

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

» T N I K

10
2020

TEMA MESECA

Potovtisi Zgodbe Rafaela Terpina

Z NAMI NA POT

Nad švicarskimi prelazi

3,90 €

125 let
Planinskega
vestnika

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

MENTOR PLANINSKE SKUPINE, učbenik, skupina avtorjev

Knjiga je nastala na podlagi dolgoletnih izkušenj z izobraževanjem vodnikov in na temeljih planinske šole. Učbenik *Mentor planinske skupine* je temeljno strokovno delo za planinsko usposabljanje. S sistematičnostjo in povezanostjo vsebin je ob nazorni in preprosti predstavitvi svojevrsten prvenec v zakladnici slovenske planinske literature. Knjiga bo dobrodošel sopotnik vseh, ki utirajo prve planinske poti najmlajšim in mladim, pa tudi tistim, ki so jim gore stalna učilnica življenja.

Format: 140 x 210 mm; 216 strani, šivano, broširano

CENA: V času od 15. 10. 2020 do 15. 11. 2020 lahko učbenik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 1,50€* (redna cena: 3,00 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

PREDNAROČILA

TIPANJE V NEZNANEM, Vladimir Habjan

V kratkem bo police Planinske založbe obogatila nova leposlovna knjiga avtorja Vladimirja Habjana, ki nadaljuje serijo kratkih planinskih potopisov iz leta 2013. Opisuje šestnajst gorskih tur. Nekatere so bile že objavljene na straneh Planinskega vestnika, nekatere so natisnjene prvič. Izraz tipanje v naslovu izpisuje pustolovsko dimenzijo gorniškega in plezalskega doživetja v brezpotju, ki tako zelo privlači avtorja in njegove planinske tovariše. Zgodbe imajo tudi literarne prvine, saj avtor npr. o turi ne začne poročati na začetku, ampak nekje na sredi. Šele po takem dramatičnem uvodu skoči v čas nazaj in pojasni, kako se je odločil za turo in kako se je znašel v zagatni situaciji.

Format: 165 x 240 mm; 176 strani, integralna šivana vezava, kapitalni trak

CENA V PREDNAROČILU: 18,32 € (redna cena 22,90 €)

**Knjiga bo izšla v začetku novembra, zato bo prednaročniška cena veljala samo do izida knjige.*

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 120. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Posilanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 5551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancira Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Jesensko tihožitje pod Jalovcem

Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v ure. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Dolga dolga pot ...

V začetku oktobra smo lahko na portalu MMC prebrali, da smo Slovenci rešili poletno planinsko sezono, saj so se v gore odpravili tudi tisti, ki običajno ne zahajajo v gorski svet. Prenočitev v planinskih kočah je bilo sicer manj kot v preteklih letih, se je pa povečal obisk enodnevnih gostov, zato so planinska društva v povprečju menda zadovoljna s sezono. V planinskih kočah sta bila unovčena malo manj kot dva odstotka turističnih bonov.

Da se je letos po sili razmer v gorah znašlo več ljudi, ki počitnice sicer raje preživljajo kje drugje, se je odrazilo tudi pri delu Gorske reševalne službe, saj naj bi bilo več intervencij zaradi nepoznavanja terena, neizkušenosti in precenjevanja sposobnosti. Do dneva, ko tole pišem, statistika nesreč na spletni strani GRS navaja 423 intervencij, a do konca leta so še trije meseci, v katerih razmere v gorah postanejo zahtevnejše in bolj nepredvidljive. Trend števila reševanj vztrajno narašča; v primerjavi z letom 2006, ko je bilo posredovanj 292, se je njihovo število v lanskem letu podvojilo, saj so zabeležili 604 intervencije. "Nove obiskovalce bomo morali v prihodnjih letih ozavestiti glede odnosa do narave, opreme za varno hojo in njene uporabe ter pričakovanih glede ponudbe v kočah," je za MMC povedal Dušan Prašnikar, strokovni sodelavec Planinske zveze Slovenije. Ta je v zadnjih letih skupaj z Združenjem planinskih organizacij alpskega loka (CAA) pripravila vrsto priporočil in izdala serijo zgibank z napotki za varnejše obiskovanje gora, ki jih je mogoče najti na spletni strani PZS. Prispevki s podobno vsebino so dostopni tudi na spletnih straneh Gorske reševalne zveze Slovenije ter Policije.

Gorska enota policije že vrsto let izvaja preventivne akcije na terenu, s katerimi opozarja obiskovalce gora na vzroke, ki največkrat privedejo do nesreče v gorah, predvsem na neprimerno in nezadostno opremo. Vendar se stanje kljub nenehnemu ozaveščanju pohodnikov očitno ne izboljšuje, če sklepamo po poročilu o akcijah iz letošnjega julija: "Policisti opažajo, da so razmere med obiskovalci gora, predvsem na območju Triglavskih jezer, kamor jih veliko pride čez zelo zahtevno Komarčo, pod vsako kritiko. Večina planincev je bila obuta v nizko športno obutev različne kakovosti, ki je primerna zgolj za sprehode po ravnem v dolini. Na sebi so sicer imeli nahrbtnike – če bi se jim tako lahko sploh reklo – različnih modnih znamk, vendar o rezervni opremljenosti planinca, ki naj bi jo takšen nahrbtnik imel, ne bi mogli govoriti, ker je ni bilo." Kaj lahko še naredimo, da bi bilo nesreč v gorah manj? Nasveti za neveselje in neizkušene pohodnike so na voljo, le poiskati jih je treba, kar v današnjem času ne bi smela biti težava – če vpišemo geslo "napotki za varen obisk gora" v brskalnik Google, nam vrne množico zadetkov, med katerimi nas prvi usmeri na spletno stran PZS z omenjenimi zgibankami. Morda bi bilo vredno razmisliti o samostojni spletni strani, kjer bi s sodelovanjem različnih organizacij na enem mestu zbrali priporočila za varno gibanje v gorah v vseh letnih časih tudi v angleškem jeziku, da bi na ta način dosegli tudi tuje obiskovalce naših gora. Ne nazadnje so mogoče tudi informativne table na izhodiščih, kar pogosto uporabljajo na množično obiskanih poteh v tujini. Nikoli ne bom pozabila svoje nejevere, ko sem na Novi Zelandiji na izhodišču izjemno priljubljenega pohoda Tongariro Alpine Crossing brala napotke pohodnikom – bili so v slogu "pozor, skodelica kave je vroča". To se zdi tistim, ki smo hoje v gore vajeni, smešno, za mnoge druge pa je očitno še vedno abeceda, saj kljub ozaveščanju na vse mogoče načine tam poteka največ reševalnih akcij v državi. To me v trenutku slabosti napelje na misel, da je vse skupaj bob ob steno – po drugi strani pa trdno verjamem, da je kontinuirano ozaveščanje pot do uspeha. Dolga, a vendarle dosegljiva.

UVODNIK
1 **Dolga dolga pot ...**

Mateja Pate

POTOUTISI
4 **"Ta mož piše nenavadno."**

Anka Rudolf

6 **Ta dolga**

Rafael Terpin

9 **Bolj hladna pot**

Rafael Terpin

12 **Na Žirovskem**

Rafael Terpin

SPREHODI
18 **Samotni vrhovi
Polhograjskega hribovja**

David Račič

PORTRET
24 **Matej Arh, paraplezalec**

Jurij Ravnik

PLEZANJE
28 **Zgodovina plezanja**

Jurij Ravnik

KOLUMNA
32 **Pozor, živina na paši!**

Mateja Pate

Z NAMI NA POT
34 **S ceste v gore**

Vid Pogačnik

PLANINČKOV KOTIČEK
43 **Mravljica Ana in njena
dogodivščina**

Tina Medved

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

TUJE GORE

46 Zaton in vzhod sonca na Mojzesovi gori

Miro Štebe

MLADINA IN GORE

50 Pot okoli Julijskih Alp

Martin Šolar

SPOMINI

53 Končno izpolnjena obljuba

Franci Horvat

NARAVA

56 Brinarjeva jelka

Mateja Kišek

ZIMSKO PLEZANJE

60 Ženska naveza v Travniški grapi

Marija Jeglič

S "PRVIM" V HRIBE

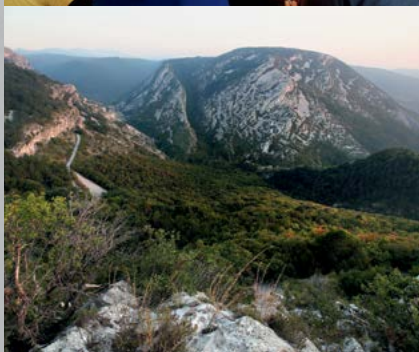
63 Oglašamo se iz ...

Marta Krejan Čokl

ALPE ADRIA TRAIL

66 Iz Lipice v dolino Glinščice

Irena Mušič Habjan

DOGODEK

70 Plezarna na robu Kranja

Mire Steinbuch

JUBILEJ

72 Danilo Škerbinek

Andrej Grasselli

PLANINSKA ORGANIZACIJA

74 Skupščina PZS 2020

Po objavah povzela
Zdenka Mihelič.

76 NOVICE IZ VERTIKALE

78 ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

78 LITERATURA

79 PLANINSKA ORGANIZACIJA

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**POŠLJITE SPOROČILO
SMS S KLJUČNO BESEDO GR55
NA ŠTEVILKO 1919 IN PRISPEVALI
BOSTE 5 € ZA GRADNJO NOVIH
PROSTOROV DGRS KAMNIK.**

"Ta mož piše nenavadno."¹

Rafael Terpin

Rafael Terpin je rojen 10. septembra leta 1944 v Idriji. Diplomiral je na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani 1969. leta pri profesorjih Mariju Preglju, Nikolaju Omersi in Maksimu Sedeju. Je akademski slikar, rovtarski krajinar, učitelj, raziskovalec arhitekture idrijskih rudarskih hiš in kmečke arhitekture, zbiratelj anekdot, ljudskih pripovedi, običajev in izročila, pisec literarno-domoznanskih, planinskih in naravoslovnih prispevkov ter ljubiteljski etnolog, botanik, geolog, mikolog ... Avtor mnogih razstav in poleg veliko objavljenih besedil tudi avtor osmih knjižnih del.

Rafko je celo življenje srčno zapisan planinstvu. Ta ljubezen, predvsem do domače idrijsko-cerkljanske krajine, je družinska dota, saj so v njegovi družini ob nedeljah redno zahajali v bližnjo in daljno okolico rodne Idrije. Naravo je pil z vsemi čutili, njena pisanost in barvitost sta ga tudi usmerili na poklicno pot. Tudi s pisanjem ni imel nikoli težav. Sam pravi, da so prvi zapisi nastali zaradi njegovega slabega spomina, a njegova besedila, čeprav le v beležnici, nikdar niso bila le dokumentarna.

Od leta 1974 na svojevrsten način "planinari" tudi kot sodelavec *Planinskega vestnika*. Predstavlja nam svet med Vipavskim, Tolminskim, Logaškim in Škofjeloškim, saj je tu najbolj domač. Z besedami nam slika

krajino in najbolj skrite koticke ob svojih poteh, slika nam svoje občutke, rože in hiše, ljudi, ki so in ki jih več ni. Slika videno in še bolj čuteno z izbranimi besedami in iz vsakega stavka veje njegova navezanost na domači svet. Njegove leposlovne pripovedi so po zasnovi, slogu in izrazju izvirne. Kot slikar svoje članke opremlja z lastnimi slikami, kar je novost, ki pomembno poživlja revijo.

Njegove poti so zgovorne. Odkritosrčno nam opisuje bogastvo doživetij, čudenje nad lepoto narave, njenih kamnin in rastlinstva, ljudi in njihovih hiš, zgodb in usod, veselih in žalostnih, celo tragičnih. Ob tem pa nam predstavlja težko prehodne grape, samotne, komaj še opazne steze in prehode, domačije, cele zaselke, ki jih ni več, navade, ki so izumrle.

Srkal je pripovedi zadnjih prebivalcev in spremljal "klecanje" kmečkih domov, še preden jih je narava skrila v koprive in grmovje. Kako naj gre človek neprizadeto mimo cvetočih narcis, na katere v rani pomladi naleti sredi gozdnatega brega? Zasadila jih je ljubeča roka človeka, ki si je v teh samotah nekoč naredil dom, ki ga danes izdajajo le rože – ti čudeži in okras narave. V času med leti, ko so pripovedi nastale, in sedanostjo je že velika zev – hribovska pokrajina in ljudje so se zelo spremenili, zato so zgodbe tudi pričevanjske, dokumentarne, prispevki so *hommage* svetu, življenju in krajini, ki izginja. A na srečo ostaja "na njegovem papirju".

Pripovedi lahko beremo kot potopise, ki nas bodo zvalili, da bomo šli na pot, po kateri morda še nismo hodili, saj je zanos, s katerim nam podaja svoja doživljanja, nalezljiv, njegove izbrane besede pa navdihujoče in božajoče. To pa ne godi le nam, ki ta rovtarski svet poznamo ali smo z Rafkom naredili kakšen skupni korak, v pripovedovanju je toliko srčnosti in domačnosti, da ogreje in povabi na pot vsako odprto srce.

Ljudje stroke, slovenisti, narečjeslovci, slovaropisci, etnologi, zgodovinarji, arhitekti, geografi, geologi,

Rafael Terpin
Foto: Robert Zabukovec

¹ Naslov je citat iz uvodnika v Terpinovi zadnji knjigi *Griči*. Zapisal ga je njegov prijatelj Igor Dakskobler.

botaniki in drugi bodo v njegovih besedilih prestregli marsikateri drobec, podatek, zaradi katerega si bo treba priznati, da je slog res leposlovní, a vsebina je tudi strokovna.

V njegovih zapisih je govora o slovenski tradicionalni krajini, o rovtarskem svetu s pridihom kulturnega in zgodovinskega spomina. Skupaj s stavbno dediščino sta naša posebnost in identiteta, to namreč niso le pastirska bivališča, Velika planina in slovenski kozolec. Terpinu gre zasluga, da se bo za vedno ohranila tudi samosvoja dediščina idrijsko-cerklijske hiše in podeželja, prilagojena drugačnim zemljepisnim okoliščinam. Po njegovi zaslugi bo ostala podoba številnih imenitnih domov, ki dokazujejo, da slovenski kmet nikakor ni mogel biti tako reven in ubog, kot so nam nekdaj vtepali v glavo. V visokih bregovih so iz generacije v generacijo brez ustanov rodovi pridobivali nove in nove diplome kmetijske, gozdarske, strojne, arhitekturne, hortikulture in še katere fakultete. Da ne omenimo romantičnih literarnih in filozofskih duš. Človek je, kar je na svetu, zavezan lepemu. Rovtarijo je materialno, moralno in duhovno obubožalo prav zadnje stoletje naprednega razvoja. Kdo, če ne slikar, z izjemnim občutkom za videno in s smislom za arhitekturne sestavine, hkrati pa človek, ki je rasel iz teh tal, bi temu svetu mogel zapeti lepšo hvalnico, ki je – žal! – hkrati tudi rekviem? Izginjajoča dediščina se ima za spoštljivo slovo zahvaliti prav njemu.

Ključ za tako bogato osebno dediščino Rafaela Tepina sta nedvomno avtorjeva velika nadarjenost in delavnost. Smeli bi si želeli, da bi vsak košček naše preljube domovine imel svojega Rafka. ●

Šajsna ravan
Foto: Ivan Laharnar
Vrh Kojnakov
Avtor: Rafael Terpin

Ta dolga

In neponovljiva

Bilo je 25. avgusta 1982. Bilo je nekakšno slovo od poletnih počitnic, s prvim septembrom so se začenjale učiteljske žernade. *Pribral* sem si že osemtrideset let, moja dva sta jih imela devet in pet. Želja po daljši hoji je bila huda, zato me je Zajčevše nad Golijevo vilo videlo že zgodaj. Spodaj je mesto bolj mrlelo kot brnelo in Idrija se je prijazno bratila z vrbami. Ogleđnil sem se, kdo se ne bi.¹

In požrl me je še iz otroštva znan klanec mimo Kumra na Malo ravan, više na Veliko ravan. Tisti ravničini lahko le Idričani rečejo ravan, drugi si ne bi drznili. Okrog 1955. so vso ravnico med dvema nedolžnima potokoma posekali, nakar so se prav tam razrasle borovnice. Nekaj naslednjih let je vsa Idrija hodila v bero na Veliko ravan. Druga posebnost Velike ravni je privaljena Marijina skala z vtisnjenim Marijinim in oslovim stopalom. Zgodbo o Turkih in Materi božji na Veliki ravni sem iz materinih ust poslušal vsaj stokrat.

Pred skalo sem se zagnal v levo, v nov klanec proti Kalincu (Kolenc). Z njegovih košenic je pod mano takoj vzvalovilo zeleno idrijsko hribovje, nasekano

s tisočerimi grapami. Praznina v nebu je ponujala očem počitek.

Do Ledinskega Razpotja sem hitel kar po cesti. Bilo je prijetno hladno, dan se še ni kaj prida ogrel.

Na prehodu in na razvodju med Jadranskim in Črnim morjem je samevala stara Milkina *oštarija*, vsa do vrha nabita z otroškimi spomini. Podaljšal sem nad Strgulcem, do slabe *rajde*, kjer se cesta usmeri proti Zajcu in Ledinam. Po pokošenem sem se po obrobju planote približal Pečniku, nad ozko *prefarsko* deželo sem zaokrožil v starodaven kmečki svet Pečnika in bližnjih Ledin. Sploh se ne spomnim, kdo mi je prvi povedal, da se tudi skozi Pečnik in mimo Kladnika pride na Sivko. Z očetom smo jo vedno ubirali skozi Ledine. Smer pod Gradišem mimo Kladnika in Fujde se mi je brž priljubila, dosti bolj razgledna je

Ledine

Foto: Ivan Laharnar

¹ Ogleđnil – pogledal sem okoli.

bila. Z nje se vidi noter v Kanomljo; Jelenk s Kendovimi robmi je čez Idrijco videti mogočen. Pozneje sem nad Pisnkarjem naletel še na močvirski svišč, bolj pozno poletno rožico. Me je brž podžgalo.

Pot je bila nadvse prijetna, skozi gozd senčna, čez košenice svetla, odprta, polna rož in *plavih* hribov.

Mimo Fujde me je oblajal pes. Menda le za Fujdo lahko rečem, da v zadnjih petdesetih letih nikoli niso bili brez psa. Kadar je bil odpet, me je prišel od blizu pogledat, če ne, se je le od daleč drl name.

Po kratkem gozdnem useku se me je že skoraj na Sivki dotaknil širok razgled čez Bevkov vrh proti goram, še posebej proti Krnu. V pašnik spremenjene košenice so se mehko spuščale proti Gornjemu Kamniku, v dolinah za njim nikoli ne bo zmanjkalo svetlob.

Čez Sivko so poti mehke in brez hujših klancev. Mahovi, orlova praprot in borovničevje si ves čas podajajo roke. Nekdaj smo rekli Sivka širokemu svetu med Vodičarjem in Gornjim Kamnikom. Za Sivko je seveda še najbolj veljalo planinsko zavetišče, usidrano v laški kaverni pod Praprotnim Brdom (PD Idrija). Danes je za vrh Sivke označen pogansko stišan kraj sredi smrek nad Praprotnim Brdom, 1008 m. Pravzaprav je današnja Sivka lepa do ganjenosti. Sredi tihote smrekovih senc se lahko popotniku rodi kakšna zrela misel, še več so vredna občutja, s katerimi te zna gozd zaobjeti.

No, 1982. sem šel le mimo, kota 1008 še ni bila označena. Sem pa za trenutek postal pri obcestni kapeli. Ledinska cesta je lepo speljana skozi Mrzli Vrh proti Sovodnju. Vrane so se oglasile, stare prijateljice iz Mrzlega Vrha, jim pravim. Včasih so obletavale vse široke in bujno cvetoče košenice, danes imajo opravka s pašniki. Takoj nad Vodičarjevo štaljo, kjer je svojčas stala italijanska kasarna, se zame začinja Mrzli vrh, na karti je največkrat označen z imenom Loncmanova Sivka, 987 m. V otroških spominih je bil svet med Vodičarjem, Cornom in Bercetovim planinskim zavetiščem (PD Žiri) Mrzli vrh pa pika. Čez grič je skrajno široko, tudi k nebu odprto.² Kadar ni mrčasto, se čez kranjske ravni v oblake zabodene dvigajo skoraj vse naše gore. Precej dela imaš že, da jih s pogledom obhodiš.

Najvišji vrh krasita dva krepka bukova gozdička. Vidna sta prav od daleč, sploh ni težko določiti, kje tiči Mrzli vrh in kje se za njim v *poglihani* dolini skriva Žir. Zdi se mi, da smo se včasih ob robu prvega spuščali na kranjsko stran proti Bercetu, na primorski strani pa se je po zaobljenem travnatem grebenu šlo mimo Corna proti Koritom. Tod nas je prvič vodil materin brat stric Viki. 1965. leta je bilo. Na družinskem izletu se nam je pridružila tudi starejša sestra, kar je bilo naravnost izjemno.

1982. sem le sam prestavljal podplate. Šlo je v dobrem tempu. Že od ranega jutra sem verjel, da bom zastavljeno pot pošteno izpeljal. Proti Koritom je šlo zelo odpočito. Blagodejno in prijazno je bilo tudi, ko sem

se le hitro znašel nad strehami. Iznad njih so se videli nekaj Vrsnika, žirovske Ravne, rob dolske planote, za njimi pa pravcata povodenj notranjskih gozdnatih hrbtov. Prava divjina, sem pomislil.

Po cesti sem podaljšal na Ledinski konec. Ko se je pod menoj ponvasto upognila odprta dolina, sem onkraj klančka ugledal cerkvico sv. Ahaca v Ledinskih Krnicah. Prečil sem levo čez travnike in se tako ognil dolgemu ovinku. Na *gruntu* velikega Srnačena sem malo pozneje občudoval razpadajočo staro hišo, ki nikakor ni mogla skriti nekdanjega razkošja, tudi bogastva.

Pred mano je bilo kar nekaj ceste, v Govejk in Na

Glavni mejnik rapalske meje pod kočjo Mrzlik nad Žirmi
Foto Ivan Laharnar

Kapelica ob poti v Ledine
Foto: Ivan Laharnar

² Razgledno.

Bevkov vrh
Foto: Ivan Laharnar

kljuko, od koder se idrijski sosodje spuščajo v žirovsko Osojnico. Jaz pa nič. Tistega dne me je vlekle na Vrsnik. Nekoč so mu rekli Vresnik. Svojo cerkev sv. Tomaža so sezidali nekje na sredi med Gorenjim in Spodnjim Vrsnikom. Košenice se pod cerkvijo širijo na vse strani. Še zdaj se zde neznanske. Kako je bilo šele včasih, ko so jih na roko kosili!

Spustil sem se proti Žirovnici. Pri Peku se kačasta cesta dotakne dna. Dolina je lepa, na sončen dan še prav posebno. Tiha je in mirna, niti ni preveč ozka. Zlahka ji rečemo dolina, ne le grapa.

V spodnjem delu Raskovca, desnega pritoka Žirovnice (nekdaj Sovre), nad katerim imamo Idrijčani naloženo mestno smetišče, raste slovenski endemit krajnski jeglič. V Žirovnici torej tiči najbolj njegova vzhodna lokacija, skoraj že na Kranjskem, a ne zares. Žirovnica namreč še spada v idrijsko občino.

V Žirovnici se nisem preveč obiral. Izkoristil sem prvi mostiček čez vodo in se zasopel v breg proti Idršku in Dolam. Stara, *zmrkana* pot ni bila v spodbudo, vendar me je privedla na Lom, ki spada pod Idršek. Hiša v zaraščajočem se kmečkem svetu je zlezla vase. 1975. sem prvič rinil tod mimo. Prazen dom je takrat še stal, pod vrhnjimi plastmi beleža se je kazala bogata freskantska dekoracija: šivan vogal, niz cofkov pod zatrepom, med okni dva božja monograma. Zadnja ostarela lastnika brez otrok sta se odselila pred vsaj desetimi leti. So pa medtem razširili vozno pot iz Dol. Seveda sem jo izkoristil.

Tako se je zgodilo, da sem predihal še en klanec, tokrat po spodobni poti. Više me je dobra gozdna cesta privedla na staro deželno povezavo Idrije z Vrhniko v Dole. Že od daleč sem prepoznal Treven. Takoj mi je odleglo.

Pod jesenovimi mejicami okrog Trevna in Trovta sva z očetom pred tridesetimi leti nabirala mavrahe.

Okrog prvega maja sva jih smukala iz trave in listja. Gobarska strast naju je vsako pomlad dodobra ovihala.³

Tudi zaradi čednih spominov sem kar lahkotno zakoračil mimo velikanske Trevnove štale. Malo naprej se je v desno odcepila pot v Tabor, še malo dalje je tudi desno ob cesti čemela Kaštoflnova stara *oštarija*. Lovcem je bila hudo domača. Spominjam se nekaj temačnih *jagrovskih* podob, ki so z rezljanimi okvirji vred krasile zakajen prostor.

V bližnjem Rebru, ki spada že pod Gore, se ceste razprtijo. Spodaj, v dolini, kjer ravnine skoraj ni, dremlje rudarsko mesto. Zadnje odkrito in neizkoriščeno rudno telo leži v Ljubevški dolini, tako rekoč pod Rebrrom in Rovtom. V združnem domu v Rebru je po vojni obratovala zelo živa gostilna (tudi trgovino so imeli). V časih, ko življenje še ni bilo z medom namažano, so se Idrijčani ob nedeljah znali poveseliti pri Tončki na Gorah, v Rebru, pri Albini v Kovačevem Rovtu in pri Felkotu. Do danes so se zadeve korenito spremenile. Gostilne so ugasnile, vaške trgovinice tudi, otroci se pred hišo ne znajo več igrati, le *trimčkarji* na uhojenih stezah pokajo od zdravja.

Opisal sem svojo precej nenavadno enodnevno pot, ki se nikoli ni ponovila. Se tudi ne bo. Bi se dalo koga mlajšega *nahecati*, naj se je loti? Dvomim.

Krajina se spreminja iz dneva v dan, njene obraze je včasih težko dojemati kot nove vrednote. Mislim na nove pozidave, beton, asfalt, smetišča, ceste, vlake, poseke in zamrle steze. A včasih se proti večeru grape in grebeni naše Rovtarije zalizejo v zamolkel škrlat, čez nebo se prepelje nekaj spodbudnega, tišina zapoje čez obzorja – takrat plane v srce za koš prastare lepote in nas prisrčno pocrklja. Še zmeraj. ◉

³ Ovihala – zgrabila s kremplji.

Bolj hladna pot

Po Idrijskem hribovju

Bil je čuden dan. Za človeka lahko rečemo, da je čemerren, za vreme pa ne. Vreme je lahko le čmurno, pravimo v Idriji. Iz teme se je skotilo umirjeno jutro, v sive pajčolane odeto, bolj mračno kot ne, zabrisano v enoličju. Tolkel sem cesto proti vrhu Strmca, tišina me je bolela v ušesih, oči so bolj malo dojemale. Pri srcu me je grela le misel, da se bom ves božji dan pogovarjal le sam s seboj. Sile mi ne bo, sem vedel od prvega koraka dalje.

V nebu ni bilo ničesar: ne zvezd, ne lune, ne luči, ne oblakov. Le splošen, tekoč mir je bil razpet nad bukovimi hostami Strmca, Kanjega Dola in Javornika. Na Črtež skočim, potem bomo pa videli, sem sklenil.

Vozna pot z vrha Strmca proti Zajcu je še temnela, krošnje so lebdele v zraku, kot da jih ni. Nad mano se je spotegnila prekrasna Zajcova dolina (moje slikarsko odkritje 1984. leta), v jutranjem hladu je srebrno samevala za silo obnovljena hiša, tiha in prazna. Podaljšal sem čez njeno dvorišče do roba zlatih košenic, od koder mi je nasproti začrnel silni Trnovski gozd s Čavnom. Tam sem za trenutek postal. Temne srage trnovskih grebenov so mi s svojo divjostjo plale v prebujeno dušo. Kar shladilo me je.

Na Črtež, 1119 m, je kratka pot. Bukve in smreke, tudi brinje, ki poseljujejo vrh, so vsi hribovski, nizki, razraščeni z dolgimi spodnjimi vejami. Do kamnitega vrha je vsako leto bolj sitna pot, tudi razgledi pojemajo.

Na vrhu še ni bilo poštenega jutra, le bledikaste, zastirte svetlobe so vse bolj ločevale nebo od nepreglednih gozdov. Vrh je pravzaprav kratek grebenček. S kanjedolskega konca se je spodaj dalo slutiti vso široko, pašniku namenjeno Židankovo dolino. Zadaj so jo stražili ko vrag črni gozdnati vrhovi, znani in domači: Javornik, 1240 m, Dedni vrh, 1217 m, Streliški vrh, 1265 m, Srednja gora, 1275 m, Sv. Duh, 1213 m, in Križna gora, 1168 m.

Na Črtežu sem se kar zadržal, nekaj zato, da bi se vendarle že posvetilo, nekaj zato, da bi se mi na severu v spodbudnejši podobi pokazale naše gore: Krn, tolimnske gore, Triglav, Kamniške Alpe. Saj vsaka moja rovtarska pot nosi želje po vnovičnem srečanju z nji. Zmeraj je bilo tako. Poleti smo se enkrat ali dvakrat spustili v Alpe, v vseh drugih časih smo pa le griče obirali.

Grelo me je upanje, da se bo kaj zgodilo. Tam zadaj so bile v venec sklenjene gore, bolj temne kot ne. V njihovih vršnih grebenih ni bilo prav nobene luči. Torej sem jo usekal po brezpotju navzdol proti sesutemu Skalarju. Spomladi je na tej kratki "poti" mogoče videti zvončke, dvolistne modre čebulice, sladko vince,

tevj, navadni volčin in še kaj. Nize pod Skalarjem se vsakega aprila razcveti prav bogat vrt kronic. Čez Skalarjeve travnike pa ob zadnjih snegovih udari žafranova vojska. Ko sem prvič prihajal v skriti raj Strmca in Kanjega Dola, Skalarja ni bilo več, nekaj sesutega groblja, koprive, bezeg, slutnja vkopane štirne. No, tistega dne ob koncu januarja leta 1994 je po zakotjih in v zametih še ležalo nekaj *blekov* belega, pokrajina je bila videti prisrčno lisasta, zaspanemu dnevu so bili ostanki snega le v okras. Potegnil sem po

Kačja
smreka
Foto: Ivan
Laharnar

Razgled s stolpa
na Javorniku
Foto: Ivan
Laharnar

vozniku na vzhod. Takoj onkraj gozdička mi je padla v oči stara Šturcova domačija. Njen kmečki svet je bil zaradi ostankov snega videti kot kakšna stara grafika. Barve so se kar potuhnile. Pot je peljala mimo hiše. Po ozki gozdni cesti sem se usmeril proti Vrhu gore. Čelkov vrh sem kratko izpustil. Kaj bi z njim na tak dan? Cesta je zakljukala. Na koncu sem ubral še bližnjico in padel h kapeli nad cesto. Prav tukaj je pred mnogimi leti idrijski dekan poročil mojo sestrično, njen izbravec si je pač zaželel nekaj romantike. Gospod župnik je kar robantil, češ, kaj vse si današnja mladina zmore izmisliti. A ni najboljše te stvari opraviti v domači cerkvi?

Asfalt je blizu. Tik pod kapelo se cesta z Ajdovskega prevesi proti Črnemu vrhu.

Spustil sem se na stezo onkraj kratkega cestnega useka. Čez Tabor, pravijo. A, viš, spet Tabor. A ima na Slovenskem vsak kraj svoj Tabor? Kaj to ime sploh pomeni? Bi kdo znal razložiti? Za črnovrški Tabor velja, da je čezenj vodila prvotna tovarna pot s Trebč pri Črnem Vrhu na Vrh gore in naprej proti Colu. Domnevam, da se Tabor imenuje gozdna ravnica, kjer se imenovana steza malce oddahne. No, s tiste poravnave sem se spustil desno kar za nosom, k črnovrškemu vodnemu zajetju. Od tam je vas grozno blizu.

V gostilno pri Metki sem seveda stopil na čaj in tisto zraven. Z birtom Damjanom sva na kratko pomoževala, on bolj kot jaz. Možak je razgledan človek, vaške in mestne zadevščine zna postaviti na trdno. Mene je blagost zimskega dopoldneva že vse dopoldne mehčala, zato sem bolj kimal kot se skušal kritično živeti v zanimiv pogovor.

Za cerkvijo sv. Jošta sem jo mahnil po silni črnovrški ravnini, stran z asfalta. Proti Balili sem se namenil. To je bila nekdanja laška vojaška zgradba, precej velika, a iz vasi popolnoma skrita. Vem, da so tam nekje v balkanskih časih idrijski *pojbe* veselo študirali predvojaško vzgojo. Odkar smo šli Slovenci na svoje, je v kotu stare Balile zraslo precej čednih vikendov. No, 1994. sem se držal edine vozne poti, ki se je kmalu speljala v rahel klanček. Kjer se je pot *prevagala* proti Predgrizam, torej na Vrhu nivja, je bilo levo ob poti prislonjeno veliko razpelo.

Ubirati nove poti se mi je zmeraj zdelo privlačno, celo kratek *voznik* čez Vrh nivja me je prav vzradostil. Rjavo hosto sem pustil za sabo, pred menoj se je namreč spet odprla široka ravan, proti Koševniku in proti Lomem¹ segajoča. Iz dimnikov bližnjih hiš se je kadilo, plavkaste meglice so se ovijale okrog redkih krošenj in nad zmrznjenimi travniki tja do prvih smrek.

Kam zdaj? Odločal sem se sproti. Proti Godoviču menda. Včasih je pametno izkoristiti asfalt. Imeti cesto v nogah je dober občutek. In Godovič ni tako daleč. Pa sem se spustil lepo po ravnem skozi Predgrize, v klanec mimo Ciganske jame, do Klavžarja na nekakšnem prehodu. Od tam se je odpiral rahlo svetlejši svet godoviških host in vmesnih košenic. Snega že dolgo ni bilo več videti, tudi po *rupah* ne, ubite rjave so le redkokje čakale na zeleno.

¹ Pravopis predpisuje drugačno pregibanje zemljepisnega imena Lome, vendar domačini vztrajajo pri svojem načinu. Zaradi izvirnega avtorjevega sloga smo to ime in nekatere druge besede, besedne zveze in imena ohranili zapisana tako, kot jih je zapisal on.

Rajdo, s katere se odcepi Francoska cesta proti Ključem, sem presekala s koristno bližnjico. Nanjo sem se moral prekobaliti čez cestno ograjo. Spodaj, kjer sem pred seboj že videl cestni predor, sem prečkal asfalt. Cestnikova stara hiša leži blizu predora. Vsa, od nog do glave, govori o nekdanji lepoti in o kmečkem ponosu, ki se je s stoletji precej unesel. Ob hiši raste velika mogočna tisa, v bregu pod njo je še za cel gozdiček mlajših dreves.

Izraz cesta je v stari slovenščini pomenil očiščen, otrebljen kmečki svet. Vprašal sem se, ali je tudi hišno ime Cestnik izhajalo od tod. Je domačija dovolj stara? Makadam se od Cestnika spelje nad predor, na Logu se priključi na glavno cest Godovič–Idrija. To sem poznal, a se mi tistega pustega dne ni zdelo vredno hoditi tam. Že pri prvem levem odcepu sem jo navezal navzdol. Nekoliko niže v smeri proti Idriji je takrat živel zelo zanimiva, tudi privlačna kačja smreka z redkimi, viseče poleglimi vejami. (Precej let pozneje jo je uničila huda zima.) Prvič sem se z njo srečal, ko jo je moj tast predstavil dr. Tonetu Wraberju – in seveda meni tudi. V naslednjih letih je bila zelo priljubljena, od vsepovsod so jo hodili gledat. Malce ji je bila podobna "hudičeva" smreka, ki je rasla pod cesto nekje na sredi med cestnim predorom in Klavžarjem. Pravili so, da jo je ta črni zgoraj, tik pod vrhom, objel in se potem spustil na tla. Nič čudnega, da je imela hudo ozko krošnjo. Kljub slovesu so jo nekoč požagali.

Kačji smreki sem se ognil. Bolj zahodna vozna pot me je privedla iz gozda na odprto, k hišam. Na Brdu se kraj imenuje. Zvedel sem, da so ta del Godoviča prvi poselili in najbrž tudi otrebili Vidmarji z Gore (nad

Ajdovščino). Priimek Vidmar je tod še danes pogost. Na prijetnih brdarskih travnikih je na pomlad mogoče videti kakšno redko kukavičevko, mačje uho morda. In tod ima svoje revirje tudi ptičar Peter Grošljev iz Godoviča.

Od gornje hiše sem se spuščal proti spodnji. Vmes, na meji obeh posestev, sem že od daleč videl majhno znamenje, drobno hišico, pritrjeno na kol. Kol je bil nagnjen, sv. Florjan za šipo je pred časom izgubil ravnotežje in se je naslonil na steno. Iz nahrbtnika sem potegnil fotoaparatus, da bi zanimivost spravil na diapozitiv. A glej, iz spodnje hiše je prihitela krepka ženska pa gor proti meni! Kaj bo iz tega? Sem nevede kakšno uspičil?

A se mi je že od daleč smejala: "Čakajte, ga bom *naglihala*, bo slika boljša."

Odprla je torej vratca in popravila nemarno držo sv. Florjana. Pošteno sva se nasmejala. *Vandranje* po hribih ji ni bilo tuje. Pozneje sva se še srečala na društvenih pohodih.

Verjetno je bil svet kmalu po poselitvi popolnoma otrebljen in gol. Na kmetih so košenice krvavo potrebovali. V svoji zgodovini je bila tudi idrijska dolina od dna do najvišjih vrhov nekajkrat temeljito posekana, nekaj zaradi rudniških, nekaj zaradi kmečkih potreb. Mislim si, da je bil pred stoletji ves svet do grape, ki se spušča k Zali in se vanjo zliva tik nad podrtimi klavžami, očiščen drevja in grmovja. Grapa je takrat ostro ločevala gozdnati, tudi skalnati levi breg od desnega. Zdi se mi precej logično, da se je v avstro-ogrskih časih imenovala Podmejski potok (zapisano na avstrijski karti). Danes grapa (potok) nima ustaljenega imena. Včasih ji rečejo Strujnica, zraven dodajo, da je bila nekdanj Strujnica le desni pritok glavne grape. So pa vsaj lovci včasih uporabljali ime Trobcova grapa. Spodaj, tik nad izlivom Podmejskega potoka v Zalo, je bila nekdanj domačija pri Trobicu. Razen stare košenice ni nobenih sledov več. Mogoče je torej, da so domačini ob Zali grapi rekli Trobcova.

Še nekaj. Stare Smrečne klavže na Zali je dvakrat, ne le enkrat, upodobil znani avstrijski slikar Goldenstein. V skoraj Prešernovih časih je z upodabljanjem slovenskih krajev opravil veliko hvalevrednega dela. V dolino Zale se je proti Idriji vsekakor spustil po letu 1859, ko je bila cesta proti Logatcu končana in je bilo plavljenje po Zali ustavljeno. Slikovit kot s še trdnimi kamnitimi klavžami ga je presunil v dno duše. Divji kraj je naslikal dvakrat, zvrha in s spodnje strani. Na podobah je videti svežo, novo cesto in tudi prepadne stene nad njo. Danes so prav take. V kratkem bodo pod njimi postavili betonsko galerijo, da bo varovala naše konjičke in *tipe* v njih.

Še to. Na sliki s spodnje strani je pod jezom videti stanovanjsko stavbo, nekakšen mlin, bi si drznil reči. Je bil mogoče to tisti Trobic, ki si je po prenehanju plavljenja tik pod jezom uredil dom in zraven še vodo izkoristil? Kdo ve!

Jej, jej, kam me je zaneslo s skoraj nič planinskega pohajkovanja! ●

Na Žirovskem

Popotne skice

Zapisano imam, da se je dogajalo osmega novembra 1992, na soboto. Pri ženi sem si izprosil cel dan in za povrh me je še tast zjutraj potegnil na Ledinsko Razpotje. Najbrž je potem, ko me je na robu planote odložil, podaljšal čez Gore v Dole, v lovsko zeleno družčino.

Dolgo načrtovane poti sem se lotil zelo zagriženo. Jutro je bilo čedno, tiho. Polna jesenska barvitost je že zlagoma pojemala. Rdeče barve so zamirale, veliko listja se je že osulo, gozdovi so se že navzemali vijoličastih tonov, a tudi najbolj odmaknjeni hrbti niso bili *plavi*. Nekaj meglic se je iz grap odpravljalo proti soncu.

Udril sem jo po bližnjici do Zajca, po cesti mimo kapele proti Ledinam. Pred vasjo me je pobralo v desno mimo šole, v Ledinske Krnice in proti Koritom. Obhodil sem Skrajno grapo in pred menoj je v jutranji luči zablestel droben kmečki kraj – Korita. Psi so me pošteno oblajali.

Ob sedmih sem že raztegnil trinožnik. Na robu travnika nad rdečimi strehami sem se ustoličil in se takoj lotil skiciranja. Ni bilo kaj onegaviti. Opraviti sem imel s svežo lepoto zrelega jesenskega jutra. Od blizu in daleč so mi pele barve, mi padale v roke in iz rok na papir. Dobro mi je šlo. Niso zvene le barve krošenj, streh, postrganih travnikov, gozdov in megle nad Žirovsko dolino, zazvenela je tudi skica, prva in druga. Vmes se je pripetilo še nekaj nenavadnega. Med slikanjem sem imel večkrat občutek, da se okrog mene dogaja še nekaj drugega. Oziral sem se na vse strani,

a na odprtem nad vaškimi strehami sem bil le sam. Ob koncu, ko sem stvari še pospravljaval v nahrbtnik pa sem manj kot dva metra za sabo *zamerkal* popolnoma svežo krtino. To je bilo! Med slikanjem jo je boter krt ročno izrinil na površje.

Drugo skico sem končal ob *trije na osem* (petnajst do osmih).

"Zdaj pa naprej!" sem si zažugal.

Pot iz Korit na Breznico (pri Žireh) je bila zame nova, torej dražljivo zanimiva. Pod prvo barvno skico (mastni pastel) na Breznici imam zapisano, da je bila končana ob pol devetih. Iz Korit torej ni bilo prav daleč. Bilo je nekaj obiranja. Milina mehke jesenske krajine me je skozi žirovsko vasico prav omrežila. Kot po običaju so bile pognojene trate okrog poslopij živo zelene, nekaj streh je močno rdečilo iz lilaste umirjenosti, tudi v krošnjah je še bilo barvitega veselja.

Ob devetih sem drugo skico že opremil s podatki.

V žirovsko dolino je šlo zlagoma. Naredilo se je svetlo sončno jutro. Megle so se zadaj za gozdnimi hrbti strnile v bleščeče barvit zid. Nad njim je živo *plavilo* nebo. Mimo rdečih, rjavih in zlatih krošenj sem prihajal v dno zelene doline. Pod Žirkom je šlo. Z leve se me je dotaknil Tabor (spet Tabor) in že sem padel med hiše v Starih Žireh.

Kot na ukaz sem se spomnil očeta in naših vsakoletnih izletov iz Idrije čez Kljuko v Žir in iz Ledinice skozi Mrzli Vrh nazaj. Enkrat na leto (poleti) je bilo pot treba opraviti. Smo šli soseda za gričem pogledat, se je reklo. Moj oče je kot krojač čutil do sosedov šuštarjev veliko stanovsko pripadnost. "Mi vsi služimo vsakdanji kruh s svojimi rokami!" je stokrat povedal. "Oblast pa zganja tiranijo in nam previsoke davke nalaga!" je dodajal. "Mi vsi, šuštarji in žnidarji, lahko na teden naredimo le toliko, kot nam roke dajo." Saj!

Z glavo polno otroških spominov sem potem stopil na glavno mestno avenijo, ravno, kot bi jo ustrelil. Na obeh straneh so se vrstile stare hiše z bahavimi *portoni*. Malo naprej sem prečkal Soro, potem me je z leve ogovoril sv. Martin, z desne pa spomin na prastaro Kavčičevo *oštarijo* in njene debele muhe.

Šlo je hitro. Nekje v obcestnem lokalčku sem *popucal* jutranjo kavico. Čez široko (nekoč jezersko) žirovsko ravan, v dobršni meri pozidano in poseljeno, sem jo

Ko je mraz.
Foto: Ivan
Laharnar

usekal proti sv. Ani na obrobju Ledinice. Tam se je od pamtiveka začel strm, trmasto strm *voznik* v Mrzli Vrh. Lotil sem se ga vdano in sprjaznjeno.

Ves čas je šlo po levem bregu potoka Ledinščica, prav do Berceta. Iz stare nostalgije sem se ustavil v *rajdi* nad hišo in ga spravil na papir. Bilo je *firkle* na poldne (petnajst čez enajst). Pri Bercetu so okrog 1955. leta imeli Žirovci svoje planinsko zavetišče. Če smo v tistih letih Žnidarjevi iz Gase že prišli na Sivko, smo vedno podlašali še do Berceta. Ni šlo drugače. Smo si bili precej domači. Pri očetu sta se žnidarije učili dve hčeri iz Bercetove hiše. (So bile tri?) Za eno vem, da se je oddala v Žir. Druga se je poročila v Idrijo. Po hiši je vse dni odmevala žirovska govoricca. Ženske so bile do nas otrok prijazne in tako smo sprejemali tudi njihovo zvonko narečje. Vem, da očetu ni bilo najbolj po volji, ko mu je ljubezen odnesla eno od pridnih Bercetovih deklet. Enkrat pozneje, ko zavetišča ni bilo več, sem se še ustavil pri Bercetu. Še v hišo sem stopil mater pozdravit. Očeta ni bilo več.

"O," je rekla, "Polde ga je pa rad kakšen glaž." "Itak!" bi danes rekli *ta mladi*. Poznala ga je z naših poletnih obiskov, ko se je očetu "po malem ves čas trgalo". Kako je *peharil* od ponedeljka do nedelje, ji seveda ni bilo znano.

Le malo nad prenovljenim Bercetom se mi je po pričakovanju svet smelo odprl. Moj predihani klanec iz Ledinice gor je ostal le še v ovinkih skrita slutnja. V dnu vidnega se je razlezla sijajno zelena žirovska ravnina, z desne so vanjo sproščeno padali dolski, ravenski in završki hrbti. Jesen je znala povsod natresti barvitih poudarkov. Škoda, da na hitro skiciranega nisem nikoli spravil na platno. (No, nekaj časa še imam). Ob *trije na poldne* (petnajst do dvanajstih) sem se že pobiral s trinožnika.

Še nekoliko više pod Loncmanovo sivko, 987 m, ki smo ji Idrijčani po navadi rekli Mrzli vrh, se mi je čez gladke, nežno upognjene košenice predstavil razkošen pogled na Blegoš. Spredaj je na dosegu roke in hkrati na robu hribovskih obzorij dremala Belinova domačija, polepšana z barvitim gozdnatim *kucljem*. Okrog poldneva sem že pošteno zastavil novo podobno. Naslikano me je nekako prevzelo. "Glej," sem si rekel, "na kako izreden dan si se spravil iz hiše!"

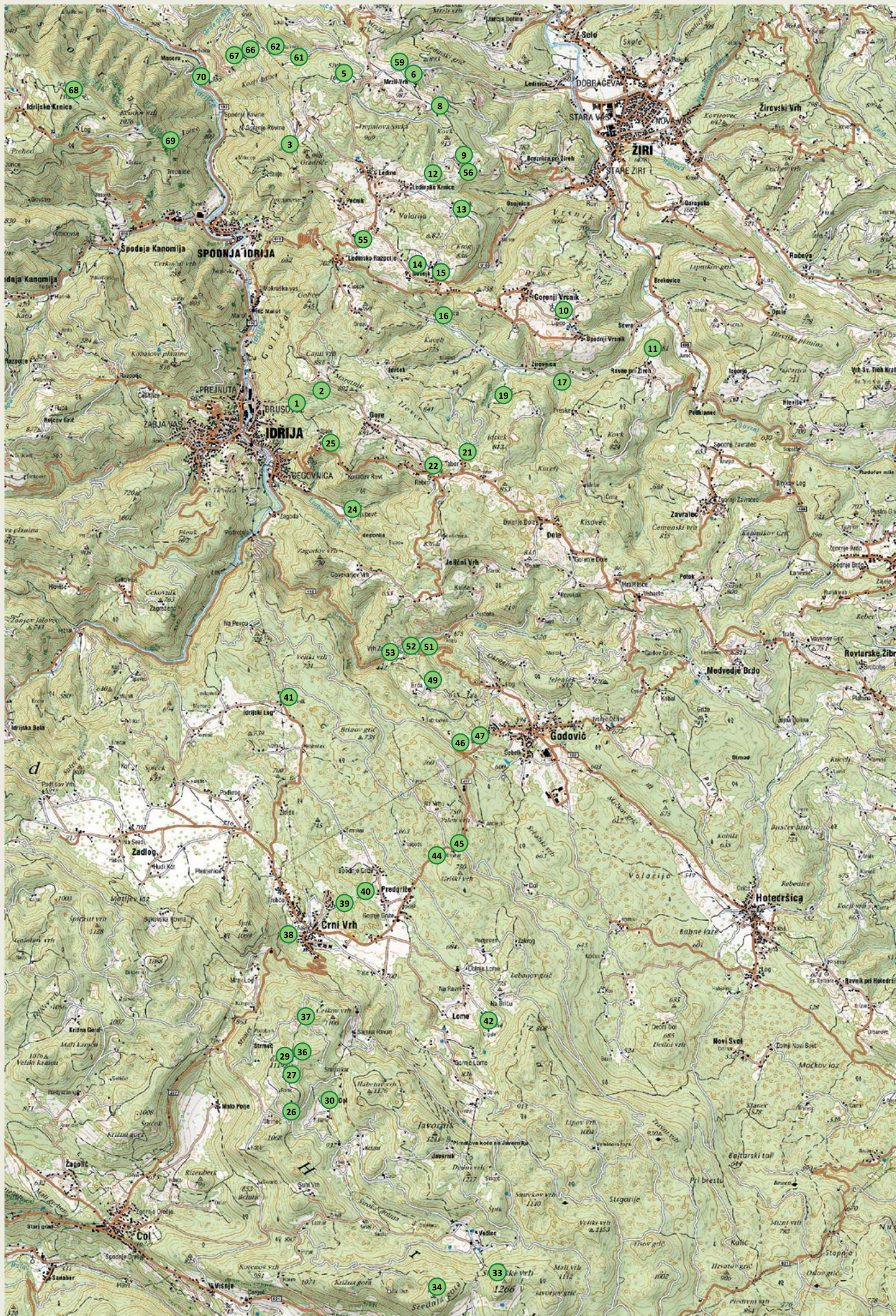
Tja proti Vodičarjevi štali se je široko gledalo. *Plavo* nebo se je brez cincanja raztegnilo čez vse meje, z obrobij so v plavem zrasli vsi znani hrbti in vrhovi, Golaški, Poldanovec, Matajur, Kanin in še vse druge gore za Poreznom in Blegošem. To je bilo veselo! Kar na glas smo si izrekli nekaj zdravih misli.

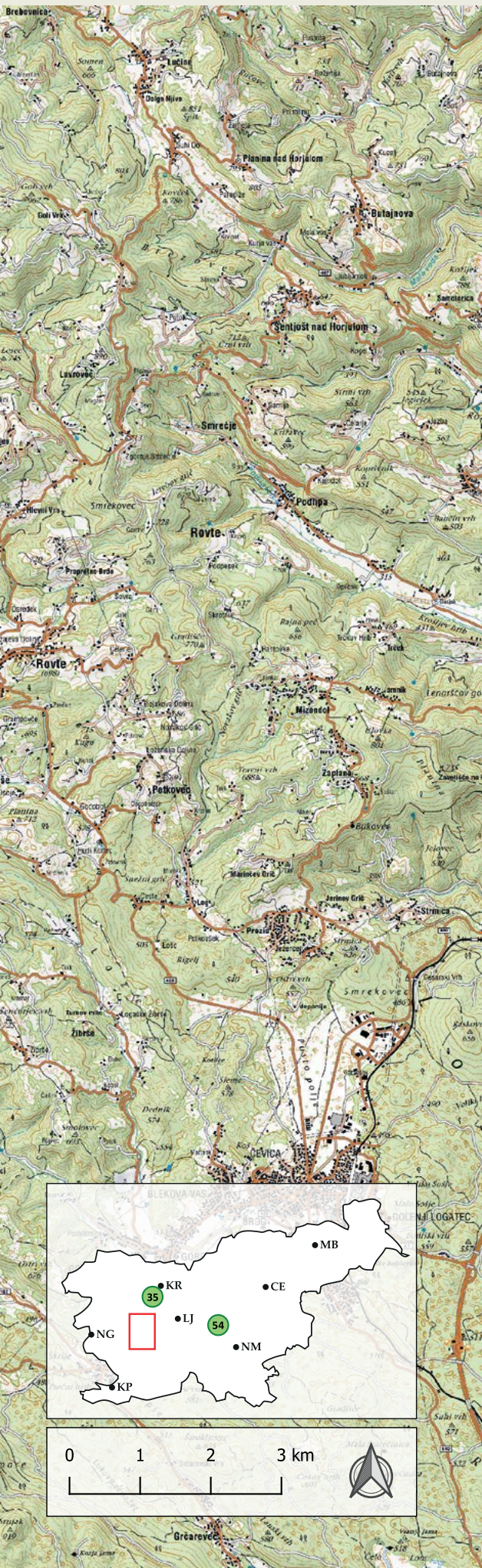
Mimo kapele na križpotju, skoraj nad italijansko kaverno, v kateri je po vojni domovalo idrijsko plansko zavetišče, sem jo mahnil. No, že prej sem v grivo zabodel trinožnik in na papir vrgel Starikovo domačijo pod seboj – Praprotno Brdo. Novo hišo so že postavili. Kaverno sem nalašč skril pod smrekovjem, a zadaj se mi je raztegnil plečat in tudi gladek Mrzli vrh (Loncmanova Sivka). Ob enih je bila slika končana. *Pobasal* sem robo v nahrbtnik.

Pot proti Kamniku je bila kot zmeraj mehka. Vdajala se je pod škrapeti. Iz otroštva se je spominjam po gobah in po borovnicah, a to je že trda zgodovina.

Potem se označena pot spelje levo proti Kladniku in Pečniku, mene pa je potegnilo po odprtem navzdol, rekel bi v naročje Bevkovega vrha, ki je pred Krnom naenkrat možato zrasel iz *plave* doline. Tam spodaj, kjer je opuščeni *voznik* zavijal močno v desno, je doma spomin na prečedni Gornji Kamnik. Požgan je bil med drugo svetovno vojno. Skurili so ga naši, so

Vijoličasta preproga na Mrzlem vrhu
Foto: Ivan Laharnar

Legenda

Kraji in domačije, ki jih omenja Terpin v svojih prispevkih, so na zemljevidu označeni po približno takšnem vrstnem redu, kakršnega zasledimo med branjem. Nekatera imena so lokalna, nekatera pa uradna.

Št.	Ime na zemljevidu	Št.	Ime na zemljevidu
1	Mala ravan	36	Skalarjevi travniki
2	Velika ravan	37	Šturcova domačija
3	Gradišče nad Ledinami	38	Tabor
4	Bevkov vrh	39	Balila
5	Praprotno Brdo	40	Vrh nivja
6	Mrzli vrh, Loncmanova Sivka	41	Koševnik
7	Žiri, Žir	42	Lome
8	Corn	43	Predgrize
9	Korita	44	Ciganska jama
10	Gorenji in Spodnji Vrsnik	45	Klavžar
11	Ravne pri Žireh, Žirovske Ravne	46	Rajda
12	Ledinske Krnice	47	Cestnik
13	Srnačena	48	Godovič
14	Govejk	49	Vidmarji
15	Na kljuki	50	Zala
16	Žirovnica	51	Podmejski, Strujnica, Trobcova grapa
17	Raskovec, Raskovc	52	Trobic
18	Dole	53	Smrečne klavže na Zali
19	Lom	54	Ledinsko Razpotje
20	Idršek	55	Zajc
21	Treven	56	Korita
22	Rebro	57	Ledinščica
23	Gore	58	Blegoš
24	Ljubevč	59	Berce
25	Rovt (Kovačev rovt)	60	Porezen
26	Strmca	61	Gornji Kamnik
27	Zajcova dolina	62	Spodnji Kamnik
28	Trnovski gozd s Čavnom	63	Ildrija
29	Črtež	64	Korita
30	Židankova dolina	65	Vrščev
31	Javornik	66	Krkoč
32	Dedni vrh	67	Bavdaževa bajtica
33	Streliški vrh	68	Jelenk
34	Srednja gora	69	Kendove robe
35	Križna gora	70	Lužnik

Oblikovanje zemljevida: Anže Krajnik, www.kalish.si

Vir GIS-podatkov: GURS Slovenija

Nad morjem megle
Foto: Ivan Laharnar

mi rekli, baje po krivici, po nekakšnem nesporazumu. Obnovljen ni bil. Pred dvema letoma sem iz ostankov skušal narisati tloris nekdanjih poslopij – *pajštve*, štale, hiše, kozolca.

Le kmalu po eni popoldne sem se ga lotil. Brez težav je šlo. Pod malce prenizkim Bevkovim vrhom se je v zavetje svojega sadovnjaka rodila prijazna hribovska domačija, polna sonca in ostrih senc. Poleg še trdnega kozolca so iz skromnih ruševin vstala iz vojnih dni požgana poslopja. Dejanje se mi je zdelo zelo spodbudno. Po skici narejeno sliko na platnu je pozneje videl poznavalec teh krajev. Da je kar podobno nekdanjemu, me je pohvalil.

Rafael v hribih s
prijateljem
Foto: Ivan Laharnar

Ob pol dveh sem se že spuščal po griču k Spodnjemu Kamniku. V grapi globoko spodaj mi je godla Idrija. V očeh so se mi na široko smejali graparski svetovi, zvrha videti čedni, tudi blagi. Vse grobe divjine so v naročju *plavega* preprosto zbledele.

Pred drugo uro sem se že dajal s Spodnjim Kamnikom. Stara poslopja so se tiščala v osoji starikavih senc, z rjavim zasvojenja. Zadaj se je v vijoličastem odmikala dolina Idrijce, prav na koncu zabeljena z Matajurjem, Kaninom in Krnom. Res, dobro mi je šlo. Pred hišo sva se dobila z mladim gospodarjem. Njegov ded Jakob Corn je umrl 1985. leta. Hiša je bila nekaj let prazna. *Verbal* je vnuk iz Korit. Fant je bil videti zagnan, kmečkega dela je bil že iz Korit vajen. Najbrž mu bo šlo, sem si mislil. Vse dobro sem mu zaželel.

Pred hišo se obsežne košenice spuščajo z osrednjega hrbta levo in desno, sprevržejo se v resne strmine. Poti so tri: levo h Krkoču, desno proti Jaznam in celo po grebenčku se da nečemu slediti. Vse sem že imel *prežokano*. Preden sem se po dolgem času namenil v levo, sem na odprtem še enkrat skiciral. To je bil čisti kmečki svet. Barve naslikanih, v dolino bežečih travnikov so pripovedovale o košnji in o zapuščenosti. Na vsa usta so pele o čistem krajinskem veselju. Nič novega.

Neznatna stezica me je v nekaj korakih privedla na ozko cesto, ki se iz Ledin spušča proti Vrščev¹ – in h Krkoču. Krkoč je bil zmeraj prelep. Že stara hiša je občudovanja vredna, še bolj pa strast, s katero so Krkočevi leto za letom obdelovali te strmine. Pri Krkoču je bilo mojega slikarskega dne že konec. Izpel sem se. Blížala se je tretja ura popoldne. Dovolj je bilo.

¹ Ime izhaja iz "Vrh čev" (na vrh ceste, zavite kot čreva).

Ob robu njiv sem se spustil še do Bavdaževe bajtice, od koder se more zelo resno gledati v Jelenk in Kendove robe onkraj Idrijce. Tam je, se zdi, večna osoja doma. A Bavdaževima je vse to prijalo. On je bil pred upokojitvijo ravnatelj idrijskega muzeja, ona, gospa Marija, je bila moja profesorica biologije na idrijski gimnaziji. Vsaj v bajtici nad Plestenicami je živela mnoge urice v krasnem sozvočju z naravo, obdana z rožami, gobami, metulji, čebelami, pticami. Kar dolgo se je odločala ali bi odpovedala stanovanje polhom, ki so ji s svojimi vragolijami na podstrehi kratili zasluženi spanec.

Da, dobil sem jo doma pred lesenjačo. Zelo se me je razveselila. V naslednji urici sva se pošteno razgovorila. Obdelala sva nekaj vročih tem, ki se tako ali tako sproti porajajo, ona zelo prizadeto in glasno, da se je do Kenda slišalo. Saj, saj, bil sem bolj poslušalec. Kar dober poslušalec.

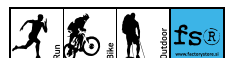
Po tej govorni vaji med Krkočem in Plestenicami sem v dolino bolj padel. Na Lužniku ob Idrijci me je čez čas pobrala Marta. Do takrat in še vse dni po tistem so o mojem uspelem slikarskem dnevu pričale le podobe v skicirki iz leta 1992. ●

*Bavdaževa domačija
Foto: Ivan Laharnar*

NOVI SOELDEN & SOPRIS[♀]

Nahrbtnik je tehnično zasnovan za vse tiste, ki se radi odpravijo na snežne avanture. Zagotavlja najvišji nivo varnosti in vzdržljivosti. Namenjen je smučarjem in deskarjem, za nošenje opreme, hrane, smuči ali snežne deske.

www.factorystore.si

Manj poznani vrhovi

Samotni vrhovi Polhograjskega hribovja

Polhograjsko hribovje s svojo lego prav kliče po obisku, saj leži sredi najgosteje naseljene Ljubljanske kotline. Ker so časi takšni, da se oziramo po izletih v svoji bližnji okolici, je zato primerno iskanje lepih, a manj poznanih koticov v bližini naših domov. Polhograjsko hribovje je znano predvsem po vrhovih, kot so (Polhograjska) Grmada, Pasja Ravan, Polhograjska Gora, Tošč, Jeterbenk, Sivka, Ključ, Osolnik, Sv. Jakob, Koreno, Gontarska planina, Kožljek ...

Ko razmišljamo naprej, se začne zatikati in ustavljati. Kaj nam še ostane, da je vredno obiska? Če zaostriamo pogoje, kot je na primer ta, da si želimo vrh z razgledom, potem postane izziv še težji. No, v tem prispevku vam bom pomagal poiskati nove lepe vrhove, ki vas bodo navdušili. Vsak je po svoje poseben in drugačen od drugih, tako da boste bralci *Planinskega vestnika* zagotovo našli nekaj zase. V pomoč pri iskanju vrhov in izhodišč predlagam zemljevid *Polhograjsko hribovje*, 1 : 25.000 (PZS).

Krevsova skala, 750 m – Ko za vzpon še hodimo navzdol

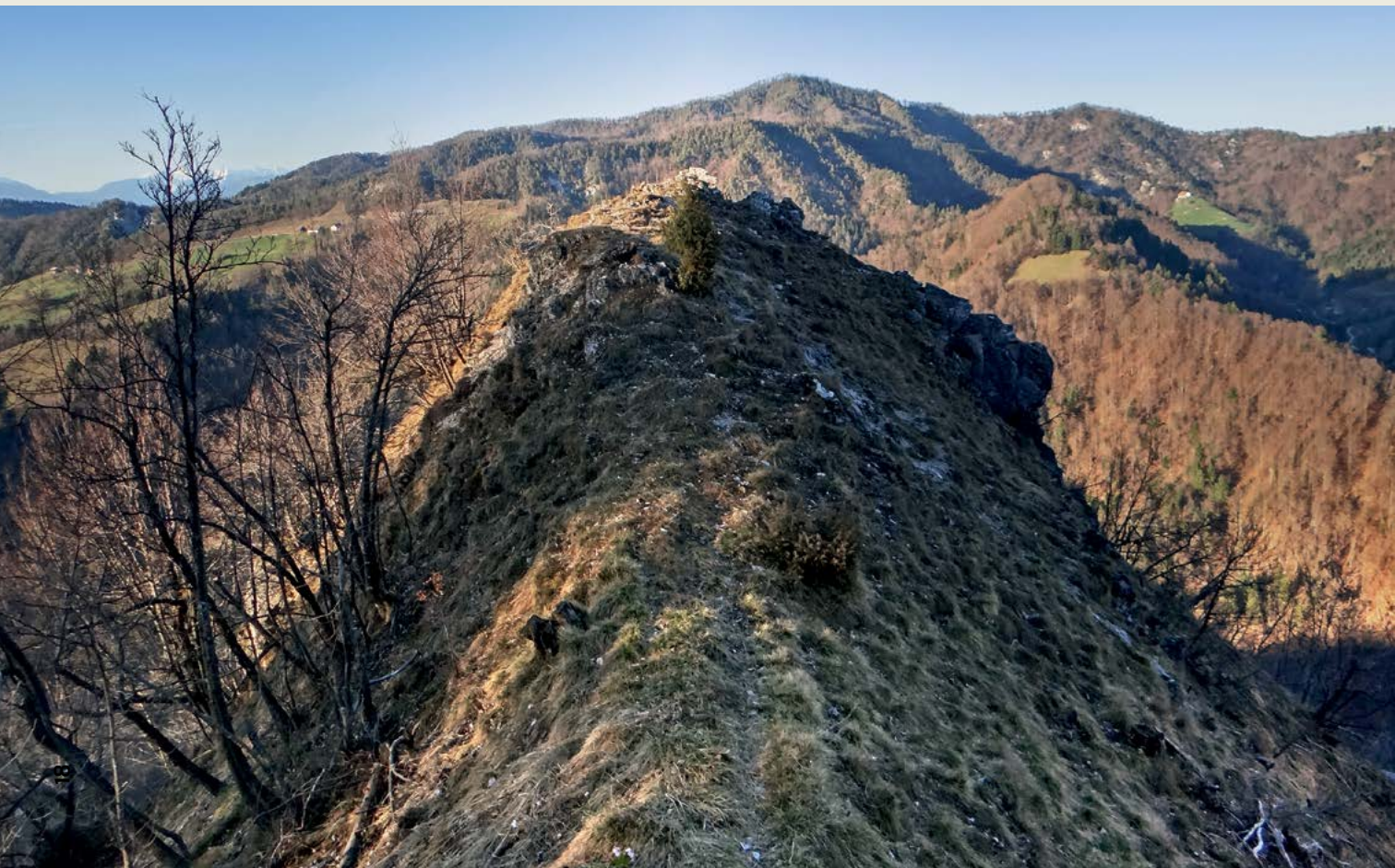
Krevsova skala
Foto: David Račič

Težko bi rekel, da gre uradno za vrh, čeprav bi lahko tudi bil. Gre za zelo razgleden prepaden skalnat

griček v območju Polhograjske Gore na njenem skrajnem severovzhodnem delu. Z vrha je prav izjemen pogled na Grmado ter na cesto Črni Vrh–Polhov Gradec, ki leži dobesedno pod našimi nogami. Krevsova skala je z vzhoda morda samo nezanimiva neizrazita rama Polhograjske Gore. (Nekateri Polhograjski Gori rečejo tudi Gura ali Lovrenc.) Če se zapeljemo po cesti proti Črnemu Vrhju, bomo spremenili svoje mnenje.

Zahtevnost: Nezahtevna neoznačena pot. Vrh je delno prepaden, zato bodimo na vrhu pazljivi, v mokrem pa se nanjo raje ne podajajmo zaradi možnosti zdrsa. Tura ni preveč primerna za otroke zaradi strmih travnatih pobočij.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 370 m

Izhodišče: Polhograjska graščina (ali dom čebelarjev v Polhovem Gradcu), 380 m

Časi: Polhov Gradec–Krevsova skala 1 h

Vzpon: Na Krevsovo skalo pridejo vsi po isti smeri. Najprej se iz Polhovega Gradca (ali Praproč) povzpemo skoraj do vrha Polhograjske Gore. Na koncu kolovoza, tik pod vrhom Polhograjske Gore in v bližini nekoč delujočega objekta Logar, zavijemo desno proti neimenovanemu gričku s koto 798 m. Mimo hiše stopimo na stezico in kmalu dosežemo prej omenjeni vrh, kjer imamo nekaj razgleda. Tu se obrnemo severno ter se spustimo navzdol po stezici, ki se v gozdu vse bolj izgublja, ker tu vsak pohodnik hodi po svoje. Ko nas ta na prvi pogled nesmiselna hoja navzdol že skoraj mine, med drevjem zagledamo cilj in nesmiselno spuščanje se nam zazdi povsem smiselno. Gozd se redči in strmina povečuje. Ko stopimo iz gozda, spet ujamemo stezico. Od sedelca imamo le še nekaj metrov vzpona do vrha tega orlovega gnezda.

Urhe, 602 m – Na umirjen daljši sprehod

Čprav sem omenil, da je razgled pogoj, je ta vrh edina izjema v prispevku. Vrh ni razgleden, a je vseeno vreden obiska. Poimenoval sem ga kar dobrovski Triglav. Je pravzaprav edini omembe vreden hrib na jugovzhodnem delu hribovja. Morda delam krivico Debelemu hribu nad Dragomerjem, 541 m, ki mu je zelo podoben in je na vrhu tudi prijetno okrašen, tako kot so Vrhe. Na našem hribu imamo kot protiutež pomanjkanju razgleda kup okrasja. V času, ko so drevesa brez listov, lahko med drevjem občasno uzremo Grintovce, Grmado, Katarino ..., samo ne pričakujte preveč. Zanimivo je, da predvrh našega cilja Jazbine pravzaprav presega Vrhe za en meter. Ampak tako pač je.

Zahtevnost: Nezahtevna neoznačena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 270 m

Izhodišče: Dobrova, 335 m. Do parkirišča za osnovno šolo se najlaže pripeljemo skozi labirint ozkih cest skozi kraj ali pa po novi cesti, ki se od ceste Dobrova–Polhov Gradec odcepi med naseljema Dobrova in Šujica.

Časi: Dobrova–Vrhe 50 min

Vzpon: Na vrh lahko pridemo iz več izhodišč, najbolj običajen je prijeten pristop iz Dobrove. Za šolo, kjer je parkirišče, se cesta spremeni v stezo in po nekaj minutah pridemo v gozd. Dobro shojena pot se ves čas do vrha blago vzpenja in ima več smeri in razpotij. Markacij sicer ni, a če se ne oddaljujemo od grebena, prave poti zagotovo ne moremo zgrešiti. Marsikje imamo opraviti z "večpotjem", a res težko je zgrešiti, saj praktično vse poti vodijo proti vrhu. Najbolj zanimivo je to, da če hodimo po glavni poti, bomo dolgo hodili po majhni soteski ali globokem, širokem jarku, čeprav bomo ves čas na grebenu. Vabljeni in boste lahko razumeli.

Savinka, 693 m – Samotno v okolici Grmade

Tega neznanega grička južno od Grmade na mnogih kartah ni mogoče niti najti. Leži južno od malo večjega kuclja z imenom Kucelj. Delno razgleden vrh je prijeten kotiček za tiste, ki se želijo na poteh okoli Grmade nekoliko odmakniti v samoto. Lahko bi rekel, da se nanj povzpemo iz dveh razlogov; prvi je zaradi klopce in razgleda pri delno prepadnem pobočju, ki sta obrnjena na jug, in drugi, da je vrh še južneje. V obeh primerih imamo razgled proti južnim obzorjem.

Vrhe

Foto: David Račič

Zahtevnost: Nezahtevna neoznačena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 350 m

Izhodišče: Dvor pri Polhovem Gradcu, 345 m. Parkiramo lahko na začetku naselja, kjer je na levi večje

Na klopci proti vrhu Savinke lahko postanemo in se razgledamo.

Foto: David Račič

parkirišče. (Pot od parkirišča pred okrepčevalnico se vzpenja po drugem grebenu, a je tudi lahko ena od možnosti vzpona poleg pristopa iz vasi Ravnik).

Časi: Dvor pri Polhovem Gradcu–Savinka 1 h

Vzpon: Ko markirana steza po 45 min hoje od izhodišča doseže travnato jaso in se položi pod vrhom Kuclja, 705 m, na levi poiščemo stezico skozi nekaj nizkih iglavcev in se povzpemo na vrh Kuclja, kjer že imamo nekaj razgleda. Stezici sledimo rahlo navzdol proti jugu in kmalu pridemo do klopce na skalah, kjer se nam odpre lep razgled na jug. Nadaljujemo po poti še naprej do ravno tako delno razglednega vrha Savinke. Izbiro, katera od teh treh točk vam je najprije-nejša za postanek, prepuščam vam.

Babčev tabor, 463 m – Ko si ne misliš, da se da priti gor

Čeprav gre za griček z obupno nizko nadmorsko višino, ki ga na kartah verjetno ne boste niti našli, je morda od vseh tu opisanih najbolj privlačen. Opraviti imamo z zelo markantnim apnenčastim stolpom, ki je v poznem srednjem veku služil kot utrdba in protiturški tabor; z njega pa naj bi ženske Turke polivale z vrelo vodo. Ob pogledu nanj se stolp zdi popolnoma nedostopen, a ima eno šibko točko. Z vrha je lep razgled na Grmado in dolino z okoliškimi vasm.

Babčev tabor, markanten kamniti stolp. Lahko pridemo na vrh? Foto: David Račič

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 123 m

Izhodišče: Vas Belica, 340 m

Časi: Belica–Babčev tabor 25 min

Vzpon: Iz vasi Belica nadaljujemo peš po cesti proti vasi Babna Gora. Po prečenu Gradaščice in nekaj ovinkih bomo kmalu na svoji levi opazili naš skalnati cilj. Ne bi rad svetoval, kako se od ceste Belica–Babna Gora povzpeti do škrbine med Veternikom, 554 m, in našim ciljem. Ko boste tam, boste morda razumeli. Ob škrbini na levi, tik pod mogočno navpično skalnato gmoto, poiščemo drobno stezico, ki bo po začuda ne tako zelo izpostavljeni (kot bi pričakovali), a na trenutke zelo strmi stezi pripeljala do vrha tega nizkega razglednika. Kljub temu je potrebna pazljivost, saj je skalnata gmota z vseh strani prepadna. Kako gre vse omenjeno skupaj, ni jasno niti meni.

Mali vrh, 708 m – Pozabljen markiran vrh

Ta vrh spada med lažje od vseh tu omenjenih. Je tudi markiran in primeren prav za vsakogar. Vrh je razgleden, saj je vršno vzhodno pobočje velik travnik. Še najlepše je v smeri glavnih vrhov nad Polhovim Gradcem. Korene nimamo od nikoder tako zelo na dlani. Vrh bolj kot ne sameva. Poleg razgleda na vrh

najdemo klopco, žig in vpisno knjigo v varnem zavetrju dreves.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 50 m

Izhodišče: Praproče, 650 m. Ker parkirišč v vasi ni ravno na pretek, je morda najbolj smiselno poskusiti parkirati tik pod vrhom pri razpotju dveh gozdnih cest, kjer glavna zavije navzdol. Najbolje je, da se pripeljemo iz Polhovega Gradca proti Šentjoštu do vasi-ce Briše, kjer zavijemo strmo desno navzgor. Ko pridemo do skrajnega zgornjega dela strnjenege dela vasi, pridemo do križišča cest. Leva, ki pelje navzdol, je naša.

Časi: Parkirišče–Mali vrh 10 min

Pristop: Če začnemo hoditi više od Praproč, imamo do vrha največ 10 min hoje.

Če začnemo pot iz vasi-ce Praproče, potem na križišču na koncu vasi ravno tako izberemo levo cesto, kot če bi pot začeli više. Sprva sledi cesta krajšemu grebenu, nato pa gremo mimo nekaj hiš do prej omenjenega križišča in naprej na vrh.

Velika Trava, 676 m – Ko je pot lepša od vrha

Velika Trava je manj pomemben grič nad vasjo Praproče, zdi se kot rama Praproškega griča, ki pa z vrha žal ni razgleden. Vrh je nad vasjo Praproče dokaj prepaden in tudi sicer z večine smeri precej strm. Je idealen hrib za bolj samotarske stezosledce, ki so se naveličali preveč obiskanih in preprostih klasičnih vrhov Polhograjskega hribovja. Sam vrh je sicer neznaten, je pa zato razgleden v več smereh, le da se je za razgled v

točno določeno smer treba premakniti za nekaj metrov. Bolj kot vrh sam je morda zanimiv opisani pristop, ki spominja na Grmado in se je zanj treba bolj potruditi. Možnosti za pristope je več. Najlažji je sicer po potki s severne strani od konca nekega kolovoza, ampak s tem bi vas prikrajšal za boljše doživetje.

Zahtevnost: Nezahtevna neoznačena pot. Na poti je treba nekaj smisla za orientacijo in previdnost na strmem pobočju pri vzpenjanju.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 150 m

Razgled z Malega vrha (od leve proti desni: Tošč, Grmada in naselje Babna Gora). Med drevesi spodaj kuka naselje Praproče.

Foto: David Račič

Na vršnem grebenu Velike Trave

Foto: David Račič

Na vrhu (Hom) je poleg klopce tudi skrinjica z vpisno knjigo.
Foto: David Račič

Izhodišče: Praproče, 535 m

Časi: Praproče–Velika Trava 25 min

Vzpon: Izbral sem pristop po jugovzhodnem grebenu, da malo popestrimo turo. Od mesta, kjer markiran kolovoz s ceste zavije proti Polhograjski Gori (pozor pri pokritem studencu na 540 metrov in ne pri podobnem mestu na višini 480 metrov), se povzpne do kamnoloma. Pri kamnolomu zavijemo s kolovoza levo strmo na greben. Ves čas sledimo stezici, ki kmalu pripelje na razgledno skalo, nato pa zavije v peščen in skalnat borov gozdiček ter nato nazaj v gozd. Ko pridemo na vrh grebena do razpotja, zavijemo levo in v minutki smo na vrhu. Če bi zavili desno navzgor, bi se znašli na 692 m visoki gozdni koti. (Po pripovedovanju domačinke je to Praproški grič, in ne naslednja višja kota, kot je to na zemljevidih.)

Hom, 715 m – Najsevernejši razglednik

Ta vrh je za razliko od drugih na senčni strani Polhograjev. Je najsevernejši planinsko zanimiv vrh hribovja. Vrh ponuja krasen razgled proti severu od Kriške gore na zahodu do večjega dela Grintovcev na vzhodu ter severnega dela Ljubljanske kotline pod njimi. Vrh premore vpisno knjigo, klopco in kup kamenja.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 80 m

Izhodišče: Neizrazito sedelce med Soro in Osolnikom, 635 m. Parkiramo ob cesti.

Časi: Izhodišče–Hom 15 min

Vzpon: Blizu smerokazov (eden tudi za Hom) ujamemo markirano stezo, ki nas skozi bukov gozd pripelje dokaj položno na vrh.

Severjev grič, 401 m – Najnižji polhograjski razglednik

Ta strmi griček v samem središču Polhovega Gradca je vsekakor vreden svoje izjemno kratke hoje. Bil je nekako pozabljen, a je v zadnjem času spet pridobil pozornost, saj so domačini oklestili drevje, ki je deloma zastiralo pogled, in velikemu križu dodali čisto nov velik drog s slovensko zastavo. Vseeno se še vedno na vrhu ne tre obiskovalcev. Z vrha in iz neverjetne bližine gledamo na središče kraja, prav s ptičje perspektive. Če bi morda lahko rekli, da je razgledni Stari grad ali Kalvarija, 460 m, najmanjša sestrica Polhograjske Gore in je Severjev grič mala sestrica Kalvarije, ima tudi Severjev grič svojo mikro sestrico (lahko ji rečemo kar Mali Severjev grič), ki leži tik nad ostrim ovinkom reke Božne vzhodno od vrha. Nanj se lahko po stezici tudi povzpne.

Zahtevnost: Nezahtevna neoznačena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 375 m

Izhodišče: Polhov Gradec. Parkiramo lahko blizu graščine ali na velikem parkirišču za trgovino blizu pošte in kulturnega doma. Lastnik bližnje hiše pa žal obiskovalcev tega grička ne mara. Upajmo, da bo ostal dostopen, ker so alternative bolj kaskaderske kot planinske narave.

Časi: Polhov Gradec–Severjev grič 3 min

Pristop: Priporočam samo eno smer pristopa, ker ostale niso ravno prijetne. Na glavnem križišču v središču Polhovega Gradca nadaljujemo naravnost oz. desno proti Črnemu Vrh in na zadnjem ovinku, ko strmina popusti, med novo in staro hišo opazimo manjšo skarpo, kjer bomo uzrli stezico, ki se položno vzpenja; kot bi mignil, bomo na vrhu.

Veliki Babnik, 905 m – Uisok, pa vseeno v senci drugih

Veliki Babnik je smešen vrh. Nisem se mogel odločiti, ali še spada v to kategorijo osamljenih vrhov, in ko sem videl, da ga tudi znan spletni portal nima na seznamu, sem se ga odločil tu omeniti. Čeprav je z dveh strani markiran, leži v senci pozornosti Tošča, Osolnika in Gontarske planine. Čeprav je višji od sicer mnogo lepšega vrha Gontarske planine, se malo kdo zmeni zanj. Večinoma je le prehodna točka tistih, ki želijo priti z Osolnika ali Govejka do Gont ali obratno. Vrha Igale

je bolje, da sploh ne omenjam. Z vrha Velikega Babnika, kjer je poleg klopce na kupu več večjih skal, je lep pogled le proti severozahodu in zahodu. Če smo pikološki, bomo rekli, da klopca stoji na nižji rami predvrha Velikega Babnika, medtem ko sta glavni vrh in še dva metra više Igale planinsko nezanimiva.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Pristop: Priporočam enega od markiranih pristopov s severa. Bodisi od Miheličevega doma na Govejku bodisi z Osolnika. Izbira je vaša. 📍

Razgled s Severjevega griča na Polhov Gradec
Foto: David Račič

Veliki Babnik
Foto: David Račič

Poškodba ni izgovor

Matej Arh, paraplezalec

Matej se je rodil 11. decembra 1993. Že kot mladenič ga je potegnilo v najrazličnejše športe. Poskusil je vse po vrsti in se končno znašel v športnem plezanju ter gorskem teku. Oboje mu je bilo pisano na kožo in logično nadaljevanje je bilo alpinizem, tako da mu ni preostalo drugega, kot da je v prvem letniku fakultete postal tudi alpinist pripravnik na AO Kranj. Že prvo sezono so veliko plezali, malo s prijatelji, malo s sotečajniki so raziskovali slovenske hribe. Prva večraztežajna izkušnja je bila, kot za večino drugih, Velika stena v Ospu, smer Prečenje.

"Čez najtežji *cug*¹ smo *potelničarili*,² ampak to je takšna konkretna, izpostavljena smer, ki ti da malo *lufta* pod ritjo, da vidiš, v kaj se spuščaš," dogodek opiše Matej.

Matej Arh

Foto: Matevž Maček

Hitro do raznovrstnih izkušenj

Že prvo leto je zagrizel v legendarni Čopov steber, v hribih pa tudi v že bolj kompleksne, težje petice. S sotečajniki so veliko potovali, začeniši z grško Meteoro, kjer so plezali samostojno pod nadzorom inštruktorjev. Smeri so zaradi kompaktne skale zelo prijazne, a navrtanost na pet metrov in več je vendarle tudi dobra priprava na hribe. Preizkusil je vse – od športno-plezalno obarvane Sicilije do granita v Courmayeurju, pa plezanje pok z rokavicami in zimsko plezanje v Chamonixu. Tam je v okviru taborov za perspektivne alpiniste splezal na svoj prvi štiritisočak: "Tura na Les Droites je bila prav epska, 27 ur smo bili v pogonu, na koncu smo bivakirali deset minut od bivaka in nato iz čiste trme hodili še sedem ur do gondole."

Leta 2016 so se z ekipo, ki se je poznala že od prej s taborov, dogovorili za plezalni izlet v Peru. Medtem ko gredo običajno ljudje tja bolj ležerno, z malo plezanja in malo turizma, *trekinga* in žvečenja koke, so naši perspektivni mladinci vzeli zadevo precej bolj resno: v enem mesecu so 22 dni preživel v hribih in se le dvakrat za dober dan spočili v dolini. Bili so odlična klapa, ki je združila zabavo in resno napol prvenstveno plezanje na goro Huandoy Norte (6395 m) in okoliške stene. Predvsem pa so dobili ogromno koristnih izkušenj in kondicije.

"Najbolj zabavna izkušnja je bil 5793 m visok Pisco, ki je malo absurden, saj tja pride peš veliko turistov, seveda po lažji poti. Mi pa smo šli naravnost čez južno steno, v neugoden, strm andski led in sneg. Malo pod vrhom nas je pričakala snežna opast in dobesedno smo morali skopati rov skozi sneg na drugo stran." Sledilo je poletje in Matej je iz Južne Amerike prišel aklimatiziran in odlično pripravljen, kar je dobro izkoristil doma. Veliko je *soliral* in kar tekal je po naših hribih. V spominu mu je ostal *solo* vzpon po Črnem grabnu v Storžiču in smer Opium v Široki peči, do zime pa je s soplezalcem Klemenom Gerbcem v Škrlatici preplezal Rdečo meglo – prvo zimsko ponovitev te resne 600-metrške smeri. Počasi se je kalil v odličnega mladega alpinista.

Nesreča

Zima je v deželo prinesla tudi led. Tako je Matej sredi januarja najprej preplezal slap Peričnik, nato pa je prišel četrtek, 19. januarja, ko se je trojna naveza odpravila v desnega Luciferja. To je kar kompleksna, strma ledna petica, v kateri je Matej plezal naprej. Kako banalne se včasih zdijo majhne površnosti in napake in kako usodne so lahko! Mateju se je tisti dan mudilo na popoldansko študentsko delo, tako da je puhovko pustil pod slapom in suvereno preplezal prva dva raztežaja. V tretjem raztežaju, nerodni prečki, polni slabega ledu, ga je že pošteno zeblo, ves čas je kapljalo nanj in želel si je le zaključiti zadevo. V svečkastem ledu mu je najprej odneslo eno nogo, nato še drugo in poletel je slabih 15 metrov nižje do police. Natrenirane

¹ Raztežaj.

² Preplezali z uporabo tehničnih pripomočkov (kompleti, lestvice ...).

noge so udarec zdržale, hrbtenica pač ne. Odbilo ga je še enkrat v nov padec, kjer je po okrog 40 metrih obvisel tri metre nad naslednjo polico.

"Tako sem vedel, da nekaj ni v redu, ker nisem mogel premakniti nog," se spominja Matej. Iz sosednje smeri so nemudoma poklicali na pomoč Gorsko reševalno službo. Soplezalca sta se spustila, fiksirali so se in skupaj čakali uro in pol na helikopter. Mateja so potegnili s slapu z vitlom ter ga odložili pri zdravnici na bližnjem travniku, kjer je šele odmerek morfija končno prekinil agonijo.

Naslednja postaja je bila ljubljanska urgencia in nov problem – jedrna telesna temperatura je Mateju padla pod 33 stopinj in pred operacijo ga je bilo treba najprej segreti. Sledila je operacija in mučno čakanje – kaj bo, ko popusti narkoza? Poskusil je uporabiti noge, pa je lahko le komaj vidno utripal z eno mišico. Čez nekaj dni je sledila druga operacija s spre-dnje strani čez rebra. Kirurg je očistil, kar je ostalo

od zdrobljenega vretenca, in vstavil kletko iz titana, okrog pa fragmente kosti, ki naj bi se tekom mesecev zarasli.

Meglina prihodnost

Spinalni šok običajno traja okrog tri mesece. To je čas velike negotovosti, težko je reči, kakšno bo stanje, ko mine. Zdravniki so rajši previdni, odgovore zavijajo v vato in pravijo, da je treba počakati. Najbolje je stisniti zobe in se posvetiti okrevanju. Skupaj s *cinnom* Rokom na kliničnem centru se je Matej preselil v Sočo³ na rehabilitacijo. Prvi problem je bil, ker se je po dolgem ležanju fiziološko stanje telesa tako spremenilo, da ni mogel prav dolgo niti sedeti, kaj šele ostati zravn. Prve vaje so bile, da je privezan na desko pod naklonom 80 stopinj preprosto visel do popolne slabosti. Vsak dan malenkost dlje. Mateju je pri

Matej se je potem, ko je preizkusil različne športe, našel v športnem plezanju.

Foto: Matevž Maček

³ Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS.

tem pomagala glasba, ki jo je poskušal poslušati med vajami in zdržati celotno skladbo – kar ni bilo lahko. V zvrsti, ki jo posluša, so skladbe redko krajše od deset minut.

Ob tem je ves čas opazoval noge, ki so postajale vse bolj atrofirane, shušane, tanke. K sreči se je počasi vračalo tudi vsaj malo občutka. Sledile so vsakodnevne vaje, na bradlji, robotizirani in navadni hojci.

"Ni ravno tako, kot vidiš v filmih, kjer človek trenira kot žival, potem pa v naslednjem kadru ob veličastni glasbi shodi ... proces je precej bolj dolgotrajen, rezultati pa se kažejo res po malo," pove Matej o tem štirimesečnem obdobju. Zadnji teden je že naredil dvajset metrov z berglami, odpustili so ga domov skupaj z vozičkom. In tam se je šele zares začelo. Gotovo bi lahko nehal, se usedel na voziček in se v celoti prilagodil takemu življenju. A Mateju je nekaj manjkalo. Vsak dan se je prisilil hoditi z berglami in po enem letu je celo brez njih že naredil kakšen korak. Vsega se je moral naučiti na novo – hoditi na stranišče, se premikati okrog, plavati ... Tudi od drugih športov se ni poslovil, predvsem ne od njemu ljubelega plezanja.

Matejeva oprema za športno plezanje vsebuje nekaj dodatnih kosov ...
Foto: Matevž Maček

Odločen začeti znova

Kot selektorju slovenske parareprezentance mi je pisal že, ko je bil še v Soči. Nekega deževnega dne sva se dobila v plezalnem centru. Tam je bilo polno obiskovalcev, v vrvežu se je težko kaj slišalo, ko se je pripeljal z vozičkom pod steno. Prijel je prve oprimke v neki lažji smeri in vse okrog je potihnilo. Seveda je bilo dobro po tako dolgem času spet plezati, a istočasno je Matej videl, koliko moči in motorike je izgubil. Treba bo spet začeti od prvih korakov dalje. Čeprav je plezal v supergah in poškodovanih nog razumljivo še ni znal spet uporabljati (še danes lahko uporablja le okrog 30 odstotkov mišic), pa je bilo očitno, da zna

in hoče plezati in da dobro razume gibanje v vertikali. Videl sem že veliko povsem zdravih začetnikov z bistveno večjimi težavami. Kljub omejitvi bo treba le trenirati ter poiskati načine, kako jo čim bolj preseči. V Matejevem primeru gotovo najbolj koristi moč zgornjega dela telesa, tako da je bil na moji domači steni, ki je večinoma pošteno previsna, reden gost. Od prvih treningov, kjer je padel vsak drugi gib, do povezovanja vse težjih in daljših smeri. Če bi mu rekel, da bo čez dobro leto skupaj z menoj in Matejem Sovo ročkal ogrevalne *bolderje*, bi se mi smejal – pa je bilo točno tako. Vztrajnost se obrestuje. Od (ponovno) prvih štiric do petic slabo leto po poškodbi. Čez eno leto je Matej preplezal že prvo 6b po poškodbi, leto pozneje tudi 6c.

"Pomagalo je, da sem plezanje od prej razumel kot zimsko plezanje, čeprav sem bil bolj hribovec. Prvi problem, ki sem ga moral rešiti, so bile plezalke. Poskusil sem visoke plezalke in take, ki so mi držale gleženj z opornico, na koncu pa sem pristal pri enakem modelu kot pred poškodbo – imam tudi isto velikost, saj zdaj tako ali tako ne čutim, če me tiščijo. Ker sem moral začeti stopati drugače, bolj od strani, sem jih stalno lepil s trakom, da jih ne bi prehitro uničil. Zdaj pa jih pri Shoedoctorju pripravijo posebej zame – *no edge guma*⁴ mi dajo ob stran čevlja. Lahko bi rekel, da imam *Katane Arh Edition*."⁵

Na tekmovanja in spet v skalo

Ker je ob močni volji in rednem treningu hitro napredoval, je bilo jasno, da je zrel tudi za tekme. Leta 2018 se je z reprezentanco odpravil na tradicionalni *master* v Imstu. Nismo si želeli zadati nobenih pričakovanj. Stanja v njegovi kategoriji nisem dobro poznal, ne glede na to pa so tudi pri paraplezalcih tekme svojevrsten dogodek, psihološki pritisk, ki ga nekateri prenašajo bolje, drugi pa precej težko. Bojazen je bila odveč – Matej je plezal odlično in le rahla neodločnost je bila razlog, da si ni delil prvega mesta. Le malo pred svetovnim prvenstvom tisto leto pa si je poškodoval zapestje, tako da udeležba na pomembni tekmi ni bila mogoča.

Že naslednje leto je bil Matej spet odlično pripravljen, kar je potrdil s še enim drugim mestom v Imstu. Ni čudno, da smo bili pred svetovnim prvenstvom v Briancōnu optimistični. Matej je treniral še bolj zavzeto in načrtoval napad na medaljo. Na tej točki zgodbe ne želim kvariti s komentiranjem skrajno sporne in nešportne odločitve, da so Mateja dan pred tekmo predstavili v višjo kategorijo. Lahko pa povem, da je bilo njegovo plezanje v smeri, ki so jo postavili v previs, spektakularno in je navdušilo celotno publiko z borbениm pristopom in ročkanjem težkih gibov. Matej je bil v svoji "novi" kategoriji s takšnimi omejitvami edini, ki je pod smer prišel z berglami. Kljub temu je bil

⁴ Posebna guma brez roba proizvajalca La Sportiva.

⁵ Mišljeno je šaljivo, namreč da ima svoj model plezalk, kot da bi bil sponzoriran plezalec.

v konkurenci 16 tekmovalcev vseeno odličen deseti. "Kakšna krivica, ampak kapo dol," je bil komentar večine sotekmovalcev in selektorjev, ki sem ga poslušal tisto popoldne. Slabi priokus prvenstva smo hitro pozabili in ker se v reprezentanci odlično razumemo, smo se nekateri odločili podaljšati naše bivanje pod francoskimi hribi.

"Ta izlet je bil res lušten, res je odtehtal razočaranje s tekme. Ponovno plezati vsak dan v skali je bil pravi balzam in tudi dobra forma se je poznala – splezal sem 6b v Beauregardu in 6b+ v Rue des Masques, ki je gotovo najlepša smer, kar sem jih plezal pred ali po poškodbi."

Potem je prišla jesen, ko sva si zadala nov izziv v Ospu – Matej je bil po sedmih letih spet pod Veliko steno. Medo se je izkazal za simpatično, skorajda prelahko smer z malo atraktivnega *abzajlanja* za konec. To je bila verjetno prva paraplezalna ponovitev te smeri. Tuji sprehajalec, ki sva ga srečala na poti, kar ni mogel verjeti, kaj se greva, in naju je med vzponom navdušeno snemal.

Ne samo plezanje ...

Ob vsem tem je treba povedati, da ima Matej redno službo v podjetju T2 in da se poleg plezanja ukvarja tudi z drugimi športi. Odličen je v košarki na vozičkih in je član državne reprezentance, poleg tega pa polprofesionalno igra za klub Castelvecchio v italijanski ligi. Učenje italijanščine je še ena stvar, ki si je nekaj let nazaj ni predstavljal. Zadnje čase vozi tudi kolo. Najprej je poskusil z ročnim, a po cesti se že prej ni preveč rad vozil. Potem je srečal starega *cimra* Roka, s katerim sta si delila muke okrevanja na Soči. Slednji si je omislil električni poni, ki ravno dovolj pomaga, da se lahko voziš navkreber. Hitro sta presedlala na

električno *enduro* gorsko kolo in zdaj Matej vozi proge, ki bi se jih ustrašil celo pred nesrečo.

"Dol gre tako ali tako samo od sebe, samo držati se je treba in paziti, da noge ostanejo na pedalih. Če že padem, je to na dnu, ko mi zmanjka hitrosti."

Letos so vse paraplezalne tekme zaradi novega koronavirusa odpadle. Matej se je odločil, da se bo bolj posvetil skali. Sestavil sem mu zanimiv izziv, o katerem bom lahko poročal, ko bo zaključen. Ima pa tudi druge ambiciozne cilje.

"Rad bi speljal popotovanje od Slovenije do Loch Nessa na Škotskem in ga obarval z balvansko in športno plezarijo in kolesarjenjem. Upam, da mi bo situacija to omogočala."

Use je v glavi

Ko vse skupaj preberete, se lahko marsikdo zamisli nad svojimi večnimi plani, kaj vse bo počel, kam vse bo šel, kaj vse bo poizkusil, pa je vedno premalo časa ali volje. Mateju parapareza⁶ ni izgovor za nič. Življenje je treba živeti, biti živ pa pomeni biti aktiven. Nima se smisla spraševati, česa ne moreš početi zaradi omejitev, temveč kaj lahko počneš kljub njim. Padeš zato, ker poizkušaš težke stvari, ker se trudiš, prav tako kot kdorkoli drug. Na koncu se izkaže, da so veliko večje omejitve v naših glavah. Matej navdušuje kot plezalec, kot športnik in kot človek. Pozitivnost in energija ga definirata bolj kot poškodba. Vprašam ga, če je sploh za kaj koristna.

"Seveda. Imaš zastojnjo kino in koncerte. *Parking* za invalide. V noge me ne zebe, ne čutim, če me pikajo komarji in na morju lahko stopim na ježka. To je pa nekako to," mi z nasmeškom odvrne. ●

Matej se zdaj z gorskimi kolesom vozi po progah, ki bi se jih pred nesrečo ustrašil.

Foto: Matevž Maček

⁶ Blaga oziroma delna paraliza spodnjih udov.

Edina pot je navzgor

Dokumentarni podlistek o zgodovini plezanja, 1. del

Zgodovina plezanja je kompleksna reč – kot tudi aktivnost sama po sebi. Če je pri osvajanju strmih vrhov nekoliko bolj samoumevna, pa je laičnemu očesu težko razumljivo, zakaj bi neki človek praktično posvetil svoje življenje premagovanju nekajmetrskih problemov sredi gozda in v tem našel celo smisel bivanja. Pa čeprav je ta spretnost precej realnejša in pristnejša kot na primer pretvarjanje, da razumemo ekonomske učinke borznih špekulacij ali to, kaj prinaša zadovoljstvo povprečnemu človeku.

Poleg tega je stvar skrajno estetska: svojevrsten skalni ples, v katerem se združita surova energija in eterična eleganca, razumevanje fizikalnih zakonov in premagovanje osebnih demonov.

V feljtonu bom poskusil dokumentirati in razčleniti, kako smo prišli od tega, da je bil kup skal na robu vasi le simpatičen vir gradbenega materiala, do tega, da je nekemu dekletu s Ptuja v stropu primorske jame uspelo povezati nekaj deset zverinskih gibov na vsesplošno občudovanje in gromke ovacije iz vseh kotičkov sveta. Seveda ne bo šlo brez (občasno krivične) selektivnosti, a za suhoparen seznam vzponov, imen in letnic imate dovolj drugih virov. Podlistek bo prejel kot to zbirka plezalskih anekdot, nekoliko subjektivnih interpretacij in drugih literarnih prebliskov. Vendarle pa je njegov cilj karseda realno naslikati zaporedje dogodkov, idej, okoliščin in posameznikov, ki so človeka pripeljali do odločitve, da je plezanje aktivnost, ki si zasluži biti na olimpijadi, oziroma za nekatere nič manj kot način življenja.

Lokacija in motivacija

Naj vse skupaj odprem z opombo: ker bom z zgodovino začel relativno zgodaj, še nekaj časa ne bomo naleteli na res pravo plezanje, kakršno poznajo

moderne plezalci, a pionirski časi so po navadi takšni. Kje torej iskati izvor plezanja, osnovnega gibanja naših drevesnih opičjih prednikov, ki smo ga po koncu evolucijskega procesa morali na novo odkriti in ovrednotiti? Jasno je, da so ljudje plezali od nekdaj, a preden je celotna zadeva začela služiti predvsem našemu užitku in želji po športnem preseganju, je bila vrednost plezanja bolj praktične narave, v iskanju hrane, zavetja ali česa tretjega. Hočeš jabolko? Splezaj na drevo. Hočeš pobegniti pred tigrom? Splezaj na drevo. In potem si mrtev, ker tiger pride za tabo in te raztrga (moral bi splezati na steno). Ali pa recimo, da bi rad nekam prišel, pa se ti na pot postavi gora. Okej, lahko greš okrog, ampak kaj storiti, če je pot okrog preklemsko dolga ali še huje, kaj če je tisto, kar hočeš, ravno na vrhu gore? V svetu nepremičnin se temu reče lokacija. Lokacija na vrhu gore ima kar nekaj prednosti: lep razgled, mir in samoto, strateško lego in pozicijo, ki jo je lahko ubraniti pred ljudmi, ki bi radi svojo lokacijo zamenjali za tvojo. Težji ko je dostop, več pozitivnih lastnosti bo običajno vsebovala lokacija. To pa je lepa iztočnica za zgodbo.

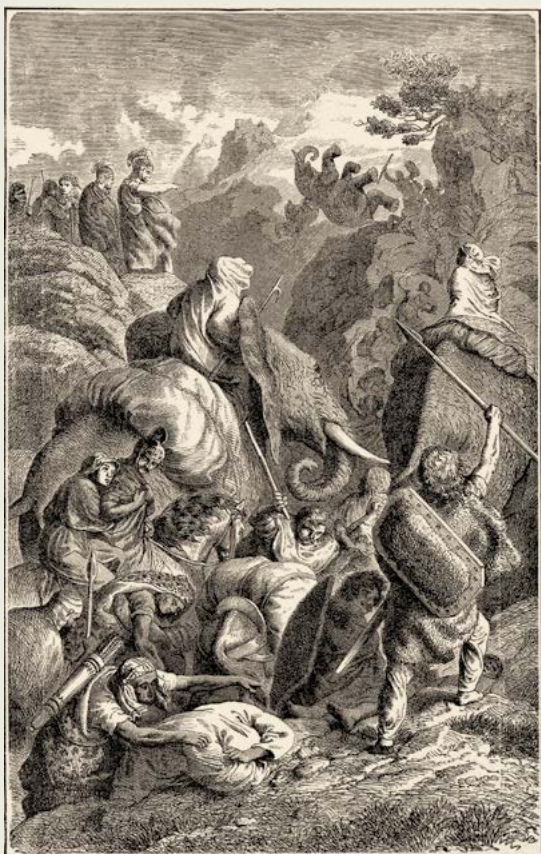
Nekoč je živel Aleksander Makedonski, ki se je nekega lepega popoldneva odločil, da bo osvojil svet. Ker je imel grško falango in visoko izobrazbo, mu je šlo kar v redu. Tako se je že kmalu znašel nekje v Srednji Aziji, kjer je dandanes Uzbekistan, država, ki je že takrat slovela po svojih epskih zalogah zlata. Območju je vladal Oxyartes Baktrijski, ki mu nikakor ni bilo v interesu, da ne bi bil več kralj, zato se mlademu osvajalcu ni želel predati in se je z ženo in hčerkami umaknil v svojo neosvojljivo trdnjavo na Sogdianski skali. Mladi Makedonec je trmastemu starcu ponudil časten umik, a ta se je v dobro založeni utrdbi, z vseh strani obdani z navpičnimi stenami, počutil nepremagljiv kot kak Erazem Predjamski. Aleksander je svojim vojakom ponudil bogato nagrado, če jim uspe splezati do vhoda trdnjave. Pa so šli. Tristo jih je bilo, opremljenih z lanenimi vrvmi in šotorskimi klini. Zagrizli so se v skale, z mislimi pri nagradi in

Aleksander Makedonski
Arhiv Planinskega vestnika

Hanibal
Arhiv Planinskega vestnika

Hanibal z vojsko prečka Alpe, bakrorez
Arhiv Planinskega vestnika

večni slavi. Vsak deseti je omahnil v globino, a že prej so vedeli, da cena uspeha ne bo nizka. Zjutraj so se znašli na vrhu, pred vrati obzidja. Oxyartes je bil tako šokiran, ko jih je naslednje jutro zagledal, da se je nemudoma predal.

Plezalci so dobili nagrado in slavo, Aleksander pa se je leta 327 pred našim štetjem v zgodovino zapisal kot (morda) prvi plezalski sponzor. Ravno zaradi tega si zasluži vsaj omembo v tem kronološkem pregledu. Zdelo se je, da ima plezanje svetlo prihodnost. Plezalci so bili *kul*. "Le kaj bi jaz brez vas?" jim je pijan od zmage (in vina) žgolet Aleksander in jih očetoško trepljal po tilniku. A težava je bila v motivaciji. Grški plezalci v Sogdianu se gotovo ne bi podali v strme stene, če jim tega ne bi ukazal njihov vladar in zahteve podkrepil z nagrado. Utrdb na vrhu sten pa je tudi sčasoma zmanjkalo. Vojske so se hribov izogibale. Ko je pozneje Hanibal prečkal Alpe, trase ni začrtal čez Petit Dru ali kakšno drugo navpično steno, temveč je iskal najlažjo mogočo pot skozi doline. V povezavi z lokacijo je bila včasih velika pobudnica plezanja tudi vera. Takrat so ljudje verjeli v različne bogove, da so jim lahko pripisovali krivdo za vse, kar se jim je dogajalo v življenju. Zanje pa je veljalo, da živijo na vrhovih gora ali pa v še bolj oddaljenih nebesih, ki so jim po logiki prav omenjeni vrhovi najbližje. Seveda imajo tudi ostale lastnosti dobre lokacije. Še več – baje je moral celo Mojzes splezati na goro, da je dobil deset zapovedi. To je spodbudilo prve mehanihe, da so samostane gradili na vrhu ali sredi sten.

Pojav je znan po vsem svetu: Meteora v Grčiji, Heng Shan na Kitajskem, Montserrat v Španiji, Mar Saba v Palestini, Taung Kalat v Myanmaru, Debre Damo v Etiopiji ... Včasih se je v steno preselila kar celotna skupnost, kot na primer ameriški Indijanci Anasazi v Mesa Verdeju. A pri vseh naštetih primerih je spet problematično vprašanje motivacije. Ali plezaš zato, ker bi rad plezal, ali zato, ker imaš za to kakšen drug razlog, recimo varnost in samoto?

Tule je še en primer, star več kot tisoč let. Nekatere starodavne kulture so imele nenavadno tradicijo "visečih krst", po kateri so pokojnike odlagali sredi skalnih sten v jamah ali na policah. Pojav je znan po celi Kitajski, na Filipinih in v Indoneziji, pa celo v Bandiagari v zahodni Afriki. Ena takih zanimivih lokacij je jama Getu na jugu Kitajske. V Getuju so po tradiciji plemena Miao krste sprva vlačili visoko v strme stene, vendar so kmalu ugotovili, da to morda ni najučinkovitejši način, kako se znebiti preminulih. Čeprav so umrle začeli pokopavati, pa se je plezanje ohranilo zaradi nabiranja zdravilnih zelišč, ki so rasla le sredi sten. Vaščani so plezalcem, ki so pogumno solirali tudi sto metrov visoko, rekli "ljudje pajki". Plezarija v Getuju je bila od nekdaj zelo resna, stene navpične in občasno celo rahlo previsne, domačini pa so brez moderne opreme plezali vsaj petice in morda celo kaj več. Tradicija se je ohranila vse do danes, ko *spidermani* nekajkrat na dan nastopajo za (pretežno kitajske) turiste – plezanje je končno postalo tudi cirkuška točka. Po stropu iste jame je Španec Edu Marin leta 2019 splezal eno najspektakularnejših *večraztežajk*, Valhallo (9a+), po devetih urah akrobatskega plezanja na meji mogočega. Če bi isti dan stali ob vznožju stene in grizljali prekuhano kurjo taco, bi lahko v istem trenutku videli vse ekstreme plezanja, ki so se zgodili v zadnjih tisoč letih. A pojdimo počasi.

Mnogo naslednjih stoletij je bilo plezanje zgolj še ena postranska večšina, izrazito v senci sposobnosti izdelovanja lončenih posod, bronastih čelad, akveduktov, gotskih cerkva in podobnih zadev. Če si znal plezati, si lahko občasno ulovil kakšnega gamsa in za ženo utrgal planiko, potem pa se je uporabnost gibanja po vertikali nehala. Stene in gore so postale nekoristen svet, ki je privlačil pretežno čudake in samotarje. Tudi interes sponzorjev za plezanje je za nekaj časa praktično zamrl. Ljudje so morali šele odkriti estetski in čustveno izpolnjujoč vidik teh krajev. Plezalska kultura je bila primorana zrasti iz bolj pastirsko-klošarskih korenin, v katere se je pozneje v različnih oblikah mešal elitistični snobizem, filozofski kult herojev in častihlepna dirka za prve vzpone. In prav to prepletanje nasprotujočih si konceptov je ustvarilo zanimive ljudi, ki so potem pisali zgodovino vertikalnih dejavnosti.

Osvajanje nekoristnega sveta

Do konca srednjega veka so na gore le občasno zašle kakšne verske ali vojaške ekspedicije, predvsem zato,

Ena prvih gravur, ki predstavlja prvi vzpon na Mont Aiguille. Arhiv Planinskega vestnika

da so lokalni vladarji sosedom pokazali, da imajo preveč časa za nore ideje in dovolj pogrešljivih podložnikov. V takih okoliščinah se je mimogrede rodil alpinizem, nekje v francoskih Alpah. Lahko bi se ozrlj v leto 1492 in drzni vzpon na Mont Aiguille, ki ga je opravil Antoine de Ville po ukazu kralja Charlesa VII.

"Splezaj na tistole goro," mu je dejal.

"Ja, gospodar. Samo en problem je."

"Ja?"

"Kaj je to plezanje?"

V srednjem veku so namreč pozabili plezati. So pa znali osvajati gradove in okrog teh so bili tudi zidovi. Tako so se skalne stene lotili na podoben način – s kljukami na vrvi, lestvami in podobnim. Ker jih ni nihče polival z vrelo vodo, jim je dokaj hitro uspelo in ponosno so se vrnili pred kralja. "No, kaj je na vrhu?" je bil radoveden Charles VII.

"Nič. Rože in nekaj gamsov."

"Hah. Nobenih loncev zlata, zakletih princesk, stopnic v nebesa?"

"Ne. Rože in gamsi."

"Rože ... in gamsi ... Hm ... Dobro. Lahko greš."

Potem je isto leto Kolumb odkril Ameriko, kar se je vsem zdelo precej bolj fino, in spet par stoletij niso splezali na nič visokega.

Pa je prišla renesansa z razsvetljenstvom in ljudje so se začeli spraševati, kaj bi še lahko počeli revolucionarnega in v duhu časa. Spodbudili so jih tudi premiki v filozofiji, pri čemer je ključno vlogo odigral Jean Jacques Rousseau s svojim *lajtmotivom* Nazaj k naravi, v katerem si je drznil trditi, da so gore lepe in vredne obiska in da je naravo treba zaščititi. To je bil odmik od poprejšnjega razmišljanja, da so gore mrzle, grozne in dobesedno smrtne pasti brez kakršne koli vrednosti. Poleg spreminjanja estetskih in filozofskih

standardov so zanimanje za gore spodbujali tudi znanstveniki, ki so se jim zdele izjemen neraziskan teren in jih je zvedavost gnala više in više – izstopali so geologi in botaniki, ki so bili najpogostejši pokrovitelji plezalnih podvigov. Eden takšnih je bil tudi Švicar Horace Benedict de Saussure.

V starih časih so bili znanstveniki največji superjunaki. No, saj so po svoje še danes, a ne tako izrazito kot takrat. Bili so geniji in izumitelji, humanisti in filozofi, poliglotti in mojstri družbenih in naravnih disciplin, pa še športniki in umetniki – vse v eni osebi. Saj poznate Da Vinci, Kopernika, Newtona. Tudi De Saussure je bil že pri dvaindvajsetih profesor filozofije na ženevski akademiji, kjer je predaval vse od fizike do logike, geografije in kemije. Bil je cenjen geolog in inovator v meteorologiji, za katero je v prostem času izumljal merilne instrumente. Poleg tega pa je tudi veliko plezal in planinaril. Danes si pri dvaindvajsetih uspešen, če si opravi maturo, če ti še niso izpirali želodca in če še nisi imel *totalke* z avtom.

Horace je predvsem iz znanstvenih razlogov želel splezati na Mont Blanc. To je bilo precej težko, ker na goro ni vodila nobena pot, niti ni bilo kakršnihkoli drugih informacij, razen tega, da je zelo visoka in da je, više ko greš, bolj mrzlo. Tako je mladi znanstvenik *lokalcem* vrgel kost (v obliki nagrade) in pot na vrh sta leta 1786 hitro našla lovec na gamse Jacques Balmat in doktor Michel Paccard, ki sta pozneje tja

Pot na vrh Mont Blanca sta leta 1786 našla lovec na gamse Jacques Balmat in doktor Michel Paccard.

Arhiv Wikipedie

Vzpon na Mont Blanc leta 1787. Glavno vlogo so seveda imeli vodniki. Arhiv Planinskega vestnika

odpeljala še De Saussura. To je bila zanimiva novica, ki se je hitro razširila med prebivalstvom. Duh časa je bil premikanju meja in razmišljanju izven okvirov zelo naklonjen – pa saj je čez nekaj let sprožil tudi francosko revolucijo. "Če lahko skoraj petdesetletni profesor spleza na najvišjo goro Evrope, lahko tudi jaz," si je rekel marsikateri zdolgočaseni buržuj in se ubil, ker hribolazenje vseeno ni bilo tako lahko (De Saussura je na vrh spremljalo osemnajst vodnikov). Znanstvenikom so v hribe kmalu sledili bogati mestni ljudje, ki so iskali nov vznemirljiv hobi. Ko so šli plezat v divjo naravo, pa so običajno potrebovali nekoga, ki je bil v tem okolju bolj domač, ki je v njem živel in deloval, pa čeprav po sili razmer.

Tako so pastirji, lovci in podobni *lokalci*, ki so skale poznali kot lasten žep, dobili novo službo kot vodniki pustolovskim turistom – prvim alpinistom. Kmalu je bilo vodnikov toliko, da so se povezovali v združenja, in jasno je, da so plezali bolje kot njihove stranke, ki so veličastno osvajale gore in pobirale slavo. Ampak takšna je pač vodniška služba, kar nas vrne k plezalski motivaciji. Vodniki so plezali zaradi plačila – mnogim se je vse skupaj zdelo neumno, ampak denar je le denar – in na vrh so iskali absolutno najlažje mogoče prehode in poti. Večji fizični napor je bil nezaželen, nekakšna skrajna sila, notranje motivacije za plezanje pa še vedno ni bilo. In šele turisti, ljudje, ki so plezali skoraj dobesedno iz dolgčasa, so začeli na vse skupaj gledati tudi bolj filozofsko. Šele takrat je svojevrsten izziv postala tudi navpična stena.

Ko se človek poda v strme stene, visoko nad doline, sčasoma težko zanika dve stvari: kako lepa in veličastna je narava in kako majhen in nemočen je v resnici človek sredi te divjine. To pa je prav nasproten sentiment idejam, ki so jih tisočletja prej prodajale monoteistične religije o tem, da je človek gospodar Zemlje in da je njegova naloga, da se množi, si naravo podredi in jo kultivira. Antropocentričnost sicer nikoli ni povsem izginila iz plezanja in se je vlekla še v moderno dobo – vrhove se je od nekdaj "osvajalo", pa vendar je mogoče na plezanje gledati tudi kot na sredstvo osebnega raziskovanja in razvoja. Narava je kompleksen in nepristranski medij, ki nam med drugim omogoča, da se spopademo sami s sabo, se potisnemo iz svoje cone udobja, se naučimo sprejeti okoliščine, si poiščemo osebne izzive in se skozi vse to izoblikujemo v nekaj boljšega. Tako plezanje iz sredstva, ki je v službi drugih ciljev, postane cilj samo po sebi, motivacija pa notranja, osebna.

Dokler celotna zadeva ni tako *kul*, da potem ljudje hočejo plezati, ker hočejo biti *kul*, in potem dobimo še rekorde in ocene, da vidimo, kdo je bolj *kul* od ostalih, in potem spet ne vemo točno, zakaj sploh kdo pleza in ali je *kul*, ker je dober, ali pa je dober, ker je *kul* – in je vse skupaj samo še zmeda. Najbolje, da nehamo razmišljati o tem, zakaj plezamo, in gremo preprosto plezat na bližnjo steno. Zato, ker je tam, in zato, ker lahko (prosto po Malloryju). ●

Se nadaljuje.

Na pašnikih ne kalimo
miru živalim.
Foto: Mateja Pate

Pozor, živalina na paši!

"Ne boš verjela, na ravnem sem si zlomila roko," je prišlo iz telefona. Ker ni bila zima, da bi lahko bila kriva poledica, in ker prijateljica ni ravno tiste sorte, ki bi se še na ravnem spotaknila, me je seveda zanimalo, kako se je zgodilo. "Krava me je napadla. Šla sem čez planinski pašnik in hotela pobožati telička, pa me je podrla na tla. Nisem si mislila, da so krave tako zaščitniške – zdaj si bom zapomnila!" mi je razložila prijateljica, tudi ljubiteljica gora. "Nič ne bo z najino načrtovano turo!"

Podobna bližnja srečanja planincev in živine na paši so bila v preteklosti že zabeležena, kar seveda ni presenetljivo, saj številne planinske poti vodijo čez pašnike. Eden odmevnejših primerov se je zgodil v sosednji Avstriji, ko je leta 2014 krava do smrti po-teptala planinko. Povod za napad naj bi bil pes, ki ga je imela planinka na povodcu. Sledil je večletni sodni boj, v katerim je prvostopenjsko sodišče odgovornost za napad naprtilo kmetu in mu naložilo plačilo masne odškodnine ter ograditev poti čez pašnik. Po pritožbi na sodbo je nato prizivno sodišče odločilo, da bi kmet sicer moral poskrbeti za varnost, vendar pa je polovično odgovornost pripisalo tudi planinki, ki ni upoštevala opozorilnih tabel z napisi, naj se pohodniki ne približujejo živalim. Sodišče je prepolovilo odškodnino, ki še vedno znaša več deset tisoč evrov, avstrijski parlament pa je lani spremenil zakon o pravih vedenja na gorskih pašnikih – v stari ureditvi je bil v celoti odgovoren lastnik živali, v novi pa tudi pohodniki.

Planinska zveza Slovenije je lansko leto po avstrijskem izvirniku pripravila zloženko *Odgovorno in varno čez planinske pašnike*, v kateri je zbrala nasvete, kako ravnati ob (bližnjih) srečanjih z živalmi na paši. Priporočila avtorjev (v krepkem tisku) se glasijo takole:

1. Izogibajte se stiku s pašnimi živalmi, ohranjajte varnostno razdaljo. Živali ne hranite. Kot ljubiteljica živali zlahka razumem vzgib, da bi se živalim približali in jim dali kak priboljšek. Tudi če so živali krotke in prijazne, to ni najpametneje iz več razlogov. Prvič, govedo in konji so velike in težke živali, prve večinoma "oborožene" tudi z rogovi. Če majhen zamah z glavo ali nogo, ko se krava denimo želi samo znebiti nadležnih obadov na trupu, je lahko precej neprijeten, če stojimo preblizu in nas po nesreči oplazi. Tudi kravji rep v tem pogledu ni od muh. Da ne govorimo o tem, koliko zvezd zagledamo na nebesnem svodu sredi dneva, če nam kakšna kravja gospodična pomotoma stopi na prste. Drugič, živali gredo za tistim, ki jim ponuja dobrote – preverjeno na lastni koži, zato se jih je včasih težko znebiti. Dobro se spomnim vsiljivosti konja na neki planini, ki se ni zadovoljil z enim jabolkom, temveč si je sklenil kar sam postreči iz mojega nahrbtnika. In tretjič, živali so radovedne, če niso prestrašene. "Velikost in značilnosti objekta, ki zanima žival, določata hitrost približevanja. Objekt je po ovohavanju lahko tudi polizan, in če je okusen, ga lahko živali prežvečijo in požrejo," piše v učbeniku *Reja goved, drobnice, prašičev in perutnine*.

Da so živali, ki jih ni strah človeka, lahko kar preveč priljudne v pričakovanju kakšne poslastice, vem iz prve roke. Nikoli ne bom pozabila stampeda ovc, ki so pritekale po poti za menoj, potem ko sem jim na planini prijazno dovolila, da polizejo nekaj soli z mojih potnih rok. Bila sem že daleč pod planino in težko sem jih prepričala, da mi ne bi bilo pametno slediti vse do doline.

2. Vedite se mirno in ne plašite živali na paši.

To velja vcepiti v glavo zlasti našim otrokom. Morda tudi ni pametno preizkušati teze, da ni rdeča barva tista, ki razdraži bika, temveč mahanje s cunjjo oziroma naša navzočnost sama, če nas bik oceni kot potencialno nevarnost.

3. Ne približujte se mladičem. Verjetno se marsikatera (predvsem ženska) duša razneži ob pogledu na ljubke teličke, pa tudi otrokom znajo biti sila zanimivi. Jah, sama težko ostanem ravnodušna ob takih prizorih. Ampak tudi živalske mame so zelo zaščitniške do svojih otrok, zato ob morebitnem približevanju lahko računamo s tem, da jim naše sicer iskreno občudovanje naraščaja ne bo prav nič povšeči, zato nas bodo želele pregnati. Pri tem nam ni treba vedeti, kakšna je videti drža, ki izraža grožnjo – to nam bo v trenutku jasno. (Če vas vseeno zanima: sklonjena glava pomeni grožnjo, rahlo dvignjena glava in uleknjen vrat pa prijateljsko držo.)

4. Pse imejte na povodcu. Če vas pašna žival napade, psa spustite s povodca. Morda se bodo živali pomenile med sabo na varni razdalji, mi pa bomo medtem neovirano zapustili nevarno območje.

5. Ne zapuščajte poti čez pašnik. Glede na vse doslej zapisano je precej logična reč, mar ne? Sledenje poti je tudi garancija, da na njenem koncu najdemo vratca, skozi katera lahko elegantno zapustimo pašnik, če je ta ograjen, sicer nas čaka plezanje čez ograjo ali pod njo, ta pa je po večini električni pastir. Bližnje srečanje z žico nas lahko dobro pretrese, prav nič olikano pa ni, če svojo jezo stresemo na nič krive količko, ki drži žico, in jih izravamo iz zemlje, kot se je menda že zgodilo.

6. Če vam žival prekrži pot, jo obidite na največji možni razdalji. Varnostna in največja možna razdalja sta zelo raztegljiva pojma, kadar nista natančno določena, zato uporabimo zdravo pamet.

7. Če se vam žival približa, ostanite mirni, ne obračajte ji hrbta, pojdite proč. Nasveta, kako 'zares' ostati miren, ko se gledamo iz oči v oči z jeznim bikom, še nisem zasledila, in tudi tega ne, kako se hitro pobrati na varno, ne da bi mu obrnili hrbet. Njegova šibka točka je gobec, natančneje nos (morda ste že videli, kako zlahka se pustijo voditi mogočni biki, če jih primemo za obroček v nosnicah), toda ne bi bilo modro, če bi ga skušali v slogu Old Shatterhanda¹ mahnuti po njem.

¹ Kulturni knjižni junak v številnih delih nemškega pisatelja Karla Maya (1842–1912).

8. Če postanejo živali nemirne, nemudoma zapustite pašnik. Živali so lahko nemirne iz različnih razlogov, npr. zaradi boja za rang, še zlasti pri oblikovanju nove skupine goveda, ali pa pojatve. Ne glede na to, ali smo vzrok mi ali kaj drugega, zadrževanje v bližini nemirnih živali ni dobra ideja.

9. Dosledno zapirajte lesa za seboj. Verjetno tu ni kaj dosti dodati. Če jo bomo zaprli za seboj v "mirnih" okoliščinah, bomo kmetu prihranili marsikatero nevšečnost, v "adrenalinski" različici prečkanja pašnika pa sem prepričana, da bomo vratca z veseljem zaloputnili kakšnemu razjarjenemu biku ali radoživemu konju pred nosom.

Morda bo zadnja misel avtorjev zloženke odveč, pa vendar rade volje tvegam višek: s primernim vedenjem na pašnikih ne poskrbimo samo za svojo varnost, temveč izkazujemo spoštovanje do narave, živali in ljudi, ki delajo na gorskih kmetijah in planinah. ○

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Vid Pogačnik

S ceste v gore

Nad švicarskimi prelazi

*La Tremola – stara
cesta na prelaz
Gotthard
Foto: Vid Pogačnik*

Seveda gremo v Alpe najraje po najlepše hruške, čeprav te rastejo na visokih vejah. Na Mont Blanc ali Monte Rosa ne moremo kar na hitro skočiti s kakega visokega cestnega prelaza. Ko se vračamo s takih tur domov, ali če se po Alpah kar tako malo vozimo z avtom, pa so planinske ture z visokih cestnih prelazov lahko pravo darilo.

Prelaz Gotthard

Koliko življenja je že steklo čez tak prelaz, kakršen je na primer Gotthard! Po poteh staroselcev, nato po stari tovorni poti, pa po prvi ozki cestici (La Tremola), nato po novi avtomobilski cesti pa zdaj še po avtocesti, ki gre seveda skozi predor. Pa še po prvi železnici in od leta 2016 naprej po hitri železnici. Ja, prelazi so pomembni.

Med napoleonskimi vojnami se ga je lotil celo ruski general Suvorov, ki z vojsko brez svoje genialnosti nikoli ne bi prišel iz pasti divjih sotesk. Rusija ima še danes v soteski Schöllenen v lasti krpo zemlje, s takšno hvaležnostjo se tistih dejanj spominjajo Švicarji.

Ko s pobočij tik pod sedlom gledaš La Tremolo, pomisliš, da so celo natančni Švicarji na kakšni razprodaji kupili nekaj kilometrov preveč ceste. Pred očmi se ti pojavijo dogodki izpred stoletij.

Na trgu v Airolo je zbrana karavana. Nihče ne ve, če je pot čez prelaz varna. Potem zvon oznani, da je župan dovolil odhod in da s svojo odločitvijo jamči za njihova življenja. Danes je vse enostavnejše – jamstvo si kupiš za nekaj frankov.

Kako lepi so prelazi že sami po sebi! Razkrijejo nam vso mogočnost gorske pokrajine, bogato zgodovino krajev pod njimi, manjka jim samo še, da bi nam dali tisti božanski občutek izpolnitve, ko nek cilj dosežeš s svojimi močmi. Ja, seveda lahko nanje pribraša tudi s kolesom, ampak mi se zdajle nahajamo pri branju planinske revije. Ko pa ste se, na primer, že pripeljali na dobrih 2000 metrov, bi bilo res licemersko, če bi se lepim vrhovom nad takimi prelazi odrekli samo zato, ker so vzponi nanje krajši ali lažji. Še zlasti, če smo na potovanju z otroki ali s prijatelji, ki niso čisto ta hudi planinci, za kakršne imamo seveda sebe. In vendar, ko sem že omenil kolesarjenje, tu je še ena ideja za lagodne: Švica ima izvrstno (pa tudi drago) železniško mrežo. Na številne visoke prelaze se lahko pripelješ z vlakom, tam pustiš kolo, opraviš planinsko turo, nato pa se s kolesom spustiš v katero od dolin, kjer te čaka avto.

Ker udobje cestnih prelazov izkoriščava na vseh potovanjih in ker se je tukaj treba omejiti, bom opisal samo nekaj ciljev v švicarskih Alpah, pa še to samo nad malo višjimi cestnimi prelazi in samo vzpone, ki so za izkušenega pohodnika zgolj srednje zahtevni. Galenstock, 3586 m, (nad prelazom Furka), Monte Leone, 3553 m, (nad Simplonom), in podobni vrhovi niso vključeni, deloma ker so zahtevnejši, deloma pa, ker na njih nisva bila. Seveda je prav verjetno, da v pregledu kak zanimiv vrh manjka. Štiri izbrane ture so v sredici podrobneje opisane, še šestnajst pa jih v nadaljevanju priporočam s tabelo in komentarji.

Na vzhodu Švice

Nam najbližja cestna prelaza v Švico sta znameniti Stelvio (v Švico gre iz Italije pravzaprav le bližnji prelaz Umbrail) in severno od njega prelaz Ofen. Tik nad Stelviom je Piz Cotschen, lahek tritisočak, ki ga skoraj

*Munt Pers je tudi
zgolj pohodniški cilj –
pogled na Piz Palü.
Foto: Vid Pogačnik*

morate obiskati, tako ugodno razmerje ima med dobičkom, ki ga daje, in naporom, ki ga zahteva. Glavno delo je pač že opravil avto. Piz Daint nad prelazom Ofen pa nam predstavi manj znane predele Alp. Engadin je prelepa dežela ob zgornjem toku reke Inn. Mimogrede: pripeljite se kdaj v St. Moritz z vlakom, potem pa se s kolesom spustite ob reki poljubno daleč, poljubno število dni! Iz osrednje Švice v Engadin pripeljejo kar trije visoki cestni prelazi: Flüela, Albulina in Julier. Nad vsakim od njih se najde razmeroma lahko dostopen, visok vrh, vse pa odlikujejo lepi razgledi, zlasti proti jugu, na pogorje Bernine. Iz Zgornjega Engadina se proti jugozahodu in jugovzhodu lahko spustimo čez še dva znamenita prelaza: Malojo in Bernino. Nad Malojo priporočam vzpon na Piz Lunghin. Poleg Bernine njegov razgled bogatijo še granitne ojstrice Bergella. Znamenit pa je tudi po tem, da je v bližini točka, kjer je nadaljnja usoda deževne kaplje, ki pade z neba, povsem negotova. Namreč, ne vemo v katero od treh morij bo voda odtekla. Če pade malo vzhodneje od prelaza Lunghin, bo tekla v Inn in naprej v Donavo in v Črno morje, če pade malenkost severozahodno, bo tekla v pritoke Rena in naprej v Severno morje, če pade malenkost proti jugozahodu, pa bo tekla v pritoke Pada in naprej v Jadransko morje.

*Sasso di Paisgion
je razgledni balkon
na pol poti na Pizzo
Centrale.
Foto: Vid Pogačnik*

Prelaz Bernina leži vzhodno od istoimenske gorske skupine. Tudi z njega se je lepo spustiti (s kolesom ali pa kar peš) na italijansko stran, nato pa se spet vrniti z vlakom. Kot lahek gorniški cilj pa je nad prelazom najlepši Munt Pers, 3206 m. Ampak ta v našem pregledu ne šteje, saj te izpod cestnega prelaza na greben Diavolezze pripelje žičnica, potem pa je na vrh le še ura hoje. Gremo pa prav s prelaza peš lahko na Piz Lagalb. Zadni vrh v vzhodnem delu Švice je v našem pregledu znameniti Säntis. Cestni prelaz s katerega je najhitreje dostopen, ni posebno pomemben. Ga moramo prav piciljati, torej izbrati, z namenom, da gremo na najvišji vrh pogorja Alpstein. Ta je prava geološka posebnost, nagubane plasti njegovega apnenca so res slikovite. Sam vrh Säntisa sicer kazita gromozanski stolp in betonski kolos postaje žičnice, a peš poti nanj so prav zanimive. Priporočam vzpon po smeri Nasenlöcher (mimo "Nosnic") in sestop po poti Tierwis.

Osrednja Švica

V osrednjo Švico se pripeljemo od vzhoda čez Ren, s severa čez predgorje Alp in mimo jezer, z juga pa od velikih italijanskih jezer skozi starožitni Ticino/Tessin. Na severu priporočam dva vrhova. Märcher Stöckli nad prelazom Klausen je običajen razglednik, Gross Mythen pa je nekaj posebnega. Tudi nanj lahko pridemo s prelaza, ki je redko v uporabi, a sam vrh je eden najbolj obiskanih v Švici. Strma, pa ne posebno zahtevna pot gre čez prepadne strmali, na vrhu pa nas čaka zelo lep in širen razgled, pa kočja, v kateri je ena miza samo za stalne obiskovalce.

Srce švicarskega gorskega cestnega omrežja bije nekje v okolici Andermatta. Tja se spustijo ceste čez številne visoke prelaze, proti severu pa se drzno speljana cesta spusti po znameniti soteski Aare proti jezerom severno od Alp. To je svet granita in ledenikov. Prelazi Oberalp, Furka, Grimsel in Gotthard, pa tudi Lukmanier, so med najpomembnejšimi v Alpah. Najprijetnejši cilj nad temi prelazi je Sidelhorn. Piramida blagih oblik, ki se zrcali v katerem od bližnjih jezer, s prelaza Grimsel ni videti posebno privlačna, a lahkih 600 metrov vzpona in fantastičen razgled vrhu dajeta dodatno veljavo. Še hitreje dostopni vrh je Blauberg

Monte Gambarogno – pogled na Lago Maggiore in Locarno
Foto: Vid Pogačnik

nad prelazom Furka. Zato, če res ni treba, ne hitite tam čez. Prelaza Lukmanier in San Bernardino sta v neposredni povezavi Ticina z dolinama Sprednjega in Zadnjega Rena. Kljub temu sta nekoliko redkeje v uporabi, San Bernardino šele od leta 1473, ko so zgradili cesto skozi divjo sotesko Via Mala. Med bolj priljubljenimi planinskimi cilji nad njima velja omeniti Scai/Pizzo del Uomo, na katerega gre v letnih razmerah srednje zahteven planinski vzpon, je pa tudi priljubljen cilj turnega smuka.

Piz Tiarns nad prelazom Oberalp je zanimiv, ker tudi na izvrstni švicarski karti nanj ni vrisane poti. Tako marsikdo ne ve, da je vzpon nanj le srednje zahtevna planinska tura. Malenkost drugačna situacija je s Pizzo Centrale. Vrh nad prelazom Gotthard je precej znan planinski cilj, zemljevid pa kaže, kot da stezica nanj ni markirana. A preberite si več podrobnosti o vzponu na ta izjemni razglednik v opisu v sredici!

Ticino/Tessin je pokrajina, ki sva jo z Jasmino na številnih obiskih od vseh v Švici najbolj vzljubila. Začelo se je s čudovito okvaro najinega stoođstotno zanesljivega subaruja, ki naju je prisilila v štiritdnevni trekking. Če je kakšna reka v Evropi po lepoti primerljiva s Sočo, je to Verzasca. Poezija granita se v arhitekturi Ticina vleče od starih, preprostih kmečkih stavb do novejših mojstrovin Maria Botte. Na gorah se že čuti pridih Sredozemlja. V tem pregledu nad jezerom Maggiore priporočam dva imenitna razglednika. Cestni prelaz Alpe di Neggia, ki je izhodišče za vzpona nanju, je sicer povsem nepomemben, saj gre glavna cesta tudi spodaj ob jezeru. A pripelje nas visoko pod vrhova.

Zahodna Švica

V zahodni del Švice bomo zaradi zgolj planinskih ciljev še redkeje zašli. Mogočne gore so seveda v glavnem grebenu Alp. A tam sta cestna prelaza samo Simplon in Veliki Sant Bernard. Zahtevnost vzpona na 3554 metrov visoki Monte Leone nemara že nekoliko presega pohodniški okvir tega prispevka. Po-
inte de Drone nad prelazom Veliki Sant Bernard pa je

Gross Mythen od
vzhoda
Foto: Vid Pogačnik

izjemen razglednik. Ko se od tistih bernardincev odpravljate v breg, samo tega ne veš, ali je lepše izbrati vrh ali veličastno krožno turo okrog njega. Kar zahtevna kombinacija obojega bi bila naslednja tura: vzpon s prelaza po ferati na vrh, sestop po zahodnem grebenu, nato pa na sever dol k čudovitim jezerom (Lacs de Fenêtre) in čez Col du Bastillon ter po konjski stezi (Chemin des Chevaux) nazaj k avtu.

Na skrajni zahod Švice vas ne bom vabil, čeprav so cestni prelazi, razgledi in lepe pokrajine tudi v hribih Jure, nad Ženevskim jezerom, okrog Martignyja in še kje. Saj, navsezadnje, Mont Blanc in ledeniki alpskih velikanoev se v lepem dnevu vidijo celo z Grand Ballona, najvišjega vrha Vogezov (že v Franciji). Zaradi popolnosti pregleda omenimo samo še dve gori v Fribourških Alpah. Bäderhore nad prelazom Jaun je po jugozahodnem grebenu razmeroma lahko dosegljiv tako v letnih kot v zimskih razmerah. Gantrisch pa je še malo višji in temu ustrezno tudi mogočnejši cilj. Na krožni turi bomo goro v celoti obšli in se povzpeli tudi na vrh. Švicarske gore vam bodo zagotovo všeč. Ljudje pa ... Ti so malo samosvoji. Za konec bi vam z dolgega seznama legend rad predstavil samo tri: Christian Almer je bil gorski vodnik, ki mu je bil najbolj pri srcu Wetterhorn. Ob obletnici poroke je predlagal tudi ženi, da jo pelje gor. In je privolila. Ljubezen, pač. In

Razgled s Piz Tiarnsa
na Dammastock
Foto: Vid Pogačnik

Christian Almer z ženo Margarito ob zlati obletnici poroke, 1896
Alpski muzej Švice, Bern

Ueli Steck,
"švicarski stroj"

Ulrich Inderbinen, gorski vodnik še pri 96 letih

je prišla gor, tako rekoč prvič v življenju na visoko goro. V košatem krilu in z nekakšno leskovo palico, na 3692 metrov visokega soseda zlovesčega Eigerja. In tudi dol jo je Almer brez posebnih pripetljajev pripeljal. Aja, še to – proslavljala sta zlato poroko.

Tudi Ulrich Inderbinen je bil vodnik. Nemara najbolj znamenit med vsemi. Nekoč je v njegov Zermatt prišel nek Nmec, gorski lev v najboljših letih, pa takoj v urad po vodnika za Monte Roso, drugi najvišji vrh v

Alpah. In že je tu, naš Inderbinen! Takrat že ni več vodil na Matterhorn, čeprav je bil na vrhu kasneje še pri 89 letih. Ko ga je Nmec zagledal, je zavihal nos – delili so mu 87-letnega vodnika! A če je formalno vse v redu, Švicarji ne bodo spremenili odločitve in sta šla. Do koč in naslednji dan proti vrhu. Nmec je pohitel naprej, se upehal, počakal, potem pa je svojemu vodniku in njegovemu vztrajnemu tempu komaj sledil na vrh in še tistih 3000 metrov višine dol. V Inderbineno knjižico je menda napisal, da je bila to odlična tura, da bo še prišel, a da naj mu dajo katerega koli drugega vodnika, samo Inderbinena ne. Ta je zanj premočan in če ne bi imel klienta, ne bi naredil niti enega odmora. Inderbinen je bil aktiven gorski vodnik do svojega 96. leta. Ob stoletnici je na vprašanje, če se boji smrti, rekel, da ne, ker v osmrtnicah v časopisu ne vidi nikogar, ki bi umrl v njegovi starosti. Umrl je v 104. letu.

Pravijo, da takih, kot je bil on, ne delajo več. Ampak tudi Ueli Steck je bil Švicar. Njegovi hitrostni rekordi so neverjetni in seznam zelo dolg. S svojim dosežkom 3 ure 54 minut za severno steno Eigerja (2007) najbrž ni bil zadovoljen, zato ga je naslednje leto popravil na 2 uri 47 minut. Leta 2017 se je ponesrečil v Himalaji. ●

Seznam prelazov in priporočene planinske ture na vrhove nad njimi

Prelaz	Vrh	Predstavitev cilja
Vzhodna Švica		
Stilfserjoch/Passo Stelvio, 2757 m	Piz Cotschen, 3026 m	V manj kot eni uri lahke hoje do veličastnega pogleda na Ortler
Pass dal Fuorn/Ofenpass, 2149 m	Piz Daint, 2967 m	Nezahteven, le nekoliko naporen vzpon na razglednik nad Val Mustair
Flüelapass, 2330 m	Schwarzhorn, 3145 m	Lahek in ne previsok vzpon na lep razglednik nad prelazom, ki povezuje Davos in Engadin.
Albulapass/Pass d'Alvra, 2312 m	Igl Compass, 3015 m	Vsenaokrog višji vrhovi Albula Alp, na jugu pa Bernina. Čas vzpona: dve uri in pol.
Pass dal Güglia/Julierpass, 2160 m	Piz Güglia/Piz Julier, 3380 m	Zahtevna planinska tura v visokogorje z izrednim pogledom na Bernino s severa
Passo del Maloja, 1809 m	Piz Lunghin, 2779 m	Razglednik nad trojnim razvodjem, kjer vode tečejo v Jadransko, Črno in Severno morje
Passo del Bernina, 2328 m	Piz Lagalb, 2958 m	Na ta razglednik gre malokdo, saj je treba peš, na bližnjo Diavolezzo pa pelje žičnica.
Schwägalppass, 1278 m	Säntis, 2502 m	Na vrh vozi žičnica, krožna tura je zahtevna, običajni vzpon pa lep in samo naporen.
Osrednja Švica		
Ibergereg Pass, 1406 m	Gross Mythen, 1898 m	Na vrhu stoji ena najbolj priljubljenih planinskih koč s pogledom čez vso osrednjo Švico.
Klausenpass, 1948 m	Märcher Stöckli, 2382 m	Na stolpato goro tik nad sedlom se povzpemo po srednje zahtevni, neoznačeni poti.
Passo del Lucomagno/ Lukmanier, 1917 m	Scai/Pizzo del Uomo, 2663 m	Lahka nemarkirana pot na vrh, tudi turni smuk
Gotthardpass/San Gottardo, 2106 m	Pizzo Centrale, 2999 m	Srednje zahtevna, pokrajinsko zelo lepa tura na čudovit razglednik
Oberalppass, 2044 m	Piz Tiarms, 2917 m	Tri brezpotne ure v svetu granita; vzpon začinijo vršni skalnati bloki.
Furkapass, 2431 m	Blauberg, 2768 m	Lahkega, nemarkiranega grebena je samo za eno uro.
Grimselfpass, 2164 m	Sidelhorn, 2764 m	Veličasten pogled na velikane Bernske skupine od vzhoda
Alpe di Neggia, 1394 m	Monte Gambarogno, (Monte Tamaro), 1734 m	Oba vrhova (vsak na svoji strani prelaza) sta izredna razglednika na Ticino/Tessin.
Zahodna Švica		
Col du Sanetsch/Col de Sénin, 2252 m	Arpelistock, 3035 m	Srednje zahteven, nemarkiran greben nas v dobrih dveh urah privede na razgledni vrh.
Veliki St. Bernard, 2469 m	Pointe de Drône, 2949 m	Veličastna krožna tura in/ali malo zahtevnejši vzpon na odlični razglednik
Wasserscheidi, 1583 m	Gantrisch, 2176 m	Gospodovalen razglednik v severni verigi Alp omogoča tudi lepo krožno turo.
Jaunpass, 1509 m	Bäderhore, 2008 m	Travnata južna pobočja so cilj turnih smučarjev, steza pa gre na vrh po jugozahodnem grebenu.

Piz Lunghin, 2779 m

Albula Alpe/Engadin

Ta imenitni gorniški cilj se dviguje povsem na jugu skupine Albula, tik nad jezersko pokrajino Engadin, točneje, zahodno nad prelazom Maloja, zaradi česar z njegovega vrha s pogledom lahko zaobjamemo tako ledenike Bernine, granitne stolpe Bergella na severu pa številne vrhove vzhodne Švice.

Zahtevnost: To je le v vršnem delu srednje zahtevna planinska tura, kjer gre steza čez strmo, skalnato pobočje, ki zahteva varno stopinjo. Sicer pa tako osnovni vzpon na vrh, kot tudi nadaljevanje na krožni turi poteka po lahkih, dobro označenih poteh.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 979 m (1321 m spusta v Casaccio)

Izhodišče: Prelaz Maloja, 1800 m. Iz osrednje Slovenije se na prelaz pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Verona–Bergamo, kjer zavijemo na sever in se skozi Lecco ter Colico pripeljemo v Chiavenno. Tu zavijemo desno v Švico v dolino Bregaglia ter na prelaz, kjer v bližini prelaza parkiramo. WGS84: N 46.40995°, E 9.70463°

Časi: Izhodišče–jezero Lunghin 2 h
Jezero Lunghin–prelaz Lunghin 25 min

Prelaz Lunghin–Piz Lunghin 25 min

Piz Lunghin–prelaz Lunghin 20 min

Prelaz Lunghin–prelaz Septimer 45 min

Prelaz Septimer–Casaccia 2 h

Skupaj 6 h

Sezona: Kopni letni časi, nekako od konca junija do prvega snega. (Lahko pa tudi v času turne smuke.)

Zemljevid: <https://map.geo.admin.ch>

Opis: Poti od jezera Silser in s prelaza

Piz Lunghin od istoimenskega jezera – kako lep prostor za šotorjenje! Foto: Vid Pogačnik

Pizzo Centrale, 2999 m

Lepontinske Alpe

Sant Gotthard je eden najbolj znanih alpskih prelazov in nad njim je več lepih gorniških ciljev. Pizzo Centrale je s svojo osrednjo lego na glavni alpski razvodnici nemara cilj, ki ga velja najtopleje priporo-

čiti. Ni najvišji, a naša glava se pri razgledovanju z njega že vrtil nad 3000 metri.

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot. Slabše označena pot gre na več

mestih čez skalnata pobočja, ki zahtevajo dodatno previdnost, vršni vzpon je zelo strm, ne pa tudi izrazito izpostavljen. Na več mestih si že moramo pomagati z rokama.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje. Za vzpon zgodaj poleti je cepin dobrodošel.

Višinska razlika: 908 m

Izhodišče: Prelaz Sant Gotthard, 2091 m. Iz osrednje Slovenije se na prelaz pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Milano, kjer zavijemo na sever in se skozi Como, Lugano, Bellinzona pripeljemo v Airolo ter na prelaz Sant Gotthard.

WGS84: N 46.55649°, E 8.56738°

Časi: Izhodišče–Sasso di Paisgion 1.30 h
Sasso di Paisgion–Pizzo Centrale 1.30 h

Sestop 2 h

Skupaj 5 h

Sezona: Kopni letni časi, nekako od konca junija do prvega snega.

Zemljevid: <https://map.geo.admin.ch>

Vzpon: Od hospica gremo po ozki cesti

Pizzo Centrale od jugozahoda Foto: Vid Pogačnik

Piz Lunghin, 2779 m

Albula Alpe/Engadin

Maloja se združita po pol ure hoje, nato skupna pot preči pobočja in več potokov proti severozahodu in se čez dolinski prag dvigne k lepemu jezeru Lunghin. Nad južno obalo Sentiero Walser gremo naprej zahodno, ko smo mimo jezera, pa po široki dolini skozi barvito skalovje jugozahodno na prelaz Lunghin, 2645 m.

Na Piz Lunghin vodita dve poti, obe sta označeni z modrimi markacijami. Ena gre s sedla, sprva preči pobočja pod zahodnim grebenom Lunghina,

nato gre po njem. Ta pristop je precej daljši, zato je najbolje, da se od konca jezera povzpne kar naravnost na zahodni greben. Ta pot je sicer strmejša, a krajša.

Poti se združita na škrbinici malo pod vrhom, od koder se odpre izreden razgled, nato pa po grebenu oziroma malo levo pod njim nadaljujemo na vrh.

Sestopimo po zahodnem grebenu na prelaz Lunghin, ki je znan kot točka, s katere meteorne vode tečejo v tri

različna morja: Črno, Severno in Jadransko. S sedla Lunghin nadaljujemo sestop po markirani proti zahodu na znameniti prelaz Septimer, 2310 m, ki so ga uporabljali že v antiki. (Cesta, ki pride na sedlo z juga iz doline Val Maroz, ni tako dobra kot tista iz Bivia. Pravzaprav je cesta samo zgoraj, v spodnjem delu je danes le še navadna planinska pot.) Sredi doline pot prečka potok čez čudovit mostiček, ki pa ni iz antičnih časov, pač pa je bil obnovljen pred nedavnim. Tako sestopamo vseh skozi po dolini, ob pašnikih in živahnem potoku. Zadnjih dvesto metrov spusta je strmih in jih steza naredi v številnih slikovitih okljukih. Pod nami že vidimo hiše zaselka Maroz Dora, 1799 m, od koder vzhodno sestopimo v Casaccio, 1458 m. Gorska cesta je zaprta za javni promet. Iz Casaccie na Malojo vozi poštni avtobus, lahko pa gremo mimo številnih znamenitosti (cerkev sv. Gaudencija, grad Belvedere, skalni "mlini") po zgodovinski poti tudi peš in smo v eni uri na prelazu.

Vid Pogačnik

Pizzo Centrale, 2999 m

Lepontinske Alpe

proti vzhodu do velikega jezera in nato ob jezeru Sella ob severozahodni obali. Nekako na polovici jezera se levo v breg odcepi zelo grob kolovoz (napis "CENTRALE"). Že na drugem ovinku kolovoz zapustimo in nadaljujemo po dobri poti v strmo travnato pobočje. Orientacijske težave so za nami. V številnih okljukih se vzpenjamo severovzhodno čez travnike nad jezerom. Naslednje razpotje je na 2468 metrih. Leva pot gre proti severu na

dobro vidno škrbino pri stolpih Gloggentürmli, mi pa nadaljujemo desno proti vzhodu. Pred nami je kar visoka skalnata zapora, ki pa jo pot večje premaga po najlažjih prehodih. Tam je stezica ozka, na nekaj mestih tudi izpostavljena. Že po dobrih osemdesetih metrih dosežemo Sasso di Paisgion, zelo razgleden balkon, ki nas kar vabi h kratkemu počitku. Smo na začetku blago nagnjene planote iz granitnih plošč. Smer čeznjo gre spet

severovzhodno, bodimo pozorni na možice. Nad seboj vidimo ostri Gams-spitz, katerega južni greben moramo doseči. Pot se dalj časa pretika skozi skalovje, nato pa se ne preveč strmo povzpne na točko na grebenu, dobrih 2780 m visoko (velik možic). Ko prekoračimo greben, se desno pod nami pojavi majhno jezerce, pred nami pa naš cilj. Nato prečimo vzhodna pobočja Gamsspitz in kmalu nato južna pobočja glavnega vrha. Na teh vesinah je tudi poleti nekaj snežišč, ki pa niso preveč strma in jih večina preči brez posebne dodatne opreme. Nato nas nekaj kratkih okljuk že pripelje na Guspissattel, 2888 m. Pizzo Centrale je tik nad nami, na desni je ostri, stolpasti vzhodni vrh. Zadnjih sto metrov vzpona je zelo strmih, na nekaj mestih si pri vzponu pomagamo tudi z rokami. Izpostavljenost ni zelo velika, a varen korak in pazljivost na kar krušljivem terenu sta ves čas potrebna.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Vid Pogačnik

Piz Tiarms, 2917 m

Glarnske Alpe

Oberalppass je eden najpomembnejših prelazov Švice, navsezadnje tudi zaradi svoje relativno nizke nadmorske višine. Povezuje Andermatt, kamor se stekajo ceste s številnih prelazov z dolino zgor-

njega Rena. Piz Tiarms je za švicarske razmere skromen vrh, a ima vse, kar si gornik lahko želi: širen razgled, lepo naravo in kljub bližini prelaza še dovolj samote.

Vršna skalovje Foto: Vid Pogačnik

Zahtevnost: Zahtevna pot. Do sedla Fellilücke vodi lahka markirana pot, naprej pa le šibka stezica, ki se proti vrhu izgubi. Vrh dosežemo čez skalne bloke z lažjim plezanjem.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 873 m

Izhodišče: Prelaz Oberalp, 2044 m. Na prelaz poleg ceste pripelje tudi železnica. Iz osrednje Slovenije se na prelaz pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Milano, kjer zavijemo na sever in se skozi Como, Lugano, Bellinzona pripeljemo v Airolo ter čez prelaz Sant Gotthard v Hospental. Zavijemo desno v Andermatt in naprej na Oberalppass, kjer parkiramo na velikem parkirišču.

WGS84: N 46.66196°, E 8.67183°

Časi: Izhodišče–Fellilücke 1.10 h

Fellilücke–Piz Tiarms 1.30 h

Sestop 2 h

Skupaj 4.40 h

Sezona: Kopni letni časi, nekako od junija do prvega snega. (Lahko pa tudi v času turne smuke.)

Gantrisch, 2176 m

Fribourške Alpe

Gantrisch je Slovencem malo znana gora na severu alpskega loka, v Fribourških Alpah. A vendar gre za lep, okolici gospodovalen vrh. V gorski verigi severno od Simmentala je še nekaj ostric in območje je prav prijetno za pohodnike. Z ledeniki pokriti alpski orjaki na jugu pa so že nekoliko odmaknjeni.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Edini naravni prehod čez strma

ostenja na vršno planotico je toliko izpostavljen, da je zavarovan z ohlapnimi jeklenicami.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 502 m

Izhodišče: Prelaz Wasserscheidi, 1600 m. Iz osrednje Slovenije se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Milano, kjer zavijemo na sever in se skozi Como, Lugano, Bellinzona pripeljemo

v Airolo ter čez prelaz Sant Gotthard v Hospental. Tu zavijemo levo in čez prelaza Furka in Grimsel ter skozi Interlaken, mimo jezera Thuner pridemo do mesta Thun. Tu zapustimo avtocesto in se usmerimo zahodno v Wattenwil. Od tam sledimo ožji cesti in oznakam za prelaz Gurnigel, naprej pa nad prelazom Wasserscheidi parkiramo.

WGS84: N 46.72240°, E 7.44574°

Časi: Izhodišče–prelaz Leiter 1 h

Prelaz Leiter–jugovzhodni greben 30 min

Jugovzhodni greben–Gantrisch 30 min

Gantrisch–sedlo Morget 30 min

Sedlo Morget–izhodišče 1 h

Skupaj 4 h

Sezona: V kopnih letnih časih, nekako od konca junija do prvega snega

Zemljevid: <https://map.geo.admin.ch>

Opis: S parkirišča gremo jugo-jugovzhodno po gorski cestici, zaprti za javni promet, do kočice Obernünene in naprej v zatrep doline. Na višini 1800 metrov nas napis opozori na odcep desno v zahtevno ferato (v kočici

Gantrisch s severa Foto: Vid Pogačnik

Piz Tiarms, 2917 m

Glarnske Alpe

Zemljevid: <https://map.geo.admin.ch>
Vzpon: S prelaza gremo po dobro označeni poti proti severu, na Fellilücke, 2469 m, (in ne proti vzhodu, na Pass Tiarms). Pot najprej prečka pobočja proti levi, dokler ne pride do živahnega potoka Hinterfellibacha, ki se od severa izliva v Oberalpsee. Desno (vzhodno) ob njem nadaljujemo navzgor, čez eno ali dve izraziti dolinski stopnji, med katerima se potok zvija v slikovitih meandrih. S Fellilücke se proti severu spušča dolga dolina Fellital. A mi

ne gremo več po markirani poti, ki se spusti vanjo, pač pa zavijemo desno na zahodni greben Piz Tiarmsa. Le na začetku bomo s težavo našli slabše vidno stezico. Že kakih sto metrov višje je teren popolnoma brezpoten, kvišku nas vodi le nekaj čudno postavljenih možic. Ko gremo s sedla gor, se moramo držati levo, še posebej na začetku. Torej se vzpnemo najprej na greben, šele potem gremo od zahoda proti vrhu. Pri vzponu se držimo res enostavnih prehodov po levi strani grebena.

Velike, majave skale so razmetane po celotnem pobočju. Zato poti skoraj ni mogoče narediti in tudi opisati, kje je najbolje iti. Gre pa povsod. Najbolje je ciljati na greben tik levo od vrha. Tam strmina naraste in čez skalovje je treba malo plezati. Če dobro izberemo, težave nikjer ne smejo preseči I. stopnje zahtevnosti. Za vršni balvan rabimo nekaj moči in ravnotežja, a trud se izplača.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Vid Pogačnik

Gantrisch, 2176 m

Fribourške Alpe

izposojajo opremo), mi pa nadaljujemo v isti smeri in se z nekaj malo bolj strmimi, a še vedno udobnimi okljuki povzpemo na Leiterepass, 1905 m. Proti jugu se odpre lep pogled, na vzhodu pa nam v oči takoj pade ostrá špica Stockhorna. Z Leiterepassa je vrh Gantrischa še vedno videti kot divji, strmi stolp. Od tam gre proti vrhu bližnjica, ki pa ni markirana. Kot kaže zemljevid, prečka strma južna pobočja in na točki 2107 metrov doseže zgornji

del jugozahodnega grebena. Po njej nisva šla, a stezica je videti v uporabi, zaradi izpostavljenosti in strmih trav predvsem v mokrem gotovo zahteva precej previdnosti. Napis na sedlu pa nas za Gantrisch usmerja prav v nasprotno smer – proč od gore. Markirana pot najprej nekaj metrov sestopi proti vzhodu, nato se ostro obrne zahodno-jugozahodno. Zdaj moramo prečkati celotno južno pobočje Gantrischa, pri čemer le

počasi dobivamo nekaj višine. Levo pod nami je planina Chessel. Tako v dobrih 20 minutah dosežemo izrazito sedlo na jugozahodnem grebenu, 2020 m. Na levi je grebenska vzpetina Schibespitz, 2059 m. Na naši desni je vrh zdaj jasno pred nami. Pot nanj se večinoma drži grebena oziroma južnih strmali le malo pod njim. Tik pod vrhom travnata pobočja postanejo zelo strma, pot pa ozka in nekoliko izpostavljena. S pomočjo jeklenice splezamo čez kratko skalno zaporo in po petdesetih metrih premagane višine že izstopimo na vršno planotico. Vrh je le še minuto ali dve nad nami, na levi strani.

Sestop: Sestopimo po zahodnem-jugozahodnem grebenu do sedelca, z njega gremo naprej na Schibespitz, 2060 m, in dol na Morgetepass, 1958 m. Tam se obrnemo desno in po široki dolini sestopimo na sever. Ko se začnejo planine, lahko nadaljujemo po gorskih cesticah ali po stezah. Obisk bližnjega jezera pomeni nekaj izgube višine in časa.

Vid Pogačnik

Mravljica Ana in njena dogodivščina

Mravljica Ana je bila živahna mala navihanka s hitrimi nogami. Živela je v ogromnem mravljišču, ki ga je dolga leta gradila vsa njena mravlja družina. V družini jih je bilo več kot tisoč. Mravlje so delovne in marljive živali. Svoj dom gradijo tako, da je v njem vedno dovolj prostora za vse. Dom mravljice Ane se je nahajal na robu gozda in nekega dne se je odločila, da ga zapusti in pokuka v gozd. Želela si je nabrati sladko jagodo za svojo babico. Čeprav se je Ana zavedala, da imajo mravljice močne čeljusti, s katerimi lahko vlečejo veliko večje in težje stvari od njihovih teles, je morala paziti, da jagoda ne bo prevelika. Pomembno ji je bilo, da bo jagoda sladka, da bo lepo dišala in da bo z njo razveselila svojo babico, ki jo je imela neizmerno rada.

Popotovanje na nahrbtniku

Ana je kmalu prišla do gozdne jase, kjer je lahko opazovala igro dveh metuljev. Letela sta s cveta na cvet in se igrala z vetrom. Njuna igra jo je zamotila in niti opazila ni, da je vmes zlezla na visoko goro, ki se je kmalu dvignila od tal. Ugotovila je, da to ni gora, pač pa otroški nahrbtnik, ki ga je na svojem hrbtu nosil mladi planinec Rok. Zdaj Ana ni mogla več skočiti z nahrbtnika, kajti znašla se je visoko nad tlemi in bilo bi prenevarno. Tako ji ni preostalo drugega, kot da mirno potuje skupaj z Rokom in se prepusti nežnim sončnim žarkom. Čeprav se je podajala v neznano, se je Ana neznansko veselila nove dogodivščine. Poslušala je pogovor med Rokom in njegovim očetom ter izvedela veliko novih stvari: zakaj ljudje obiskujejo gore, zakaj je pomembno, da smo prijazni do živali in zakaj se odpadkov ne meče po tleh. Izvedela je tudi, da sta Rok in njegov oče namenjena v planinsko kočo, kjer bosta prenočila in naslednji dan nadaljevala svojo pot. Tako kot Rok se je tudi Ana veselila čudovitega dne preživetega v naravi. Po dobri uri hoda sta Rok in oče prispela do jezera v bližini planinske kočice. Ani je bilo potovanje na vrhu nahrbtnika nadvse prijetno. Opazovala je čebelice in čmrlje, ki so letali naokoli in brenčali vsak svojo pesem. Pri koči je Rok poiskal prijetno klop, odložil svoj nahrbtnik in Ana je urno splezala z nahrbtnika nazaj na travo. Roku je zakrutilo v trebuščku. Bil je lačen, zato se je odločil

za malico. Iz nahrbtnika je vzel sendvič in ga ponudil še očetu. Skupaj sta pomalicala in popila sok. Ana se je razveselila drobtinic, ki so padale na tla. Tako se je skupaj z njima okrepčala tudi sama.

Proti domu – po jezeru ...

Kmalu za tem se je Ana odločila, da se po isti poti vrne proti domu. Med potjo na nahrbtniku je dobro opazovala vsak grmiček in kamenček, vendar je bila zdaj zelo daleč stran od svojega mravljišča. Pot jo je peljala mimo jezera in Ano je dogajanje tam zabavalo. V jezeru je bilo ogromno živali. Drobni pajkci so kot drsalke poplesavali na gladini jezera in drobni vodni hrošči so na gladino prišli samo po zrak ter se hitro spet skrili na dno jezera. Ob pozornem sledenju pestremu dogajanju Ana ni opazila, da je zlezla na list, ki je mirno ležal v travi. Kmalu za tem je od nekje zapihal močan veter in s sunkom odnesel list visoko v zrak. Ani je vzelo sapo. "Ojoj, kaj pa zdaj?" je kriknila vsa prestrašena. Na srečo je list nežno in enakomerno jadral v vetru in se počasi spuščal na gladino jezera. Ana se je zasmejala in rekla: "Tako Ana, vse se je dobro izšlo. Zdaj pluješ na svoji ladji in se počutiš kot gusar." To jo je razveselilo. Nikoli se še ni prevažala na svoji ladji, pa še po gladini najlepšega jezera. "Joj, kaj bi zdaj na to rekla moja babica?" se je z nasmehom na obrazu navihano spraševala mala popotnica. Njena družina ji nikoli ni dovolila v bližino globoke vode, saj

Mravljica Ana je po napeti pustolovščini utrgala čudovito rdečo in dišečo jagodo za svojo babico, ki jo ima neznansko rada. Ilustracija: Jernej Kovač Myint

je to lahko usodno. Mravlje ne znajo plavati in se zato lahko utopijo. Vendar je bila Ana prepričana, da se njej to ne bo zgodilo, saj zna paziti nase. Ko je tako vesela plula na svoji "ladji" po jezeru, je z zanimanjem opazovala pohodnike, ki so utrujeni posedali ob jezeru, da si odpočijejo noge od naporene poti. Med njimi je opazila drobno deklico. Sedela je sama, daleč stran od svojih prijateljev in si pela pesem. Njeno petje je Ano tako prevzelo, da je zaprla oči in se popolnoma prepustila melodiji. Iz dremeža jo je prebudil deklčin glas. Opazila je, da deklica kliče svojega očeta in ga prosi, naj prinese najdaljšo palico, ki jo uspe dobiti na bregu jezera. Deklica je opazila list, na katerem je plula Ana in z očetom sta z dolgo palico narahlo potegnili list do brega jezera. Deklica je previdno vzela list v roke, ga položila na travo in rekla: "O, ti uboga mala mravlja. Sploh veš, v kakšni nevarnosti si bila? Pojdi zdaj, pojdi. Zdaj si svobodna in srečno pot." Ana se je v mislih zahvalila deklici in njenemu očetu in hitro stekla naprej. Kdo ve, koliko časa bi še tako potovala. Lahko bi se zgodilo, da bi to trajalo ure in ure in bi se začelo mračiti in ko bi padla trda noč, bi Ana resnično pogrešala svoj dom.

... in po zraku

Vesela in razigrana je stekla naprej po poti, kolikor hitro jo je neslo njenih šest nog. Tekla je, se spotikala in cepetala z nogami sem in tja ter vrtela glavo levo in desno, da bi opazila znane stvari ob poti in se spomnila, ali jo pot, po kateri teče, vodi do njenega doma. Tako osredotočena na svoj cilj ni opazila, da v travi pred njo počiva ptica. Ta ptica je nekaj posebnega, saj za razliko od drugih ne počiva na drevesu, pač pa se skrije in zaspri v travi. Tudi gnezda ne plete na drevesu, temveč gnezdi na tleh v varnem zavetju trave. Imenuje se kosec. Ker je Ana namesto po travi tekla po koščevem krilu, je bila kar naenkrat ponovno v zraku. Anino tekanje po njenem perju je ptico vznemirilo in odločila se je, da odleti. Ana se je trdno prijela njenega krila in uspelo ji je zlesti ptici do glave in naprej do njenega ušesa ter ji narahlo šepniti: "Draga gospa, bi me prosim odpeljali nazaj na tla?" Ptica se je Ani nasmehnila in rekla: "Ljuba moja, ne boj se. Zdaj si varna. Potuješ z menoj. Začuti svobodo in ogleduj si stvari z razgledom, ki jih kot mravljica, ki hodi po zemlji, nikoli ne bi mogla opaziti." Ana je pričela opazovati dogajanje

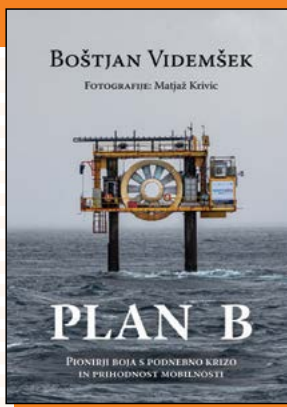
iz zraka. Opazila je gnezda ptic in v njih majhne ptičje mladiče, ki so lačni odpirali svoje kljunčke in čakali na starše, da jih nahranijo. Opazila je, kako prijetno piha veter in njeni prijateljici ptici zaradi tega sploh ni bilo treba mahati s krili. Tudi sama se je prepustila vetru in jadrjala skupaj z njo. Opazila je veverico, ki je skakala z veje na vejo in si zaželela, da bi tudi ona lahko skakala tako visoko in daleč. Vendar se je zavedala, da čeprav ne more početi vsega tega, kar počne veverica, lahko kot mravljica počne povsem druge stvari, ki jih kot veverica ne bi mogla početi. Ob spoznanju, da je vsaka žival tako kot človek nekaj posebnega in da smo kljub razlikam lahko dobri prijatelji, ki se spoštujemo, ji je postalo prijetno in toplo pri srcu. Naenkrat je Ana opazila, da ptica leti prav nad tisto travnato jaso, kjer se je na začetku svojega potovanja izgubila. Hitro je pobožala ptico in ji rekla: "Tukaj blizu je moj dom. Draga ptica, bi bila tako prijazna in pristala na tleh? Pogrešam svojo družino in za danes sem imela dovolj dogodivščin. Rada bi se vrnila domov." Ptica ji je z veseljem izpolnila željo in pristala. Ana je hitro stekla proti domu, se še enkrat obrnila in pomahala svoji prijateljici v pozdrav. "Kmalu se spet srečava," je zaklicala in izginila v travi.

Končno doma

Ana je hitro tekla proti domu in se naenkrat spomnila na jagodo. Begala je sem in tja in jo naenkrat zagledala. Bila je prečudovita rdeča in dišeča jagoda, ki je Ano vabila, da jo odnese svoji babici. Zato je zbrala še zadnje moči in jagodo privlekla do mravljišča. Tam je zagledala svojo mravljo družino, ki jo je zavzeto iskala. Ana je zagledala svojo babico in najprej odhitela k njej. Sramežljivo ji je izročila jagodo in rekla: "Zate je, draga moja babica. Rada te imam." Babica je Ano objela in jo poljubila na lice. "Moja zlata Ana, bila sem zelo prestrašena in zaskrbljena. Povsod sem te iskala. Dokazala si mi, da znaš dobro skrbeti zase in da ti lahko zaupam. Veš, v življenju je najpomembnejše to, da si srečna, da si dovoliš preizkušati nove stvari in da zaupaš sebi. Vendar ne pozabi, kje je tvoj dom. Tam boš vedno našla zavetje in tam smo vsi, ki te imamo radi." Ana je babico pozorno poslušala in ponovno ji je postalo toplo pri srcu. Potem je svoji družini začela pripovedovati o svojih dogodivščinah. O potovanju na vrhu gore, o jadranju na najlepši gladini jezera, o letanju po zraku na krilih svobode. Pripovedovala je o življenju, polnem lepih stvari in radosti, ki jih je pomembno znati čutiti in biti hvaležen zanje. ○

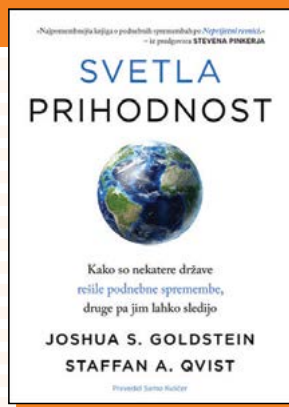
Novosti iz založbe UMco

Boštjan Videmšek
fotografije Matjaž Krivic
PLAN B

Podnebna kriza se stopnjuje. Je sploh še mogoče kaj spremeniti? Avtorja sta na poti okoli sveta iskala alternativne vire energije, njihove prednosti in omejitve. S primeri skušata pokazati, da rešitve obstajajo. Da obstaja plan B.

Joshua S. Goldstein
Staffan A. Qvist
SVETLA PRIHODNOST

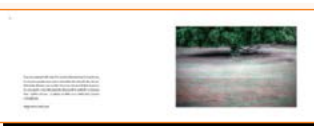
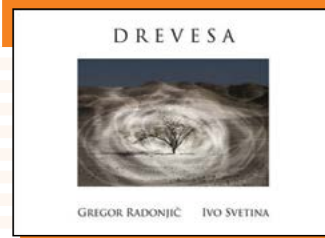
Naša prihodnost je na kocki, za ukrepanje pa nimamo več veliko časa. Ta jasno napisana in prepričljiva knjiga spodbuja razmislek o spremembah v konceptu zagotavljanja potrebne energije, ki ga svet nujno potrebuje.

Lucijan Zalokar
TEK NA ROBU ŽIVČNEGA ZLOMA

Pripoved o tem, kako si zastaviti cilj in se pogrtati proti njemu, kako se pobrati, če omagaš, kako udomačiti napor in bolečino ter ju spremeniti v izkušnjo in o vsem tem povedati napeto zgodbo.

Gregor Radonjič
Ivo Svetina
DREVEŠA

Kombinacija fotografij Gregorja Radonjiča in poezije Iva Svetine, vendar na način, da pesem in fotografija delujeta kot celota, se dopolnjujeta in bralcu omogočata posebno bralsko doživetje.

- V spletni knjigarni bukla.si je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige zase ali za vaše najbližje.

Naročila: na spletni strani www.bukla.si • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

knjigarna
www.bukla.si

Beduinska
zavetišča
pod vrhom
Mojzesove gore
Foto: Miro Štebe

Zaton in vzhod sonca na Mojzesovi gori

Hribovski obisk Sinajskega polotoka

Že v mladosti so me svetopisemske zgodbe navduševale in želel sem si obiskati kraje, kjer so se dogajale. Pozneje sem spoznaval, da so navdihovale tudi številne umetnike in da so pravzaprav zelo pomemben gradnik svetovne umetnostne in tudi kulturne zgodovine. Ker tudi sodobno dogajanje na Bližnjem vzhodu ves čas priteguje mojo pozornost, sem med cilje potovanj, ki bi jih še rad opravil, uvrstil tudi obisk t. i. Svete dežele. Ko se mi je pred časom ponudila priložnost, sem z agencijo Shappa z veseljem obiskal nekatera najzanimivejša prizorišča bibličnih in drugih zgodovinskih dogodkov. Kot hribovec sem seveda želel obiskati tudi vsaj nekaj vzpetin, ki so povezane z zgodovino krščanstva in sploh Levanta.

Pri Shappi udeležencem svojih potepanj dopuščajo določeno svobodo pri izbiri ciljev. V programu potovanja je bil predviden tudi obisk gore Nebo in po želji vzpon na nekatere vzpetine nad Nabatejsko prestolnico Petro, jaz pa sem si želel tudi vzpona na goro Sinaj ali Mojzesovo goro (Gebel Musa), kar je bila tudi ena od možnosti za podaljšanje potovanja. Sprva je kazalo, da bom šel na Sinaj sam, saj ni bilo

drugih, ki bi jih to zanimalo, potem pa se mi je pridružil še Tomaž in nazadnje smo na Sinajski polotok odšli štirje, na Mojzesovo goro pa trije.

Razgled na Petro

Gora Nebo, s katere je Mojzes, ko je Izraelce popeljal iz egiptovskega suženjstva, uzrl obljubljeni deželo, v katero pa ni mogel in je na gori umrl – pravzaprav

ni gora, ampak zgolj eden od vrhov roba grebena nad depresijo Mrtvega morja. Z nje pa se odpira res širen razgled. Ob jasnih dnevih, ko ni smoga, naj bi se videlo vse do Jeruzalema, žal pa je takih dni vse manj. Pod sabo smo videli reko Jordan, ki se steka v Mrtvo morje, a kot so nam povedali, je gladina morja vse nižja, saj vanj priteče vedno manj reke, ki je edini dotok tega

morja. Vodo iz nje vse bolj izkoriščajo za namakanje polj v Izraelu. Morju grozi, da se bo v naslednjih desetletjih izsušilo. Goro krasi cerkvice, ki so jo postavili na temeljih starejše, tam je spomenik Mojzesu in obeležje papeževega obiska na gori, še zlasti pa je zanimiv spomenik v obliki križa in kače, ki se dviga nad prepadom. Križ je simbol krščanstva, kača pa spominja na Mojzesove čudeže, ko je med drugim svojo palico spremenil v kačo, da bi varovala Izraelce. Kje naj bi bil Mojzesov grob, že stoletja le ugibajo.

Vzpon na dva od vrhov nad puščavskim, v skalnato sotesko skritim starodavnim mestom Petra pa je tistim, ki smo se povzpeli nanju, dal boljšo predstavo o razsežnostih in veličini več kot dva tisoč let stare trgovske prestolnice Nabatejcev. Na vzpetini, ki se dviga nedaleč od El Deira ali Samostana, enega od najveličastnejših v peščenjak izklesanih spomenikov Petre, se odpira skoraj baročen razgled proti puščavi in soteskam med hribi, ki branijo Petro. Različno obarvane stene grebenov kipijo druga čez drugo, za njimi pa svetli griči puščave, ki se izgublajo v daljavi. Napisi malo pod vrhom so razglašali, da je od tam mogoč najboljši razgled na puščavo in da tam lahko občuduješ najlepše sončne zahode na svetu. A nisem imel časa, da bi počakal na zaton sonca, puščave pa so me že marsikje presenetile tudi z lepšimi prizori, zato sem si rekel: Lepo, a ne dam roke v ogenj, da je najlepše! Na drugi vzpetini, ki se dviga nad veličastnim Al Khaznehom ali Zakladnico in ji pravijo Visoki prostor žrtvovanja, pa smo videli, kje naj bi Nabatejci žrtvovali daritve svojim bogovom; še bolj pa me je navdušil pogled nad osrednjim delom Petre. Ko sem sedel na robu pečine in si pod seboj ogledoval starodavne priče mogočne in skrivnostne kulture iz preteklih tisočletij, sem bil prepričan, da si Petra res zasluži mesto med sedmimi sodobnimi svetovnimi čudesi.

Postanek pri sveti Katarini

O Mojzesovi gori, ki ji rečejo tudi Horeb, sem imel različne informacije. Po enih je bil z nje viden najboljši

*Ugašanje dneva na
Mojzesovi gori – Sinaju
Foto: Miro Štebe*

sončni vzhod na svetu, po drugih pa sončni zahod. Na to, ali je od kod najlepši sončni zahod na svetu, ne dam nič, saj sem bil že na številnih krajih, ki so to ponujali, pa sem bil pogosto ob tem kar malo razočaran. Vseeno pa me je mikalo, da bi tudi sam preveril, kako je to, sploh pa sem si želel obiskati še eno od znamenitih svetih gora. Odločil sem se, da bi na gori prenočil in tako videl sončni zahod in nato še vzhod. Vodja našega potovanja se je pri domačinih pozanimal, ali je to mogoče, in ko smo izvedeli, da je, smo se na goro podali trije: Eva, Tomaž in jaz.

K vznožju gore nas je s svojim kombijem pripeljal beduin, ki živi v vasi pod goro. Priporočil nam ga je lastnik hotela, v katerem smo bivali v Dahabu ob obali Rdečega morja. Med vožnjo smo se precejkrat ustavili na vojaških kontrolah, kjer pa nam večinoma niso delali težav. Cesta je bila ponekod slaba, a smo morali tudi čez več gradbišč, kjer so jo popravljali. Očitno precejšnje temperaturne razlike krepko uničujejo tudi puščavske ceste. Pokrajina, skozi katero smo se vozili, se nam je kazala v vseh rjavih pastelnih barvah. Sipine so se menjavale s hribi iz peščenjaka. Ponekod sem z očmi iskal možne smeri čez navpične gladke stene, drugod pa občudoval vzorce, ki so jih v pobočja vzpetin vrezali vetrovi in pesek, mraz in vročina ter nalivi. Domišljija narave ne pozna meja! Voznik nas je zapeljal v svojo vas, kjer smo šli pri njegovem prijatelju na kosilo. Stregli so nam, ko smo sedeli na tleh, a hrana je bila okusna in res posebno kulinarično doživetje. Povedali so, da vsi beduini niso več nomadi in da njihova vas obstaja že precej dolgo. Kot zapriseženi muslimani pa niso bili navdušeni nad našimi željami po fotografiranju.

Pred vzponom smo obiskali grški pravoslavni samostan svete Katarine iz 4. stoletja, ki stoji ob poti na goro Sinaj. Stal naj bi na mestu, kjer naj bi bog Mojzesu spregovoril v obliki gorečega grma, ki ni zgorel. Samostan naj bi bil najstarejši stalno naseljen samostan na svetu, vendar sem nekje zasledil, da obstaja še en prav toliko star samostan. Kakor koli že, samostan na zunaj spominja na utrdbo, saj ga obdajajo tudi štirinajst metrov visoki in do treh metrov debeli zidovi. Včasih so v njem radodarno sprejemali in gostili vse popotnike, ki so prišli k njim, zdaj pa je zaradi množice obiskovalcev odprt le po nekaj ur na dan. Dovoljen je le ogled nekaj prostorov in cerkve, za ogled res bogate zbirke ikon, med katerimi so tudi najstarejše na svetu, pa zahtevajo vstopnino. V cerkvi fotografiranje ni dovoljeno, prav tako tudi ne ogled knjižnice, ki je takoj za Vatikansko najbogatejša verska knjižnica na svetu in hrani številne neprecenljive knjige in zapise.

Pred samostanom smo spoznali našega vodnika za vzpon na goro. Bil je bolj debelusen, oblečen v beduinsko haljo, pokrit z značilno ruto, obut pa v sandale. Ko sem ga vprašal, koliko časa bomo potrebovali za vzpon do vrha, me je podcenjujoče premeril in ocenil, da bom potreboval tri do štiri ure. Vem, da običajno porabijo do tri ure, zato se mi zdelo za malo, da mi je prisodil skoraj uro več hoda. Preden smo se lahko začeli vzpenjati, so vojaki ali policisti spet zelo natančno pregledali našo prtljago. Evi so vzeli steklenico riževega žganja, a smo pozneje izvedeli, da nam ga je takoj "rešil" naš beduinski voznik. Žganje nas je čakalo ob vrnitvi z gore.

T. i. samostan v Petri je podoben bolj znani Zakladnici (Al-Khazneh), a je manj oblegan, saj se je treba do njega malo potruditi v hrib. Foto: Miro Štebe

Stopnice v nebo

Na začetku smo se prebijali skozi množico beduinov, ki so nam ponujali kamele za ježo na hrib. Številni Japonci in drugi Azijci so se zanje z veseljem odločali. Spraševal sem se, kakšna je pot, če jo zmorejo kamele. Po drugi strani so vodnik in drugi govorili, da na goro vodi šest tisoč stopnic. Ker imam slabe izkušnje s stopnicami na sveto goro Hua San na Kitajskem, sem se kar malo s strahom spraševal, kako bo šlo. Potem pa sem ugotovil, da pravzaprav ne gre za prave stopnice. Pot zapre nizka stopnica, bolj nekakšen prag, za njo pa je daljši odsek položno dvigajoče se ravne stezice do naslednjega praga. Kamele takšno "stopničasto" pot brez težav premagujejo. Postalo mi je jasno, da se bo to res počasi vleklo navzgor, saj steza vijuga v breg v razpotegnjenih in dokaj položnih ključih. Ker sem videl sledove bližnjic, ki so sekale te ključke, zame izbira ni bila težka. Tudi sam sem se podal po njih in pustil prijatelje pri zložnem vzpenjanju v kameljem ritmu. Ob poti, predvsem ob zavojih, je bilo kar nekaj iz zloženih kamnov zgrajenih priročnih beduinskih trgovinic za prodajo spominkov in okrepcil. Posebej me je presenetilo veliko število nekakšnih okroglih stolpičev, za katere se je pozneje izkazalo, da so pravzaprav WC-ji. Takih pa še nisem videl.

Razgledi so bili vedno širši in sprva sem mislil, da je naš cilj lepo zašiljena, kar visoka gora, a je pot skrenila v nasprotno smer. Pozneje sem izvedel, da je tisto gora Svete Katarine (2600 m), najvišja gora Sinaja in tudi Egipta. Naša pot pa je skozi ozek usek pripeljala do Elijeve kotanje, majhne dolinice, ki prepolavlja greben Mojzesove gore. Tam naj bi v neki votlini sveti Elija slišal božji glas. Dolinica, porasla s travo in drevjem, je prava oaza sredi golega pobočja. Tam se pravi vzpon pravzaprav šele začne, saj naprej kamele ne morejo. Od tam na vrh vodi, kot pravijo, 750 strmehjših stopnic. Nisem jih štel, kmalu pa sem bil na vrhu. Na njem sta dve stavbi. Više je skromna nezaklenjena mošeja, nekoliko nižje pa zaklenjena pravoslavna cerkva. Razgled je bil res veličasten. Kamor nese pogled, so gore. Nisem si mislil, da je Sinaj tako gorat. Nekateri vrhovi so koničasti, večina pa je bolj blago zaobljenih, rjavo pisanih hribočkov. Nad nami se je bočilo sivo, oblačno nebo, zato sem razočarano razmišljal, da tokrat lepega sončnega zatona zaradi oblakov ne bomo videli. Pravzaprav sem bil na vrhu sam. Več kot uro in pol sem moral čakati, da sta za mano prišla prijatelja z vodnikom. Zdaj me je že spoštljivejše pogledal in kratko dejal *good*, dobro. Za njimi je prišlo še nekaj planincev, tistih, ki so si izbrali kamele, pa še ni bilo videti.

Najlepši sončni vzhod ali zahod?

Na moje presenečenje so sončni žarki, tik preden je sonce poniknilo za hribi, prodrli skozi oblake in špranja med obzorjem in oblačno kapo je postajala vedno širša. Hribi so se obarvali, tudi oblaki so zažareli in sončni zahod je bil lep. Nekoliko drugačno slovo dneva. Težko bi rekel, da je bil najlepši, kar sem jih videl, a imel sem še eno upanje – sončni vzhod.

Spustili smo se kakih dvesto metrov niže do kamnitih zaklonišč beduinov. Vodnik se je z lastnikom ene od hišk, ki je bila pravzaprav gostišče, dogovoril, da bomo tam prespali. Ležišča so bila kar kamnite, iz skal zložene klopi med prav tako skalnatimi mizami. Niso bile posebej ravne, a hribovci smo trpežni ljudje. Še kako prav so nam prišle čelne svetilke, spali pa smo tako ali tako slabo. Enkrat sem šel ponoči ven in navdušilo me je zvezdno nebo z neskončnim številom zvezdnih galaksij, presenetili pa so me tudi planinci, ki so se v temi spuščali z vrha. Očitno so bili to tisti, ki so si privoščili jahanje kamel. Tudi to je doživetje!

Tomaž je po svoji navadi začel rogoviliti že ob četrtri uri. Ne vem, kje sem pobral, da sonce vzide ob pol petih, zato sem tudi sam zlezal iz spalne vreče. Gostilničar je bil že buden, zato sem mu naročil kavo in nato še čaj. Povedal mi je, da bo sončni vzhod šele čez dve uri. Kar malo poparjen sem začel srkati kavo in razmišljal, ali bi zlezal nazaj v *spalko*, pa so takrat v zavetišče vdrli Rusi. Bilo jih je res toliko kot Rusov. Spati tako ali tako ne bi mogel več. Čakali smo, da sta se kazalca ure približala napovedanemu rojstvu dneva, potem pa smo se podali na vrh. Bilo je mrzlo kot v Sibiriji. Verjetno zaradi Rusov. Beduini so za denar ponujali odeje, na obzorju pa se je začela kazati zlato rdeča črta. Na vrhu je bilo že ogromno ljudi, tako da je bilo kar težko najti primeren prostor. Zaradi mraza sem raje iskal nova in nova razgledna stojišča. Svetloba dneva se je le počasi krepila. Vsi so strmeli v točko, kjer naj bi iz pernice oblakov poškilili prvi sončni žarki, jaz pa sem se obrnil v nasprotno smer in opazoval igro svetlobe in prvih žarkov na višjih pobočjih za nami. Predivanje barv je bilo vse bolj živahno, vrh Svete Katarine je že žarel, množica jutranjih ptičev pa je še kar bolščala v točko, kjer naj bi sončni disk začel svoj dnevni pohod. Ko so prvi žarki pobožali tudi premrlo množico na Mojzesovi gori, so fotoaparati oživel, skoraj nihče pa ni opazil plesa barv in senc za seboj. Sončna krogla je postajala očem vse manj prijazna, sence so izginjale in množica se je kot plaz začela spuščati z vrha. Zajel nas je tok in tudi mi smo se prepustili njemu. Videli smo sončni vzhod na Mojzesovi gori. Bil je lep, doživetje je bilo nepozabno, zagotovo pa sem lepše vzhode videl že tudi v naših hribih. ●

V pričakovanju
"najlepšega"
sončnega vzhoda
Foto: Miro Štebe

Martin Šolar

Repečnikov rovt
na Stari Pokljuki -
5. etapa
Foto: Martin Šolar

Pot okoli Julijskih Alp

Daljinska pohodniška pot Juliana Trail

V turobnem jutru zgodnjega poletja se po znameniti bohinski progi z vlakom peljem v službo na Primorsko. Živahno je tokrat v vagonu in prisluhnem. Slišim imena Stržišče, Znojile, Obloke, Grahovo, Podmelec ... Ali veste, kje je to? Tam nekje nad pozabljeno Baško grapo. Skupinica z navdušenjem pripoveduje o svoji hoji po Juliani. Danes je pred njimi etapa Grahovo–Most na Soči. Lepo z vlakom z Bleda in tako načrtujejo tudi vrnitev v poznem popoldnevu.

Članek o daljinski pohodniški poti Juliana Trail bo uporabljen kot dodatno gradivo tekmovalcem na državnem tekmovanju Mladina in gore januarja 2021 v Litiji.

Juliana Trail doživlja v letošnjem "korona letu" izjemno priljubljenost in obiskanost. Hoja in pohodništvo, ki ga moramo vendarle ločiti od pravega planinstva ali gorništa, sta *in*. O novi pohodniški poti okoli Julijskih Alp je *Planinski vestnik* pisal že v času nastajanja poti, in sicer v decembrski številki letnika 2018, v aprilski številki letnika 2019 pa so bile daljinske poti tema meseca in takrat mi je bilo kar žal, da Juliana Trail (takrat sicer še ne uradno odprta) ni bila vključena v pregled.

Juliana Trail

Zakaj Juliana Trail? Ne boste verjeli, da so si v Triglavskem narodnem parku tako krožna pot okoli Julijskih Alp zamislili že pred skoraj štiridesetimi leti. Celo poimenovanje poti je bilo enako – Juliana. Ideja je kot Trnuljčica spala dobra tri desetletja in se pred nekaj leti prebudila v življenje. V skupnosti Julijske Alpe, ki obsega enajst občin in Triglavski narodni park, so izdelali trajnostni program razvoja turizma v UNESCO MAB biosfernem območju Julijske Alpe, v katerem je daljinska pohodniška pot Juliana Trail osrednji povezovalni cilj in simbol trajnostnega razvoja turizma v

tem občutljivem ter visoko cenjenem in varovanem delu naše domovine – v njem in v okolici edinega slovenskega narodnega parka.

Krožna pohodniška pot okoli Julijskih Alp nudi pohodniku drugačno doživetje Triglava in njegovega pogorja. Ponuja spoštljivo in obzirno občutenje Triglavskega narodnega parka nekoliko drugače. Na pohodniški poti Juliana Trail spoznavamo kraje in ljudi ob vznožju gora, pogledi na Triglav in osrčje Triglava so mnogoteri in so pogledi od daleč. Juliana Trail ponuja doživeto spoznavanje preddverja Julijskih Alp, vodi pod visokimi gorami in vanje le spoštljivo vabi.

Pot Juliana Trail z vsemi svojimi obrazi je pot skozi drugačnost. Osrčje Julijskih Alp z visokimi vrhovi in strmo zarezanimi dolinami je le veduta v naših pogledih s poti, ki obkroža našo največjo gorsko skupino in Triglavski narodni park.

Je krožna daljinska pohodniška pot, dolga 270 kilometrov in razdeljena na šestnajst etap. Etape so dolge povprečno med sedemnajst in dvajset kilometrov in zanje potrebujemo od pet do sedem ur hoda na dan. Priporočljive dnevne etape so zasnovane tako, da je v krajih na začetku oziroma na koncu etap mogoče

prenočiti, se okrepčati ali nakupiti hrano in pijačo. Pot se začne in konča v Kranjski Gori oziroma jo pohodniki lahko prehodijo v poljubni smeri, začno kjer koli in jo tudi prehodijo, kolikor je pač želijo. Etapo ali dve, morda vse, v enem kosu ali pa v več letih. Juliana Trail je zasnovana tako, da lahko pohodniki med prehojeno etapo obiščejo še kakšno drugo zanimivost, ki je v bližini poti. Ne glede na napisano pa moramo bralce obvestiti, da snujemo nadaljevanje, ta julijski krog želimo povezati s Kanalskim Kolovratom in Brdi ter pot pripeljati do Nove Gorice. Pohodniki bodo tako lahko v Julijske Alpe vstopali tudi po Juliana Trail z juga oziroma z Goriške.

Na kratko lahko zapišemo, da nas osnovni krog Juliana Trail vodi iz Kranjske Gore vzdolž reke Save Dolinke proti vzhodu, kar trikrat se dvigne v sončne Karavanke in šele v Radovljici, kulturni prestolnici Julijskih Alp, obrne nazaj na zahod in se skozi Bled vzpne v ne drje gora, na Pokljuko in od tam v Bohinj. Iz Bohinja po starih poteh prekorači hribovito bariero med severovzhodnim delom Julijskih Alp in podnebno milejšim jugozahodnim delom, ki je zaznamovan najprej z Baško grapo in nato vse do Bovca s smaragdno Sočo. V zadnjem delu kroga Juliana Trail skozi Log pod Mangartom in čez Predel poišče prehod na italijansko stran Julijcev ter čez Trbiž in Rateče sklene krog v Kranjski Gori.

Opis poti

Pot oziroma prvo etapo začnemo v Kranjski Gori, od koder se ob levem bregu Save Dolinke vzpnemo v slikovit in razgleden Srednji Vrh. Od tam se spustimo nazaj v dolino in od Belce naprej po desnem bregu Dolinke pridemo do Mojstrane, kjer etapo končamo. Iz Mojstrane gremo spet v sončne Karavanke, čez Dovške Ravni po gozdnih cestah vse do Plavškega Rovta in Prihodov, od koder se spustimo v Jesenice do muzejske Stare Save in naprej do Slovenskega Javornika, kjer prečimo Savo Dolinko, nadaljujemo na Lipce in čez Dobravsko polje v Moste, vas pod Stolom.

Vasi pod Stolom od Žirovnice in vse do Rodin povezuje bogata kulturna dediščina, ki ji pot okrog Julijskih Alp v dobršni meri sledi. Z Rodin se povzpne na Svetega Petra nad Begunjami, ki nudi enega najlepših razgledov na Julijske Alpe z vzhoda, hkrati pa odpira pogled skoraj vse do Ljubljane. Naprej pot vodi skozi vasi Begunje, Dvorska vas, Gorica in Vrbnje do Radovljice. Iz s kulturno dediščino bogatega mesteca se spustimo k Savi ter ob njenem levem bregu mimo sotočja obeh Sav, Bohinjke in Dolinke, prispemo na Šobec ter od tam na Bled.

Pot nadaljujemo ob severni obali jezera pod Blejskim gradom do železniške postaje Bled Jezero in od tam v Gorje. Tu začnemo zahteven vzpon na Pokljuko, pot vstopi v Triglavski narodni park in vodi skozi naravni spomenik Pokljuška soteska čez planini Kranjska dolina in Zajavornik na Goreljek na Pokljuki.

Z Goreljka se spustimo skozi slikoviti vasi Gorjuše in Koprivnik v Bohinj. Krog po Bohinju začnemo v

Zgornji dolini v Jereki, od koder se sprehodimo skozi vse vasi – Bohinjsko Češnjico, Srednjo vas in Studor do Stare Fužine prav na vzhodnem robu Bohinjskega jezera. Ob vzhodni obali pridemo do Ribčevega Laza, kjer začasno zapustimo zaselke in nadaljujemo pod vznožjem Bohinjsko–Tolminskih gora in čez razgledno Dobravo pridemo do Bohinjske Bistrice.

V Bohinjski Bistrici se začne Pohodniška pot Juliana Trail okrog Julijskih Alp počasi poslavljati od Gorenjske. Vodi le še navkreber skozi Nemški Rovt in naprej po gozdnih cestah in poteh vse do sedla Vrh Bače. Tu se za kar nekaj časa poslovimo od pogledov na Triglav. S sedla se spustimo v vas Bača in naprej v Podbrdo. Iz Podbrda se po planinski poti ponovno vzpnemo v vas Kal in skozi slikovite gorske vasi Kal, Stržišče, Znojile in vse do Oblok sledimo trasi znanega maratona štirih občin. Iz Oblok po poti pridemo na staro cesto in po njej v zložnem spustu na današnjo glavno cesto skozi Baško grapo. Po dobrem kilometru jo v vasi Koritnica zapustimo in se po klancu spustimo do reke Bače. Etapo lahko končamo v Grahovem ob Bači.

Iz Grahovega se moramo ponovno dvigniti – sledimo starim razglednim potem do kmetije Rovne in naprej do vasi Temljine, nato se spustimo v Knežo, od tam pa gremo kar po stranski cesti proti Tolminu čez Hum do vasi Ljubinj. Malce pred vasjo poiščemo gozdno pot na levi, ki nas popelje na vrh Senice, imenitnega razgledišča na Sočo, okoliške gore in dolino. Še zadnji

*Na travnikih pod Stržiščem pod Črno prstjo - 9. etapa
Foto: Martin Šolar*

*Na Dobravi v Bohinju - 7. etapa
Foto: Martin Šolar*

Slap Zaročenca v soteski Predelice pod Predelom - 15. etapa
Foto: Martin Šolar

izraziti spust na primorski strani končamo v Mostu na Soči.

Od Mosta na Soči pa vse do Bovca naše potovanje okoli Julijskih Alp nadaljujemo ob reki Soči. Najprej gremo po urejeni sprehajalni poti ob jezeru do Tolmina, nato izmenično po poljskih poteh in stranski cesti "na sončni strani", kot pravijo domačini, do Kobarida, kjer pri odcepu poti za znameniti slap Kozjak poiščemo stezo, ki nas mimo vasi Trnovo, Srpenica in Žaga po levem bregu Soče popelje vse do Loga Čezsoškega. Malo naprej, na mostu čez Sočo, nas s pogledom spet pozdravi očak Triglav. Od tu naprej ponovno stopimo na asfaltirano stransko cestico, ki ji mimo slapu Boka sledimo v Čezsočo in naprej v Bovec.

Na italijansko stran nadaljujemo po cesti, ki pa jo že na tretjem ovinku zapustimo in nadaljujemo kar naravnost naprej po stari poti v rudarski Rabelj. Iz Rablja nadaljujemo najprej po nasipih rudniške jalovine in nato nekaj kilometrov po cesti. Malo pred koncem doline poiščemo most čez reko in nadaljujemo po poljskih poteh do kolesarske in pohodniške steze, ki povezuje Trbiž in Kranjsko Goro. Po njej pridemo do državne meje v Ratečah. Nadaljujemo skozi vaško jedro Rateč, mimo izvira Save Dolinke v Zelencih in pod pobočji Vitranca v Kranjsko Goro, kjer Pohodniška pot Juliana Trail sklene krog.

Napotki pohodnikom

Juliana Trail je na terenu označena s smerokazi in markacijami. Na smerokazih, ki so v rumeni barvi, je v logotipu Juliana Trail številka etape z navedbo kraja na konca ali začetku etape, ponekod je dodan še kakšen pomemben vmesni kraj. Smerokazi označujejo potek poti v obe smeri. Pot okoli Julijskih Alp povezuje obstoječe poti in poteka po lokalnih cestah med vasm, delno po že označenih planinskih ter drugih turističnih in tematskih poteh.

Na voljo je vodnik poti Juliana Trail z osnovnimi tehničnimi podatki, zemljevidom in višinskim potekom posamezne etape. Vodnik je na voljo v vseh turistično informativnih centrih v Julijskih Alpah. Prav tako lahko opise etap vključno s sledmi najdete na spletu <https://julian-alps.com/en/p/juliana-trail/42271466/>. Juliana Trail vodi po Unescovem varovanem Biosfernem območju Julijske Alpe, vodi okoli Triglavskega narodnega parka in vanj nekajkrat tudi vstopa. Zaradi narave, izjemne krajine s kulturno dediščino in zaradi ljudi, ki tu živijo, ne pozabite, da ste na popotovanju po Juliani le gostje tega izjemnega okolja, ki naj po vašem obisku ostane tako, kot je bilo, ko ste vstopili vanj. ●

Smerokaz Juliana Trail - Na Predelu - 15. etapa
Foto: Martin Šolar

V Bovcu poiščemo zgodovinsko pot, ki nas mimo trdnjave Kluže in naprej ob reki Koritnici vodi v Log pod Mangartom, postavljen pod mogočne alpske zidove Mangarta, Jalovca in Loške stene. Iz Loga nas za Pokljuko in Bačarskim sedlom čaka tretji najvišji vzpon na našem krogu, tudi ta čez prelaz, tokrat Predel. Takoj za mostom na koncu vasi poiščemo stezo, ki nas popelje med slikovite slapove v soteski Predilnice, in ji sledimo vse do prelaza.

Končno izpolnjena obljuba

Čaroben dan s Tinetom

Triglav ob sončnem
vzhodu
Foto: Franci Horvat

"Gore so mi vedno žarele v posebnem blesku; še danes čutim globoko v srcu, da mi pojejo pesem o večni lepoti ..." Tine Mihelič. (Povzeto s spominskega obeležja pod Pihavcem.)

Kaj še dodati tem besedam planinskega poeta, ki mi je naklonil skoraj petnajst let svojega življenja? S Tinetom me je seznanil Franci Savenc leta 1990 ali drugače – pred tridesetimi leti. Takrat sem se intenzivno pripravljaj na prvi obisk perujskih Andov. Cordillero Blanco mi je predstavil v najlepši luči, kakor je znal samo on, odličen poznavalec Andov, – kot da bi mi govoril o Julijskih Alpah, ki so bile njegov drugi dom. Iz poznanstva se je rodilo prijateljstvo, ki je trajalo vse do njegove mnogo prerane smrti.

Delček najinich zgodb

Dobrotnik iz ljubljanskih Murgel, čeprav pravi Bohinjec, mi je bil velik vzornik, mentor in še kaj. Na njegovem vrtu za hišo sva se velikokrat pogovarjala predvsem o gorah, zaupala pa sva si tudi kakšno osebno stvar, ki naju je pestila. Pomagal mi je pri odkrivanju skritih koticov Julijskih Alp, ki jih drugače

verjetno ne bi nikoli spoznal. Kot ljubitelj gorske fotografije sem k njemu prihajal z diapozitivi, ki sva jih nato pregledovala in ocenjevala. Nekoč mi je omenil, da je pri enem od zimskih obiskov Vršiča opazil, kako sonce posije skozi Prisojnikovo okno. Ni se točno spomnil, kdaj je to bilo, natančne podatke mi je nato zaupal njegov brat Jože. Nekajkrat mi je uspelo, da sva skupaj plezala v slovenskih plezališčih in v zaledenelih slapovih v Logarski dolini. Najbolj mi je ostalo v spominu plezanje v smeri Sanduhrenparadies v avstrijskem Brunntalu. Smer je res primerna predvsem za alpinistične gurmane. Čvrsta skala, čudoviti naravni prehodi in na vrvi s prijatelji. S Tinetom sva bila dogovorjena, da obiščeva Frenkove plošče v Mrzli gori, ki so znane po dobrih skalih in lepih razgledih na Rinke. Žal tega nisva nikoli uresničila, je pa smeri v Frenkovih ploščah uvrstil v drugo izdajo plezalnega vodnika *Slovenske stene*. Mogoče še ta

Na vrhu Bovškega Gamsovca, v ozadju Razor
Foto: Franci Horvat

zanimivost – z naklonjenostjo mi je zagotovil, da bi v primeru zamude iz Afrike (s Kilimandžara) on odprl mojo fotografsko razstavo v Ljubljani. Veliko srce je imel Tine.

Njegova smrt me je izjemno pretresla in za nekaj dni pahnila v osamo. Žal na njegov pogreb nisem mogel, na grob sem šel čez nekaj dni. Obljubil sem mu, da ga obiščem pod Pihavcem, kjer je sklenil izjemno bogato življenjsko pot. Minevala so leta, ko se nisem bil sposoben podati pod Pihavec, kajti psihično nisem bil dorasel soočenju. S kamnom v želodcu sem vrsto let spremljal vabila v oktobru, ko so se k njemu pod Pihavec podajali znanci in prijatelji. Ker čas celi rane, se je huda bolečina ob izgubi prijatelja čez leta nekoliko omilila in začel sem razmišljati o poti k Tinetu. Letos se je v začetku septembra vreme ustalilo, zato sem se odločil, da izpolnim obljubo, ki sem mu jo dal pred šestnajstimi leti.

Pot k prijatelju

Od doma sem se napotil ob štirih zjutraj. Med vožnjo na Gorenjsko sva se s Tinetom nekako telepatično povezala. Imel sem občutek, da je poleg mene v avtu. Iz te zamaknenosti me je prebudila ženska, ki je pobirala parkirnino v Vratih. "3,5 evra bi prosila," je dejala prijazna gospa. Okoli šeste ure sem se podal proti Luknji. Hodil sem počasi, prehitevali so me stari in mladi planinci, toda nisem se zmenil zanje, kajti pogovarjal sem se s Tinetom. Kljub megli sem bil sproščen in sem se počutil dobro. Prepričan sem bil, da se bodo na Luknji megle razkadile in me bo obsijalo toplo sonce. Resnica je bila daleč od tega, vlag je bilo toliko v zraku, da sem bil kar moker, celo

od fotoaparata je občasno kanila kakšna kaplja. Začelo me je skrbeti, kako se bom znašel na brezpotju do prijatelja. Res je, da sem se skrbno pripravil na pot, toda v megli je vse skupaj podobno iskanju igle v senu. Pri odcepu, kjer se ločita poti na Bovški Gamsovec in k Tinetu, je bil možic, njegovih čevljev pa domnevno že dolgo ni več tam. Zavil sem proti melišču in se povzpел po njem. Občasno sem opazil sledi predhodnikov, ki so mi pomagale pri iskanju prave poti. Skozi meglen labirint me je vodil tudi Tine, da sem se po uri vzpona znašel pri njegovi plošči pod Pihavcem. Za vso pomoč sem se mu zahvalil, prav tako tudi Stvarniku. Ko se mi je malce umirilo srce in sem normalno zadihal, sva se s Tinetom v mislih še tesneje povezala. Postavljal sem mu vprašanja, na katera mi je odgovarjal. Bilo je res neverjetno, kajti v ozadju sva poslušala njemu zelo ljub Mozartov *Rekviem*. Ta glasbena maša zadušnica je name naredila izjemen vtis. Ne bom opisoval, o čem sva se pogovarjala, naj to ostane najina skrivnost, omenim lahko samo, da sem se počutil božansko. Preden sem odšel, sem se dotaknil njegove plošče z besedami: "Tine, pridem te še obiskat, ti pa mi čuvaj Triglavsko kraljestvo." S težkim srcem sem nato sestopal po melišču vse do markirane poti.

Toliko sreče

Ker sem imel čas in si želel, da bi stopil na vrh Bovškega Gamsovca, sem se podal proti njemu. Hoja je bila prijetna, motila me je le megla. Za vsakim metrom sem pričakoval, da se bo pokazalo sonce. Dva Američana iz Ohia sem vprašal, kako visoko sega megla. Omenila sta, da bo treba povsem do vrha, če hočem

videti sonce. Grizel sem kolena in se vzpenjal vse višje in višje. Malce pred vrhom se je pojavila nebesna modrina in srce mi je zaigralo. Preostanek poti sem dobesedno pretekel v strahu, da mi gorske pravljice ne zagrne megla. Na vrhu so bili že štirje pohodniki, ki so uživali v prekrasnih pogledih na Triglav, pod katerim je valovilo megleno morje. Na hitro sem odložil težak nahrbtnik in začel fotografirati. Ko sem napravil nekaj pomembnih posnetkov, sem vzel fotografsko stojalo in zaprosil "mladi dami", da mi pozirata. Na moje začudenje sta Martina in Ajda (njuni imeni sem izvedel pozneje) sprejeli to vlogo. Postavil sem ju na primerno mesto in naredil nekaj zanimivih posnetkov. Med poziranjem smo se ves čas pogovarjali. Bili sta res prijazni in sta ugodili vsem muham, ki jih imamo fotografi. Nadedli sta si čeladi in nahrbtnika ter pozirali, "ne da bi dihali". Čez čas me je Ajda vprašala, ali že lahko zajame zrak. V vsej svoji vnemi sem seveda na to pozabil in jima "milostno dovolil", s pogojem, da je to le občasno. Martino sem nato zaprosil, ali ji lahko rečem Tina, kar mi je tudi dovolila. Povedal sem ji zgodbo o mojih Tinah, prva me je žal zapustila pred oltarjem (smrt), druga – hči – pa me še vedno razveseljuje doma. Sprašujem se, kako dolgo še, kajti naslednje leto odhaja na študij v Ljubljano. Ne morem mimo zanimivega naključja: ko sem prišel od Tineta, me je na vrhu pričakala Martina – Tina, ki je bila tako prijazna do mene. Preden sva se poslovila, sem ji obljubil, da se bom ob sprehodih po Poljanski dolini oglasil in se ji oddolžil.

Nato sem ostal še nekaj časa na vrhu, napravil še nekaj posnetkov ter se počasi odpravil proti Luknji. Ves čas se mi je Triglav s svojo severno steno kazal v vsej

svoji lepoti, kar sem pridno beležil s fotoaparatom. Da bi bila mera polna, me je obiskala še gorska glorijska. Ta dokaj redek pojav, vsaj zame, me je spravil v "nebesa", če lahko tako rečem. Toliko sreče v tako kratkem času ni kar tako, zato sem se že začel spraševati, ali je ni celo preveč in je bo treba nekaj vrniti. Popoldan se je megla počasi začela spuščati in razpadati. Pri znani prečnici na poti na Bovški Gamsovec sem spet nekoliko postal, saj so se mi nudili prekrasni prizori, zato sem fotografiral s stojalom. Pogled na Triglav je od tam res enkrat, zato sem čakal na kakšnega pohodnika, da ga posnamem. Srce mi je kar zadrhtelo, ko sem videl planinski par, ki se mi je približeval. "Dama" je bila oblečena v rumeno majico in na ramah je imela rdeč nahrbtnik. Še preden je prišla do mene, sem jo lepo pozdravil, nato pa prosil, ali mi lahko pozira. Še danes ne vem, ali je bila takrat še vedno prisotna Tinetova energija ali kaj drugega, kajti v to je takoj privolila. Postavil sem jo na mesto, ki mi je ustrezalo. Prizor je bil res za bogove, kajti popoldansko sonce je lepo obsijalo Matejo (tako se mi je predstavila) in Triglav. Malce pozneje sem opazil, da bi bila mogoče postavitev osebe za fotografiranje boljša na robu prepada, zato sem jo poslal tja. Za ves trud sem se ji lepo zahvalil in odšel proti Luknji.

Ker je bilo že razmeroma pozno popoldne, so se meglice počasi razkadile, še bolj očitno, ko sem se bližal Aljaževemu domu v Vratih. Celotna severna stena Triglava se je otresla meglic in delno zasijala v zahajajočem soncu. Kaj več si lahko želi "večni popotnik", kot se imenujem sam. "Tine" me je nato varno pripeljal do doma in me prepustil v oskrbo domačim.

Tine, hvala ti za ta čaroben dan. ●

*Glorija na pobočju
Bovškega Gamsovca
Foto: Franci Horvat*

Mateja Kišek¹

Brinarjeva jelka

Umorjena lepotica, ki ne bo pozabljena

"Ne želim si živeti v svetu, kjer je ohranjanje narave nujno potrebno. Želim ustvarjati takšen svet, v kakršnem narava naše zaščite sploh ne bi več potrebovala."
(Neznani avtor)

¹ Mag. inž. gozd.

Oh, kako daleč, daleč stran od tega smo. Dreves je v gozdovih neskončno veliko, zelo malo pa je takšnih, ki imajo svoje ime, svojo zgodbo, in dovolila bi si reči, da imajo nekatera drevesa na tem svetu tudi svoje poslanstvo. Brinarjeva jelka je bilo prav gotovo drevo s poslanstvom. V gozdovih pri Rakitni se je vzpenjala visoko v nebo s svojo stebrasto krošnjo in številnimi drugimi posebnostmi, ki jih razumejo in vidijo predvsem gozdarji in vsi tisti, ki se zares poglobijo v rast in razvoj drevesa. Brinarjeve jelke danes ni več. Padla je. Vest o tem je zbolela vse, ki so vedeli, kakšno posebno zgodbo to drevo nosi s seboj. Ta biser narave je bil z neusmiljenimi udarci sekire uničen v topli poletni julijski noči leta 2016. Brez razuma in brez spoštovanja. Brez opravičila in brez pojasnila.

Rasla je jelka, do neba, do neba

Širila veje do zemlje, do zemlje ... in tako naprej pravi že otroška pesmica o jelki. Pa jo res dobro poznamo? Smo v gozdu trdno prepričani, da vidimo jelko, in ne katerega drugega iglastega drevesa? Največ ljudi pomisli na jelko decembra, ko je po tradiciji treba

okrasiti božično drevo. No, največkrat tisto zimzele- no drevesce, ki ga prinesemo v dnevno sobo, sploh ni naša avtohtona jelka, ampak kakšna tujerodna vrsta iz rodu smrek ali jelk. Tudi božična drevesa morajo ustrezati modnim smernicam, zato morajo biti košata, bujna, polna in skratka prav pristrčno lepa. Navadna jelka ni takšna – vsaj ne v tisti manjši izvedbi, ki bi se lepo podala v našo dnevno sobo. Krošnje mladih dreves so navadno čisto preveč redke, veje so dolge in upognjene, iglice na vejah kratke in mlade jelke niso prav nič podobne tistim napihnjenim božičnim iz trgovinskih izložb.

Navadna jelka spada v rod jelk, v katerem je še približno petdeset drugih vrst. Navadna jelka je avtohtona drevesna vrsta v Sloveniji, razširjena predvsem v dinarskem in predalpskem svetu. Njeno ljudsko ime je hoja ali hojka in mnogo ljudi jo pozna le pod tem imenom. Ob bukvi je naravno najbolj razširjena drevesna vrsta dinarskega kraškega sveta pri nas. Njene iglice so temno zelene, bleščeče in razporejene v dveh redih. Na spodnji strani imajo po dve tipični beli črti. Za razliko od visečih storžev pri smreki jelkine storže

Območje, kjer je rasla Brinarjeva jelka, je bilo zavarovano območje narave, samo drevo pa je bilo vpisano v registre naravne dediščine Slovenije.

Foto: Boris Rantaša, Zavod za gozdove Slovenije

na gozdnih tleh težko opazimo, saj rastejo kot sveče na vrhu krošnje in po navadi razpadejo že kar na drevesu. Mlada drevesa imajo stožčasto krošnjo, pozneje pa krošnja postaja valjasta ali jajčasta, veje pa so plosko razvite.

Jelka prispeva 9,1 odstotka k skupni lesni zalogi Slovenije in je s tem tretja najpomembnejša gospodarska vrsta v državi. Njen les je svetel, mehak in elastičen, brez smolnih kanalov, kar je za obdelavo lesa pri mizarjih še posebej zelena lastnost. Les je zelo široko uporaben v lesarstvu. Poleg mizarjev jelko zelo cenijo tudi čebelarji. Za čebelarstvo je druga najpomembnejša drevesna vrsta. Ob ugodnih pogojih čebele na jelkah nabirajo mano ali medeno roso in jo predelajo v hojev (jelkin) med. Mana je pravzaprav predelan drevesni sok, ki ga črpajo nekatere uši in kaparji ter ga nato izločijo. Jelkin med je značilne temno sive do rjave barve s temno zelenim odtenkom. Ima srednje intenziven vonj po smoli in žganju ter aromo karamele, smole, sladju in žganja. Vsekakor je pravi jelkin med redek in ravno zaradi tega tako zelo cenjen.

Jelk je v slovenskih gozdovih vse manj in manj. Gozdarji pravzaprav po celotni Evropi govorijo o umiranju jelke. Največji razlog za to je onesnaževanje, saj je jelka zelo občutljiva na onesnažila o ozračju in ji zaradi tega pravimo kar indikator onesnaženega okolja. Druga težava jelke pa je njeno oteženo pomlajevanje, saj se ta drevesna vrsta zelo rada znajde na jedilniku velikih rastlinojedcev. V hudih zimah je jelka edino okusno zelenje v naših gozdovih in velike rastlinojede živali jo vztrajno grizljajo leto za letom. Ubogim mladim drevescem ne uspe pobegniti v varne višave, kjer je lačni živalski gobci ne bi dosegli, zato je je v gozdovih vse manj. Seveda za vse ne moremo kriviti živalskega sveta, saj morajo vendar tudi gozdne živali preživeti, in v tej prehranski verigi je pač jelka tista vrsta, ki potegne krajši konec. Gozd je prepleten

in zapleten gozdni ekosistem in prava umetnost je v njem najti pravo razmerje med številnimi rastlinskimi in živalskimi vrstami.

Posebnosti Brinarjeve jelke

V Sloveniji je rasla prav posebna jelka, ki je v hortikulturi dobila kar svoje ime, saj izpolnjuje vse pogoje za svojo sorto. Brinarjeva jelka je bila naravni mutant navadne jelke (*Abies alba* Mill.), ki se je od vseh ostalih jelk razlikovala po številnih značilnostih. Mutacije v genomu tega drevesa so med drugim spremenile oblikovanost krošnje. Za Brinarjevo jelko je značilna stebrasta oblika krošnje ter krajše, širše in gostejše razporejene iglice na vejah drevesa. Posebna oblikovanost krošnje je pritegnila pozornost domačinov in ljudsko so jo (napačno) poimenovali kar "ta lepa smreka". Na spodnji strani je večje število listnih rež, priraščanje drevesa v debelino je hitrejšo kot pri ostalih jelkah. Prostornina Brinarjeve jelke je bila za štirinajst odstotkov večja od prostornine kontrolne jelke, ki je rasla v bližini in je bila od Brinarjeve jelke devet let starejša. Drevo je s svojim videzom zbuhalo

Brinarjeva jelka je bila posekana v črni julijski noči leta 2016.

Foto: Boris Rantaša, Zavod za gozdove Slovenije

Brinarjeva jelka je rasla v gozdovih Rakitne in že od daleč je bila videti prav posebna. Domačini so bili nanjo ponosni. Imenovali so jo "ta lepa smreka", kar sicer botanično ni pravilno. Foto: Gozdarski Inštitut Slovenije

Mutacija v genomu Brinarjeve jelke je povzročila zbito, stebrasto krošnjo. Poleg tega so značilnosti Brinarjeve jelke še enakomerna rast debla, vsakoletno cvetenje, šibek obrod in izjemno dobra vitalnost.

Foto: Kristjan Jarni

Prerez debla Brinarjeve jelke je razstavljen v vitrini Srednje lesarske in gozdarske šole v Mariboru. Na šoli bo vsem obiskovalcem in prihodnjim generacijam gozdarjev in lesarjev v spomin in opomin na nekaj, česar si človek nikdar ne bi smel dovoliti. Foto: Mateja Kišek

pozornost ljudi in prvi, ki je drevo strokovno proučeval in jo zelo podrobno analiziral, je bil dr. Miran Brinar. Po tem gozdarskem strokovnjaku, ki je nenavadno jelko prvi opisal in jo kot naravnega mutanta predstavil mednarodni strokovni javnosti, je Brinarjeva jelka tudi dobila svoje ime.

Kaj vendar pomeni, da je drevo mutant? Mutacije se zgodijo ob podvojevanju molekule DNA. Spremembam v molekulah DNA pravimo mutacije in v naravi niti niso tako zelo redke, kot bi pričakovali. Redko pa se mutacije pri rastlini ali živali tako zelo izrazijo in pozitivno vplivajo na rast in vitalnost organizma. Brinarjeva jelka je bila prav zaradi svoje mutacije tako zelo posebna. Trenutno še ne moremo ugotoviti, na katerih delih DNA je prišlo do sprememb, toda v prihodnje nam bo znanost gotovo znala odgovoriti tudi na to vprašanje.

Brinarjeva jelka bo živela naprej

Zgodila se je julijska noč, ki je Brinarjevi jelki odvzela življenjsko moč. Kdo jo je posekal in kaj je bil motiv tega kriminalnega dejanja, se uradno ne ve. Storilec ne bo odgovarjal za svoje nizkotno dejanje. K umorjeni jelki so prišli mnogi strokovnjaki, ki so poskušali rešiti vse, kar se je še rešiti dalo. Na podrtem drevesu so poskušali najti odgovore na številna vprašanja, ki so se jim porajala ob tem izjemnem drevesu. Ob poseku je bila jelka visoka 40,5 metra, v prsni višini je merila v premeru 77,4 centimetra, njen obseg je bil 243 centimetrov, starost pa so strokovnjaki dendrokronologi določili na 145 let. Iz posekanega debla drevesa so odvzeli vzorce lesa in analizirali rast drevesa v teku njegovega življenja. Jelka je na splošno izrazito sencozdržna drevesna vrsta, ki lahko v spodnji plasti gozdnega sestaja čaka na ugodne razmere tudi do dvesto let, toda Brinarjeva jelka ni kazala tipične zastrtosti v rasti. Ves čas je rasla enakomerno hitro. Okrog leta 1965 se je njena rast nekoliko upočasnila, toda kljub temu ostala enakomerna vse do njenega poseka.

Po več let trajajočih opazovanjih so ugotovili, da Brinarjeva jelka vsako leto cveti in rodi, kar za jelke sicer

V Botaničnem vrtu Pivola Univerze v Mariboru rasteta dve drevesi Brinarjeve jelke. Drevesi sta bili vzgojeni vegetativno in sta torej po genskem zapisu popolnoma enaki matični rastlini, ki je rasla v gozdovih Rakitne. Foto: Meta Šepić

ni značilno. Polni obrodi jelk se namreč zgodijo vsakih 3–8 let. Obrod drevesa je bil zelo slab, saj je bilo vsako leto na drevesu le 10–20 storžev, ugotovljena kalivost semena pa je bila največ 5-odstotna, kar je izjemno malo. Iz storžev podrte Brinarjeve jelke so v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani poskušali pridobiti kalivo seme in sadike Brinarjeve jelke. Žal nobeno izmed semen ni vzklilo, so pa kljub temu preostanek semen shranili v trajno semensko banko. No, tudi če bi katero izmed semen vzklilo, bi bila verjetnost, da bodo potomke Brinarjeve jelke enake matični rastlini, zelo majhna. Genetsko popolnoma enak osebek lahko namreč zagotovimo le z vegetativnim (ali nespolnim) razmnoževanjem. Cepljenje je edini način, s katerim je strokovnjakom uspelo Brinarjevo jelko ohraniti. Tako danes dejansko obstajajo kloni Brinarjeve jelke in njen genski zapis je s tem ohranjen. Brinarjeva jelka bi v prihodnje tako lahko sodelovala tudi v žlahtniteljskih poskusih na jelki, saj so njene značilnosti rasti, veliki prirastki in polnolesnost debla zagotovo iskane lastnosti, ki bi jih z žlahtnjenjem lahko vnesli v genom navadne jelke. Tudi njen genski zapis (DNA) je izoliran in shranjen v genski banki Gozdarskega Inštituta, kjer čaka na morebitne nadaljnje analize in raziskave.

V preteklosti so Brinarjevo jelko že uspešno vegetativno razmnožili in raste na več lokacijah po Sloveniji. Dve čudoviti drevesi sta posajeni v botaničnem vrtu v Pivoli (Maribor). Drevesi sta stari približno 25 let in rasteta v pinetumu botaničnega vrta. Sta zelo ozke, stebraste rasti in že na prvi pogled izstopata od drugih dreves.

Brinarjeva jelka na Srednji lesarski in gozdarski šoli Maribor

Mirjani Kumer, inženirka lesarstva in učiteljica praktičnega pouka lesarstva na Srednji lesarski in gozdarski šoli Maribor, je uspelo dobiti del debla Brinarjeve jelke. S posebno skrbnostjo so pod njenim nadzorom v šolskih delavnicah Srednje lesarske in gozdarske šole Maribor obrusili površino debla Brinarjeve jelke. V kolotu debla Brinarjeve jelke se lepo vidijo letnice in značilnosti priraščanja tega drevesa. Pripravili so ji posebno vitrino, jo zaščitili s steklom in umorjeno lepoticico tako pripravili na njeno poslednjo nalogo. Na šoli bo vsem bodočim generacijam gozdarjev in lesarjev v spomin in opomin na nekaj, česar si človek nikdar ne bi smel dovoliti. Kaj ni takšno poslanstvo drevesa res veličastno? Kaj je sploh lahko še večje od tega?

Posebne slovenske jelke

Posebni jelk je Sloveniji še kar nekaj. Izstopajo predvsem mere in dimenzije dreves. Od jelk lahko omenimo kraljico Kočevskega Roga – Rajhenavsko jelko, ki je najvišja jelka v Sloveniji z neverjetnimi 55 metri višine in obsegom debla več kot pet metrov. Čermošnjiška jelka je njena malo nižja in še debelejša sestrična, stara več kot pol tisočletja. Tudi v Trnovskem gozdu je rasla zelo debela jelka, ki pa je že odmrta. V premeru je merila 189 centimetrov, visoka je bila 44 metrov in njena starost je bila ocenjena na tristo let. Danes v

bližini rastišča te nekdanje jelke pod Ojstrovico raste še za en meter višja jelka s premerom 124 centimetrov. Na Pohorju se je vzpenjala v nebo Maroltova jelka, ki je imela v obsegu kar 605 centimetrov in je bila najdebelejša evropska jelka, dokler ni leta 2010 pogorela. Drevo že pred požarom ni bilo več med najbolj vitalnimi, toda tudi pri Maroltovi jelki požara zelo verjetno ni povzročila narava sama, ampak je šlo za požig ali samovžig. Še ena žrtev vandalov?

Danes najvišje evropsko drevo je prav tako jelka in raste v pragozdu Peručica v Bosni in Hercegovini. V nebo se je vzpela dobrih 65 metrov in je do zdaj najvišje izmerjena jelka. Jelke prav zares res niso od muh, kajne?

Ohranimo drevesa, ohranimo naravo

Sprašujem se, zakaj se ljudje zdramijo šele takrat, ko se zgodi tragedija. Novico o tem, da se je zgodilo kriminalno dejanje, so prebrali vsi, dosti manj pa je tistih, ki preberejo pozitivne novice in si s tem nabirajo novo znanje in širijo obzorje. Brinarjeva jelka namreč ni bilo edino drevo s poslanstvom. Še mnogo dreves s pisanimi zgodbami je v slovenskih gozdovih. Takšnih, ki še živijo. Ta posebna drevesa ne potrebujejo našega obiska, objemanja svojih debel, nabiranja plodov in hoje po svojih koreninah. Pa vendar si od ljudi nekaj iskreno želijo. Eno in edino – brezpogojno spoštovanje. Je to res tako težko?

VITAMIN D3 Krka

ZAGOTOVITE SI SONCE

NOVO

www.vitamind3krka.si

 KRKA

Marija Jeglič

Marija Jeglič v
ključnem delu
smeri
Foto: Sara Jaklič

Travniški krti

Ženska naveza v Travniški grapi

Priprave na odprave se v največji meri odvijajo kar pred domačim pragom. Vzpona v nekem domačem "kuclju", kot je na primer Bovški Gamsovec, si res ne moreš šteti med kakšne odmevne lovorike, saj ljudje po svetu v glavnem zastržejo z ušesi šele ob besedah Himalaja, Andi ali Alpe. Pa vendar so ravno ti "brezvezni kuclji" tisti, ki klešejo naše alpiniste v sam svetovni vrh. Loviti ogenj je precej boljše kot loviti lovoriko, saj te ogenj vsaj greje in poživlja, lovoriko pa včasih prej izpuli Matilda.

S Petro Klinar Stražar in Saro Jaklič smo se zadnjo nedeljo lanskega leta odpravile na "babjo turo". Težko sem čakala ta dan, saj sem bila navdušena nad tem, da gremo me tri skupaj v Travnik. O razmerah nismo imele nobene informacije, saj v tej sezoni še nihče ni tam plezal, vendar smo šle kljub temu pač malo pogledat. Vedno se lahko odločiš za obrat, če oceniš, da je to najboljše.

Zmenile smo se, da načeloma plezamo v *blokih*, se pravi vsaka pleza v vodstvu eno tretjino smeri, razen če se vmes iz kakršnega koli razloga odločimo kako

drugače. Po sproščenem dostopu smo nadaljevale in sproščeno plezale. Sara je prevzela vodstvo in se podala v prve strme dele, ki se jih da v dobrih razmerah plezati nenavezano. No, me smo bile tam na dan, ko to ni bilo tako, zato smo v Travniško grapo zares zaplezale. Medtem ko je Sara utirala pot čez pobeljene strmine ter premagovala skalne ovire, sva s Petro na sidrišču prav fino klepetali in izvajali skupinsko vodeno vadbo za segrevanje. Vsaka je pokazala kakšno vajo, in tako je čas prav hitro minil. Brez težav smo priplezale do velike police, kjer smo se zamenjale v vodstvu.

Prevzela sem Sarino mesto in se podala v prvi kombinirani skok, medtem ko sta se puncji sproščali na udobni polici s fotogeničnim pogledom na raztežaj. Tudi ta del je v dobrih razmerah lahko še lepo zalit in se ni treba navezati, nam pa v danih okoliščinah to ni padlo niti na obrobje pameti. Po tem skoku smo priplezale pod ključ smeri, ki smo ga uspele "obrniti" in se povzpeli skozi vrata v izstopno grapo. Ko sta dekletki priplezali na sidrišče, smo skoraj že lahko pljunile na rob stene, ki je bil ožarjen z zlatim soncem. Vsaj tako se nam je zdelo! Sara je poklicala očeta in mu sporočila, da bomo čez nekaj ur na Vrščicu. Prevoz nazaj do Planice je bil tako rezerviran.

Pogledala sem Petro in jo vprašala, ali si zelo želi, da se za tole grapo prevezujemo ter menjamo vodstvo, pa smo se skupaj odločile, da je najbolje čim prej nadaljevati, dokler je sonce še na naši strani. Tako smo potegnile približno tri raztežaje štajerca,¹ potem pa se je naša izstopna grapa postavila pokonci in se ne nazadnje tudi zaprla, z njo pa nas je zastrla še zavesa noči. Prižgale smo čelne lučke in vesela sem bila, da sem pred turo zamenjala baterije ter s tem pridobila nekaj dodatnih metrov vidnega polja. Zdelo se mi je, da se grapa v nadaljevanju spremeni v vertikalno zajedo s previsno zaporo, tako da sem začela raziskovati prehod v stebru, levo od grape. Prepevati nam je začel vse močnejši veter, ki pa ni bil prav nič prijeten. Če bi bil vsaj približno kulturn, nam ne bi pljuval ostrih snežink v obraz, tako pa se je prav gotovo izživljal nad nami.

Počutila sem se, kot da bi plezale po dobrem metru debeli plasti moke. Tako sem uporabila tehniko *krtkanja* ter začela metati neuporaben sneg stran, dokler nisem pod cepini začutila skale ter nečesa, kamor se je cepin vsaj malo zataknil. Verjamem, da je bilo mojima dvema navezama zelo težko, saj sem *krtkala* le počasi, poleg tega pa jima je rezal kosti še sitni veter. Črvi še nikoli niso bili hitri ...

Nisem imela pojma, kje smo, niti kam gremo, vedela sem le, da gor, in zelo močno se mi je zdelo, da bo šlo. Ko sta dekletki priplezali do mene, sta me kljub globoki zamrznjenosti napolnili s toplino ter mi s svojo pozitivnostjo vlili moči, da sem lahko nadaljevala z naslednjim raztežajem. Ta je bil spet čisto drugačen. Na vrhu zajede, v kateri smo imele sidrišče, se je pred mano znašla ogromna luska – ali le snežena ali tudi skalnata, ne vem – in tu sem izkoristila prednost svojih dolgih nog. Že nekaj časa nisem delala špage, tako da sem imela v tistem trenutku odlično priložnost, da jo malo povadim. Čeprav se mi je zdelo nadvse imenitno, kam vse lahko priležeš z dolgimi kraki, sem se znašla v manjši zagati, ko se je bilo treba iz tega gimnastičnega lika preslikati v "žabo v plati". Poličke za dereze ter robki za cepine so bili na

idealnih mestih in tako sem ta manever uspešno izvedla. Malo preden bi se vrv po šestdesetih metrih napela, sem priplezala v zatišje. V prijetni votlini sem uredila sidrišče ter počakala moji dve zamrznjeni ledeni kocki. Sara je povedala, da je imela v tem raztežaju kar nekaj težav – prvič zato, ker nima takšnega razpona nog, in drugič zato, ker se je pod njo celotna snežna luska sesula ter izginila v prafaktorje belih kristalčkov. Ha, premagale smo torej iluzijo! Postala sem že nekoliko utrujena in prijateljci sta mi takoj priskočili na pomoč – čez dve sekundi sem se

že mastila s kosom kalorične domače potice. Neprecenljivo! Petra je posodila Sari svoje tople rokavice in skupaj sta me spodbudili, da sem nadaljevala s prebijanjem proti vrhu.

Razveselila sem se nekaj previsnih metrov, ki so vodili iz votline, saj so me kar malo ogreli. Poleg tega pa je bila tukaj skala dobro razčlenjena in cepini zanesljivi. Medtem ko sem v poč vstavljala metulja, sem nevede skupaj z metuljem noter zatlačila še svoj prst, ki ga zaradi mraza niti nisem čutila. Začutila sem le ostro bolečino, ki pa je hitro izzvenela. Lahko sem nadaljevala s prebijanjem čez *buhltje* in zajede, pač čez steno, ko sem zagledala rob stene. Z venčkom opasti. Upala sem, da bom lahko še v tem raztežaju porinila čez, vendar se je vrv naposled napela, in tako sem le kakšnih petnajst metrov pod robom uredila sidrišče v skalni strmini pod vršnimi opastmi.

Tu pa nam veter res ni prizanašal. Malo me je zaskrbelo za Petro in Saro, kako je z njunimi prsti, kako pač sta. Res nisem plezala prav hitro oziroma zelo daleč od tega! Vesela sem bila, ko sta se vrvi začeli odzivati na moje nategovanje – vedela sem, da plezata. Skopala sem nekakšno poličko, da bi jima čim

Sara Jaklič in Petra Klinar pri začetnem poplezavanju v grapi
Foto: Marija Jeglič

¹ Način plezanja, ko oba plezalca ali vsi trije plezalci navezani plezajo hkrati. Ta način ne omogoča primerne varovanja in se odsvetuje.

bolj olajšala še zadnjo postojanko v tem neudobnem sidrišču. Obe sta priplezali do mene z zelo lepo ivnato maskaro ter poudarjenimi obrvmi, za kar sta poskrbela močan veter in sneženje.

"Babe, imamo to!" smo si rekle, "Meri, varujem!" je v veter zaklicala Petra in zagnala sem se proti opasti. Tu ni bilo pričakovati, da bi si lahko uredila kakršno koli varovanje, imele pa smo to srečo, da je bila opast ravno zaradi nadležnega vetra lepo kompaktna, in tako ni zavrnila treh malce podhlajenih mladenk. "Zmagale smo!" sem zavreščala, kolikor so mi dopuščale glasilke, ko sem se uspešno zavalila čez rob opasti. Takoj za robom stene je bilo pobočje nagnjeno v drugo stran, tako da sem uredila T-sidrišče, z glavo navzdol in s hrbtom proti robu. Tudi Sara in Petra sta uspešno prešli opast in tako smo ob 1.30 zjutraj stale na vrhu Travnika.

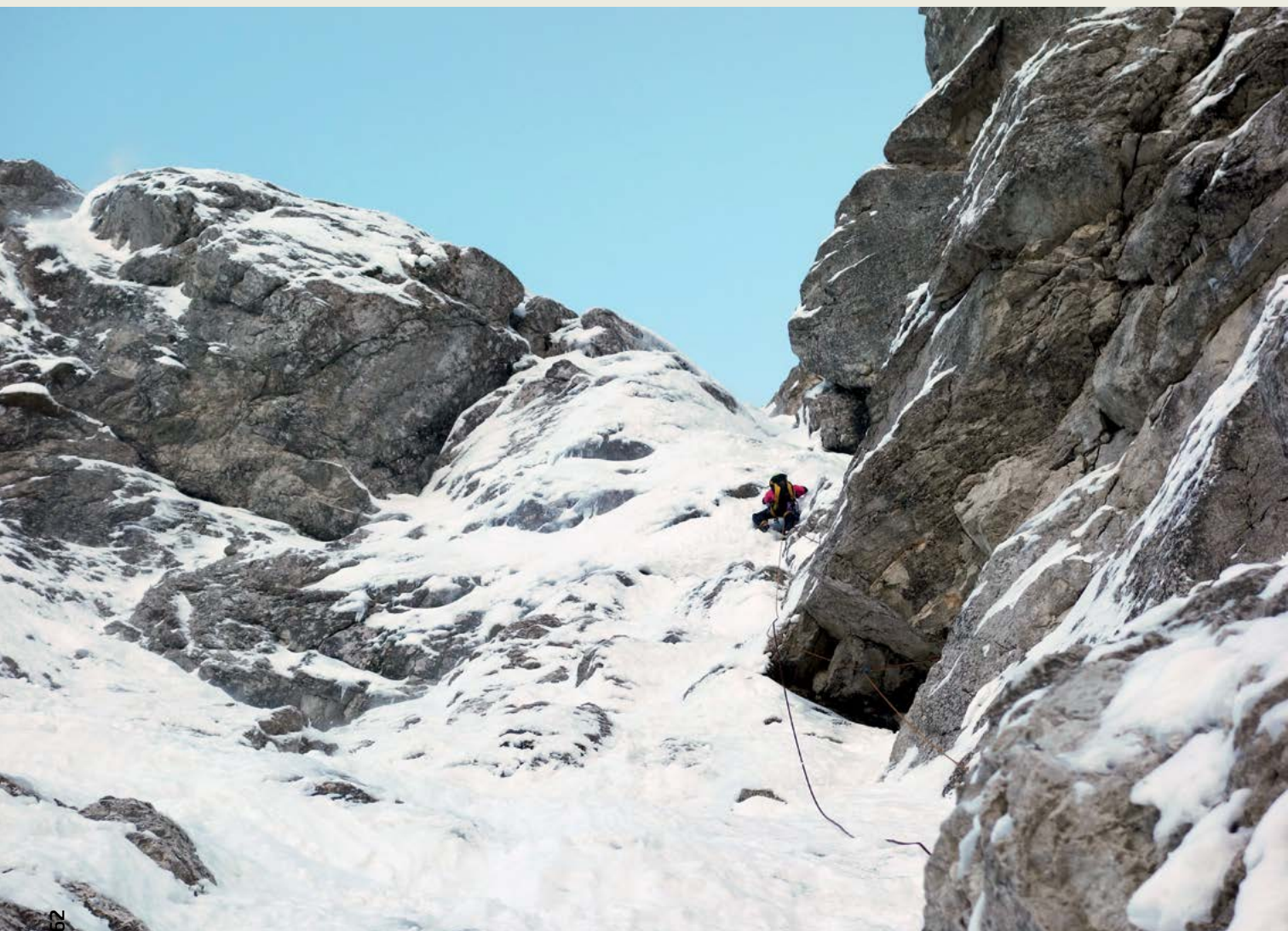
Preplezale smo varianto direktnega izstopa in vmes našle en klin. Sara je še enkrat poklicala svojega očeta, ki se je našega klica nadvse razveselil ter se ponudil, da nas pričaka na Vršiču. Nas pa je čakal še sestanek. Vesela sem bila, da je vodstvo zdaj prevzela Petra, jaz pa sem lahko le capljala za dekletoma. Roke so se začele taliti in prebujati se je začel tudi moj potlačeni prst, ki je postajal vedno debelejši. Na srečo

ga nisem več potrebovala. Po grebenčkih smo preko Mojstrovk okoli tretje ure zjutraj sestopile na Vršič, kjer sta nas v avtu že čakala Sarina oče in stari oče, s toplim čajem ter priboljški. Kakšna radost me je prevevala, pomešana z utrujenostjo in hvaležnostjo, da se je ta naša izstopna varianta tako lepo izšla. Sarin ata in ata sta nas zapeljala do avta v Planici, v katerega se je bilo kar težko presesti – bil je mrzel. Pogledale smo na termometer in postalo nam je jasno, zakaj nas je tako zeblo – termometer na avtu je kazal -11°C . Koliko je bilo šele zgoraj pri tem vetru!

Ura je bila že toliko, da bi šla lahko kar naravnost v službo. Ko pa smo prispele do mojega avta, smo ga našle povsem zaparkiranega! Tako mi ni preostalo nič drugega, kot da grem še malo spat in pridem na delo, ko mi bodo to dopustili lastniki zasedenega parkirišča.

Travniška grapa z varianto direktnega izstopa – nič, s čimer bi se lahko pohvalila, če bi gledala na številke. Marsikdo je grapo že *posoliral*. Vzponi, ki sva jih dva meseca pozneje s Saro preplezali na Norveškem, so po ocenah večinoma težji. Vendar se nobeden od njih ne more približati tej naši "babji" epizodi in zagotovo mi bo zgodba o vzponu na nek *slovenski travnik* ostala v spominu za celo življenje. ●

Sara Jaklič v
Travniški grapi
Foto: Marija Jeglič

S "PRVIM"
U HRIBE

Marta
Krejan Čokl

Radijsko jutro v
planinski koči
Arhiv RTV

Oglašamo se iz ...

Uredništvo jutranjega programa na Prvem programu Radia Slovenija je v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije v petih avgustovskih sobotah pripravilo pet radijskih jutranjih oddaj, ki so jih ustvarjalci v živo vodili iz planinskih koč. Vsebine oddaj, pri katerih so sodelovali tudi člani PZS, so bile seveda prilagojene okolju, kjer so potekale, gostiteljem in obiskovalcem koč.

Zamisel o jutranjem programu, ki bi potekal neposredno iz gorskega oz. hribovskega okolja, so v uredništvu jutranjega programa na Prvem programu Radia Slovenija razvijali že dlje časa. Projekt je bil zahteven, saj ni šlo samo za vodenje, ampak za pravi logistični podvig. Za vodenje programa namreč ni dovolj le mikrofoni, za delo so potrebovali tudi improvizirani studio, ki ga je bilo treba na novo postaviti vsako soboto. To pomeni, da so morali do koč pripeljati vso opremo in jo tam sestaviti. To vlogo je odigrala uigrana ekipa tonskih mojstrov, ki so za potrebe oddajanja že prej izmerili moč signala pri kočah in naredili vse, da se je oddaja slišala, kot zahtevajo standardi EBU (Evropska radiodifuzna zveza). Izbor primernih koč je bil zato zahtevnejši, kot se zdi na prvi pogled. Pri izboru je sodelovala ekipa Planinske zveze Slovenije, ki je skupaj s snovalci jutranjega programa koč izbrala glede na dostopnost in lokacijo, saj so želeli predstaviti pestro raznolikost naših hribov in gora ter pomen koč za obiskovalce in lokalne skupnosti. Izbrali so koč na petih različnih koncih Slovenije, ki se trudijo s predvsem mlajšimi oskrbnicami in oskrbniki napisati nova poglavja planinskega turizma, vse bolj pomembne gospodarske panoge.

Dom na Smrekovcu

Ana Skrt in Bojan Leskovec sta se oglasila iz koč, zgrajene na južnem pobočju Smrekovca 1377 metrov visoko. Koča se od leta 1977 imenuje Dom na Smrekovcu, od tam pa je razgled na celotno Šaleško dolino in del Pohorja, v lepem vremenu vse do Slemena nad Zagrebom.

Koča na Žavcarjevem vrhu

Drugo avgustovsko soboto sta se s štajerskega konca v radijski eter oglasila Nadia Petauer in Jure K. Čokl. Radijski studio je stal pred kočjo ob robu travnika malo pod vrhom gozdnatega Žavcarjevega vrha, 915 m. Koča na njem je bila prva planinska postojanka na obmejnem Kozjaku. Lani je dobila nove mlade

Plezanje je zame nekaj najboljšega, kar poznam. A vendar pri tem usmerjaš svoj čas in energijo v tipanje skale, nežive in anorganske snovi, medtem ko imaš okoli sebe toliko živih ljudi. "Še živih", saj nihče ni večer; po navadi gore čakajo dlje kot ljudje.

Marija Jeglič, Duhovna misel, 8. 8. 2020

oskrbnike, ki so osvežili ponudbo in jo približali tudi mlajši generaciji.

Poštarski dom na Vršiču

Na praznično soboto, 15. avgusta, se je radijska ekipa usidrala pred Poštarskim domom na Vršiču, 1688 m. Mojca Delač in Andreja Gradišar sta pred mikrofonom zvalili najzgodnejše planinke in planince na poti na Mojstrovko, Prisojnik, Razor, Jalovec in druge vrhove okoli Vršiča.

Planinski dom na Kalu

Posavsko hribovje je zastopal Planinski dom na Kalu, 946 m. Darja Pograjc in Aleš Ogrin sta na obzorju ločila pogled, ki seže vse do Gorjancev, v mikrofonom pa sta ujela zgodbe, ki planinski dom tesno povezujejo s hrastniškimi rudarji.

Tumova koča na Slavniku

Zadnjo avgustovsko soboto je sklenil voditeljski par Nataša Rašl in Jure Čepin. Radijsko jutro je potekalo v zadnji koči nad 1000 metri, ki je še del Slovenske planinske poti. Tumova koča na Slavniku, 1018 m, je tudi edina izmed petih planinskih koč, ki imajo razgled na morje.

Če se ukvarjamo le s sabo, potem bomo težko videli okolico. Saj vendarle hodimo v gore iskat mir in samoto, ali ne? Narava si zasluži spoštovanje in občudovanje. Zato se ji takrat, ko smo v njenem objemu, posvetimo. Njej, ne sebi. Tako da jo opazujemo, spremljamo sledi na poti, iščemo živali, ki se skrivajo pred nami. Dolinske zadeve pustimo v dolini, ker tja spadajo.

Vladimir Habjan, Duhovna misel, 1. 8. 2020

Radijci so v sodelovanju s PZS za to priložnost pripravili planinsko obarvane rubrike – *Planinski kiks* in kviz *Planina ali dolina*. V *Planinskih kiksih* so opozarjali na napake, ki jih obiskovalci gora zagrešijo kar prepogosto in s tem v nevarnost spravljajo sebe in druge, v nagradnem kvizu *Planina ali dolina* pa so se poslušalke in poslušalci med seboj pomerili v poznavanju opreme, planinske terminologije in zgodovine. Vsako avgustovsko soboto razen praznične je nekaj predstavnikov in članov PZS posebej za radio predstavilo svoje misli v rubriki *Duhovna misel*. Lahko smo slišali razmišljanja predsednika PZS Jožeta Rovana, odgovornega urednika *Planinskega vestnika* Vladimira Habjana, gorskega reševalca in alpinista Jurija Jeršina ter ene izmed najboljših mladih slovenskih alpinistk, Marije Jeglič. Glede na dober odziv poslušalcev in obiskovalcev planinskih koč se je letos mogoče rodila domiselna tradicionalna oblika predstavitve tako radijske kot planinske dejavnosti v Slovenkam in Slovencem tako zelo ljubih gorah.

Duhovne misli so v celoti objavljene v spletnem arhivu Radia: <https://radioprvi.rtvsllo.si/duhovna-misel/?page=3>. ●

Ministrova podpora planincem

Minister za gospodarski razvoj in tehnologijo Zdravko Počivalšek se je konec julija udeležil delovnega srečanja na temo oživitve zelenega gorskega in pohodniškega turizma v Karavankah in Kamniško-Savinjskih Alpah. V Planinskem domu na Kališču se je skupaj s poslanko Matejo Udovč srečal s predsednikom Planinske zveze Slovenije Jožetom Rovanom, predstavniki planinskih društev, tamkajšnjih turističnih organizacij in lokalnih skupnosti.

Osrednja tema julijskega pogovora so bile naložbe države v gorski turizem in umestitev tega dela ponudbe med cilje slovenskega turizma. Ohranjanje in spodbujanje zelenega gorskega in pohodniškega turizma postavlja Slovenijo namreč v trajnosten in zeleni kontekst. Sistem označevanja poti, ki se izogiba pritrjevanju velikih usmerjevalnih tabel na drevesa ali skale, pa ohranja neokrnjenost in pristnost narave. Vendar bo treba v prihodnje urediti tudi vzdrževanje poti. "S spodbujanjem vlaganj v moderno infrastrukturo, ki bo ostala naravi prijazna, toda sledila modernim trendom, dvigujemo kakovost in konkurenčnost pohodniškega turizma," je povedal minister Zdravko Počivalšek. "Naše gore in planinske poti so bogate, predvsem pa imajo velik turistični potencial, ki ga je treba izkoristiti," je dodal. Izrazil je tudi zadovoljstvo nad tem, da so bili s turističnimi boni zajeti ponudniki planinskih koč, ki uporabnikom bonov lahko ponudijo veliko. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo je objavilo tudi razpis za črpanje sredstev v višini štiri-sto tisoč evrov za projekt obnove pogorelih planinskih koč na Korošici in na Okrešlju. Predvidoma septembra bo objavljen tudi javni razpis za energetsko sanacijo planinskih koč, v okviru katerega bo v letih 2020–2022 na voljo pet milijonov evrov. V slovenskih gorah je kar dvanajst tisoč kilometrov planinskih poti, od tega vsaj sto trideset kilometrov zelo zahtevnih, za njihovo vzdrževanje in obnovo pa bi markacisti potrebovali vsaj pol milijona evrov letno, ki pa jih planinska društva nimajo. Minister Počivalšek je zato po srečanju podal še eno obljubo: "Zagotavljam vam, da bomo stopili skupaj in še letos našli denar za obnovo planinskih poti. Letos bo to le enkratna rešitev, zato bomo poiskali tudi sistemsko rešitev, ki bo omogočala, da se bo ta planinska turistična infrastruktura lahko normalno vzdrževala vsako leto." ●

UGODNO

od 1. 10. 2020 do 18. 1. 2021

oziroma do razprodaje zalog

MILLET
SENECA TECNO II JKT M

Redna cena: 99,99 €

- 20 %

Nova cena: 79,99 €

MAMMUT
SKYWALKER 2

Redna cena: 63,99 €

- 25 %

Nova cena: 47,99 €

LA SPORTIVA
KOPAK HOODY M

Redna cena: 199,99 €

- 25 %

Nova cena: 149,99 €

MAMMUT
RIME IN FLEX HOODED
JACKET WOMEN

Redna cena: 249,99 €

- 20 %

Nova cena: 199,99 €

SILVA**SILVA****SCOUT X**

Redna cena: 29,99 €

- 25 %

Nova cena: 22,49 €

KARIBU

KARIBU
COVER FINGERLESS gloves

Redna cena: 39,99 €

- 25 %

Nova cena: 29,99 €

LA SPORTIVA
STREAM GTX SURROUND W'S

Redna cena: 199,99 €

- 25 %

Nova cena: 149,99 €

CAMP
KINETIC REWIND 2.0

Redna cena: 99,99 €

- 20 %

Nova cena: 79,99 €

LA SPORTIVA
STREAM GTX SURROUND

Redna cena: 199,99 €

- 25 %

Nova cena: 149,99 €

Ljubljana - Vič Tržaška cesta 88, T: 01/ 422 8100

Ljubljana - center Petkovškovo nabrežje 31, T: 01/ 439 2285

Ljubljana - BTC Hala 10 Šmartinska cesta 152, T: 01/ 547 7401

Ljubljana PCL Pesarska 10, T: 08/ 205 6348

Koper Ljubljanska cesta 3 (vhod Ferrarska), T: 059/ 039 400

Tolmin Trg 1. maja 1, T: 05/ 381 0338

Celje Ulica mesta Grewenbroich 9, T: 03/ 492 9300

Kranj Ulica Mirka Vadnova 19, T: 04/ 234 2478

Lesce Železniška ulica 5, T: 04/ 530 2810

Maribor Jadranska cesta 27, T: 02/ 320 4700

Solkan (Nova Gorica) Trg Jožeta Srebrniča 4, T: 05/ 300 6144

Bovec Ledina 3, T: 05/ 388 6555

Idrija Ulica svete Barbare 3, T: 05/ 373 4044

Velenje Rudarska cesta 2b, T: 041/ 660 963

Ravne na Koroškem Na Šancah 2, T: 041/ 364 448

Iz Lipice v dolino Glinščice

Na 36. etapo pohodniške poti po rajskem vrtu treh dežel, Avstrije, Slovenije in Italije, Alpe Adria Trail se bomo odpravili na Kras v bližino slovensko-italijanske meje. Na poti nas čaka precej zanimivosti, ki si jih lahko ogledamo tudi v samostojnih izletih. Pot je lahka, na začetku se bomo po drugi poti kot običajno povzpeli na Kokoš, nato pa se počasi spustili proti obali, proti morju.

Svojevrsten začetek tokratne etape je že njevo izhodišče, posestvo Kobilarne Lipica. Za vstopom na posestvo se po asfaltni cesti, če smo z avtomobilom, ali po sprehajalnih poteh, ki potekajo v bližini pašnikov s pasočimi se lipicanci, odpravimo na zahodno stran kobilarne na večje parkirišče. Tu v zavetju borovega gozda stojijo informacijske table za tri etape Alpe Adria Trail, ki potekajo po Krasu. Južno, nedaleč stran ob ožji gozdni cesti stoji lesen količek s prepoznavnim logotipom poti, ki nas usmeri zahodno, desno proti značilnemu starodavnemu kamnitemu suhozidu. Učna pot Josefa Resslerja, ki se začne takoj za vstopom, nas bo v blagih ovinkih popeljala skozi gozd. Informacijske table, ki stojijo ob široki in udobni poti, nudijo zanimiv poljudnostrokovni pogled na naravo, na poti nas bo skupaj z njimi spremljal veliki rogač, naš najbolj prepoznavni hrošč. Čas nam bo kar prehitro minil in zanimive

poti je konec, ko stopimo na široko peščeno sprehajalno pot Sežana–Bazovica. Oznake in znak AAT nas napotijo levo za Bazovico, vendar to lepo pot kmalu zapustimo in zavijemo levo na gozdno cesto. Tokrat se zaenkrat poslovimo od oznak AAT, ki so nas zvesto spremljale do sem. Po cesti skozi gozd nadaljujemo do ceste Loke–Bazovica, v bistvu smo že v obmejnem območju oziroma pri nekdanjem mejnem prehodu.

Prečimo cesto in z velikega parkirišča pred igralnico na levi nadaljujemo na Kokoš. Planinska oznaka za Kokoš nas opozori, da bomo za vzpon porabili 45 minut. Žal trenutno na drogu manjka oznaka za AAT! Po tej cesti se lahko na hrib pripeljemo, vendar pa tokrat naš cilj ni vrh, temveč pot! Sledimo cesti in Knafelčevim markacijam jugovzhodno ter pazimo, da ne zgrešimo odcepa na levo, kajti na vrh ne bomo prišli po cesti, temveč po planinski poti.

Dolina Glinščice
Foto: Vladimir Habjan

AAT znak na Gozdni učni poti Josefa Resslera
Foto: Irena Mušič Habjan

Govorili smo o odcepu: dve belordeči puščici in markaciji na drevesu na levi strani ceste ter zapuščen opečnat stolp, ki se na levi dviga iz podrasti. Stopimo na uhojeno stezico, ki se mimo stolpa zložno dviga čez travnik, višje pa skozi redki gozd do prej omenjene ceste. Na razpotju lahko izberemo lažjo pot na Kokoš (levo po makadamski cesti) ali pa gremo po strmi poti naravnost gor. Dileme tokrat ni. Prečimo cesto in se strmo dvigujemo po gozdu, pot višje postane zagruščena, vendar smo še vedno v gozdu. Da se lahko naužijemo nekaj razgleda na valovito kraško pokrajino z Lipico na severu, zdaj stopimo na sicer zaraščeno melišče in se v okljukih dvignemo do gozda. Po njem nadaljujemo kar naravnost navzgor, dokler na desni ne zagledamo mejnega kamna, nato zavijemo levo in skoraj vodoravno hodimo vzhodno po prostranem poraščenem vršnem pobočju do razpota za Kočo na Kokoši, 674 m. Po nekaj deset metrov hoje po makadamski cesti smo na odprti uravnavi, na

Jama Vilenica ...

... je v neposredni bližini vasi Lokev. Znana je kot najstarejša turistična jama v Evropi, saj je bil prvi obisk zapisan že v letu 1633. Kar nekaj zgodovinsko pomembnih oseb je obiskalo jama: avstrijski cesar Leopold I. leta 1660, kralj Ferdinand I. (kralj Neaplja in Sicilije) in naravoslovec Balthasar Haquet v 18. stoletju, avstrijski cesar Franc I. pa leta 1816 in 1818. Vpisno knjigo evidence obiskovalcev od leta 1821 hrani Inštitut za raziskovanje Krasa (ZRC SAZU) v Postojni. Nekdaj je jama slovela kot najlepša in najbolj obiskana jama na Krasu, seveda pred odkritjem Postojnske jame. Od leta 1963 zanjo skrbi Jamarsko društvo Sežana (JDS), pred uradnim ponovnim odprtjem jame za obiskovalce so jama popolnoma obnovili, jo v 70-ih letih prejšnjega stoletja elektrificirali in pozneje pred vhom postavili zidan objekt, ki se uporablja kot jamarski dom.

Plemeniti lipicanci
Foto: Vladimir Habjan

Posestvo Kobilarna Lipica

Kobilarna Lipica je najstarejša evropska kobilarna, ki kontinuirano vzreja eno najstarejših kulturnih pasem konj. Njena zgodovina sega v 16. stoletje, natančneje v 19. maj 1580, ko je nadvojvoda Karel podpisal pogodbo o prevzemu posesti s tržaškim škofom. Leto pozneje so v Španiji nakupili 24 plemenskih kobil in šest plemenskih žrebcev. V letih vladavine Marije Terezije (1740–1780) se je izoblikoval lipicanec, kakršnega poznamo danes. Zaradi različnih vojn, ki so v zgodovini kobilarne divjale na območju Avstro-Ogrske, so čredo konj večkrat selili, nazadnje med drugo svetovno vojno. Od vseh konj, ki so jih takrat zaplenili Nemci, se je v Lipico vrnilo le 11 konj, ko je kobilarna leta 1947 postala last Federativne ljudske republike Jugoslavije. Ostale konje in rodovniške knjige so dodelili Italiji.

Kobilarna Lipica je v naslednjih letih doživljala vzpone in padce, prehajala je iz ene organizacijske oblike v drugo, vendar pa je vseskozi ohranjala kakovost v vzreji konj. Tako je bil leta 1952 ustanovljen Oddelek za visoko šolo jahanja in dresuro, leta 1974 so organizirali prvi mednarodni turnir v dresurnem jahanju. Visok jubilej, 400-letnico obstoja kobilarne, so leta 1980 počastili predstavniki vseh lipicanskih kobilarn in rejter Španska dvorna jahalna šola z Dunaja. Čez šest let so v Lipici ustanovili svetovno združenje rejcev lipicanca – LIF in odprli Galerijo Avgusta Černigoja z njegovimi 1400 umetniškimi deli. Leta 2002 je postala Kobilarna Lipica priznana kot rejska organizacija, ki vodi izvirno rodovniško knjigo za lipicanca.

vrhu, imenovanem Jirmanec, s kočo na levi, oddajnikom na desni in oznakami na bližnjem drevesu, skupaj z že znanim logotipom poti AAT. Vzemimo si čas ter se v koči malo oddahnemo in razgledamo še proti Italiji in Hrvaški.

Naš naslednji cilj je vasica Krvavi potok povsem blizu meje z Italijo, do tja je ura in petnajst minut hoje. Od Koče na Kokoši (tabla, oznake AAT) se odpravimo na vzhod. Z odprtih travnikov, od koder imamo lep razgled na bližnji Slavnik, stopimo po široki makadamski cesti v rahlem spustu čez travnike v vedno gostejši gozd. Včasih se nam zaradi zaraščenosti lahko zazdi, kot da hodimo v rudniškem jašku. Na bližnjem razpotju se levo odcepi markirana pot proti Škocjanskim jamam (tabla). Cesta vijuga čez

Kokoš Foto: Vladimir Habjan

Koča na Kokoši (Jirmanec) Foto: Vladimir Habjan

Na kolesarsko-pohodniški poti Giordano Cottur Foto: Vladimir Habjan

razgiban svet ob strminah na desni. Kmalu stopimo v območje agrarne skupnosti Vrhpolje. Po pol ure hoje pridemo na naslednje razpotje, kjer je v bližini izvir Štruk (tabla, odcep za Veliko Gradišče, 742 m, oznake kolesarske poti). Tu se cesta, imenovana Joškova, obrne na jug. Za kratek čas stopimo na asfaltno cesto, tam so ostanki nekdanje vojaške stražarnice. V bližini so tudi ruševine nekdanje cerkve. Asfaltirana cesta zavije levo, mi pa nadaljujemo po makadamski. Počasi postaja svet vse bolj odprt, razgledi se večajo, pod seboj vidimo Krvavi potok, kamor vodi cesta. Ob pastirskih ograjah se čez valovit svet začnemo v okljukih spuščati na spodnje travnike. V dolini na bližnjem razcepu krenemo levo in stopimo na asfaltno cesto (table). Do vasice Krvavi potok (desno) je le še kratek sprehod. Smo v bližini meje ob glavni cesti Kozina–Bazovica.

Ob cesti nas oznaka AAT povabi v vas Mihele, v katero pridemo po ozki asfaltni cesti, zadnji del spusta je kar strm. Drugih oznak razen kolesa na tabli in oranžne velike puščice tu ni, zato sledimo kar tema dvema. V vasi zavijemo desno proti pokopališču s cerkvico sv. Elije, a pred njo stopimo levo na dokaj strmo ožjo makadamsko gozdno pot, vendar ne za dolgo, saj kmalu zavijemo ostro desno. Zdad nas čaka lep sprehod po kolesarsko-pohodniški poti/cesti Giordano Cottur, ki vodi po trasi nekdanji železniške proge Trst–Hrpelje. Razgledov zaenkrat še ni, na poti pa verjetno ne bomo sami, saj je izjemno priljubljena. Po krajšem spustu pridemo v zaselek Draga in pri informacijski tabli onkraj ozke asfaltne ceste nadaljujemo pot. Malo naprej se nam na levi začenja odkrivati valoviti in poraščeni jugovzhodni del doline Glinščice, ki je del Krajinskega parka Beka. Sledita dva krajša predora in za njima nas čaka na levo spust v dolino, v zaselek Botač, od koder vodi po dolini še ena pot, Pot prijateljstva. V bližini sta dve klopici, kolesarsko-pohodniška pot pa se nadaljuje.

Zelo priljubljena kolesarsko-sprehajalna pot Giordano Cottur poteka na trasi opuščene železniške proge Trst–Hrpelje. Avstro-ogrška vlada je z njo želela povezati Trst z bohinjsko železnico, delovala je v letih 1887–1959. Je tudi zanimiv primer gradnje železniških prog s tuneli, izkopanimi v skalo, z manjšimi viadukti, postajami ... Po drugi svetovni vojni prog ni bila več ekonomsko zanimiva, zato so jo leta 1966 razstavili. Rimljani so verjetno v prvem stoletju pred našim štetjem zgradili vodovod za potrebe tedanjega Trsta (antičnega mesta Tergeste), ki se je napajal z vodo iz doline Glinščice ter iz izvirov v Krogljah in Dolini. Dolg približno sedemnajst kilometrov, je zagotavljal dnevni pretok skoraj šest tisoč kubičnih metrov vode. Na nenavadnem mestu v ostenju Griže stoji mala cerkvica sv. Marije na Pečah. Čas njenega nastanka je neznan, po vsej verjetnosti je bila zgrajena v 13. stoletju. Od leta 1367 je omenjena kot romarska cerkev za številne spokornike.

Dolina Glinščice

Glinščica, najpomembnejši površinski vodotok tržaškega Krasa, je zaradi erozijskega delovanja izdolbla globoko dolino med hriboma Stena severovzhodno in Kraškim hribom jugozahodno. Reka izvira nad vasjo Klanec pri Kozini. Tu je potekala pomembna trgovska pot, ki je Trst povezovala z notranjostjo Avstro-Ogrske, najpomembnejše blago pa sta bila sol in vino. Vzdolž poti so nekoč stali tudi mlini za mletje pšenice, iz moke so pekli kruh, za mornarje z ladij v tržaškem pristanišču pa poseben prepečen kruh. Dolina je dolga dvanajst kilometrov, vendar je danes izredno priljubljen turistično-pohodniški cilj ter prava zakladnica naravnih in kulturnih zanimivosti, zato je bila leta 1996 razglašena za naravni rezervat (Naravni rezervat doline Glinščice).

Zaselek Botač v zgornjem delu doline Glinščice Foto: Irena Mušič Habjan

Spustimo se po strmem, redko poraščenem pobočju v okljukih na izpostavljen rob, na razgledišče (pazljivo, ni ograje), od koder vidimo levo navzdol nekaj hiš Botača in zahodno del osrednje doline. Sestopamo v levo, stran od roba in nižje v ostrem desnem ovinku pridemo v zaselek med hiše (oznaka). Desno gremo mimo odcepa za Pot prijateljstva (levo) do manjšega parkirišča z informativno tablo in oznako AAT. Nadaljujemo po makadamu, a le do prvega razpotja za cerkvico sv. Marije na Pečah, kočo Premuda in Gornji Konec, naprej vodi strma ozka asfaltna cesta proti zaselku Hrvati. Zavijemo torej levo, čeprav tu ni tablice z oznako AAT, ter mimo z mahom prekritih kamnitih ostalin domovanj prebivalcev prečimo Glinščico, v tem delu imenovanih kar Potok, nato se v desno nekoliko dvignemo. Prečimo melišča strmega levega pobočja doline po razgledni, lepo urejeni poti, ponekod zaščiteni z ograjo. Čas je, da si še zadnjič ogledamo mali zaselek Botač za svojim hrbtom.

Spodaj pod nami slišimo šumenje vode, približujemo se slapu Supet, ki v dolgem, štirideset metrov ozkem snopu pada v strugo. Počasi se poslovimo od slapa in se potopimo v gozd do razpotja (levo navzgor vodi pot do cerkve sv. Marije na Pečah), po dokaj strmi poti, a kar hitro pridemo do odcepa Poti Zorka Jelničiča oz. poti Vertikale SPD, nato pa se čez mostiček približamo potoku Glinščica, kjer se lahko ustavimo ob manjših tolmunčkih. Nadaljujemo ob vodi, nato pa naletimo na izkapanine rimskega vodovoda in jim sledimo do zaselka Zgornji Konec, kjer se konča pot po dolini Glinščice in je tudi manjše parkirišče, čeprav je parkiranje prepovedano (informativna tabla). Oznake AAT nas povedejo mimo kočice Mario Premuda, ki leži nekaj metrov stran od glavne asfaltne ceste, zato je prav, da se ustavimo na čaju tudi tu. Zadnji del poti vodi po asfaltirani cesti, a smo kar hitro na glavnem trgu Boljunca, kjer pot zaključimo ... in upamo, da smo se razumeli z izvajalcem naročenega prevoza, ki naj bi nas čakal v Boljuncu in zapeljal nazaj v Slovenijo na izhodišče. ●

Izkapanine rimskega vodovoda na koncu poti Foto: Irena Mušič Habjan

Informacije

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot AAT

Oprema: Običajna planinska oprema, predvsem dobri čevlji. V pomoč so tudi pohodne palice.

Dolžina poti: 17,3 km

Izhodišče: Lipica, 400 m

Cilj: Boljunec/Bagnoli della Rosandra, 66 m

Koči: Koča na Kokoši, 674 m, telefon +386 (0)40 516 282; Rifugio Mario Premuda, 70 m, telefon +39 040 228147

Čas hoje: 6–7 h

Sezona: Kopni letni časi

Literatura: Alpe Adria Trail. Pohodništvo po rajskem vrtu. Kärnten Werbung GmbH, 2013, brezplačna publikacija; Rudolf Abraham: Alpe-Adria Trail. Bradt Travel Guides Ltd, 2016 (v angleščini).

Spletna stran: www.alpe-adria-trail.com/sl/

Zemljevid: Slovenska Istra, Kras in okolica, PZS, 1:50.000

Vira: www.lipica.org

www.riservalrosandra-glinscica.it/

Pogled z vrha stene
Foto: Nace Grgorinič

Plezarna na robu Kranja

Predstavitev novega plezalnega centra

Na dan slovenskega športa, novega državnega praznika, je bila v Britofu pri Kranju novinarska konferenca, na kateri so Janez Ziherl, Anže Marenče in Tine Marenče predstavili rezultat svojega dela zadnjih treh let – Plezarno. V uvodu je Anže Marenče povedal, kako se je začelo. Leta 2017 so omenjeni trije prijatelji ustanovili podjetje Plezarna aktivni center, da bi v degradiranem območju industrijske cone kupili staro zgradbo in jo prenovili v plezalni družinski center. Kupili so staro Cekinovo rafinerijo, nekdanjo tovarno Oljarica v Britofu pri Kranju. Prvotna stavba izvira iz leta 1906, v rafinerijo so jo prenovili leta 1974, leta 2020 pa je bila dokončana preureditev v današnji center.

Stavba je sama po sebi narekovala prostorsko ureditev petih plezalnih prostorov, lokala in ostalih potrebnih prostorov. Ogromno dela so opravili s svojimi podjetji. Kljub pozitivnim izkušnjam pri rekonstrukciji objekta imajo vseeno grenak priokus, ker od države, občine in nenazadnje od Evropske unije niso dobili niti evra pomoči – čeprav so rekonstruirali stavbo v degradiranem območju in naredili objekt, ki je obogatil gorenjsko regijo s kvalitetno športno infrastrukturo. Tretjino investicije znaša njihov denarni vložek, druga tretjina je njihovo fizično delo, tretji del so posojila.

Dopolnil ga je brat Tine

Za končni rezultat je najpomembnejše, da so bili pri celotnem procesu adaptacije vsi trije neprestano prisotni, zelo veliko dela na objektu so opravili sami. S stalnim nadzorom prenove so lažje prilagajali njen potek in sledili končni viziji. Ključnega pomena za

končni rezultat je dejstvo, da imajo vsi trije solastniki majhne otroke, da so alpinisti s široko paleto izkušenj in znanj. Kot očetje so lažje prepoznali, da je poleg pomanjkanja pokritih plezalnih površin najbolj potrebna plezalna infrastruktura za otroke in rekreativce; v tem so videli najboljšo poslovno priložnost.

Trenutno ponujajo različne vodene vadbne za otroke in odrasle, varstvo za otroke v času vodenih plezalnih vadb (ko starši plezajo, so njihovi otroci v varstvu) in še vrsto drugih notranjih in zunanjih dejavnosti, npr. *quick jump* ali prosti pad. V prihodnosti načrtujejo še: zunanji adrenalinski park z veliko pohodno mrežo; telovadnico, prilagojeno za različne vadbne; večnamenski prostor s plezalno steno in različnimi drugimi rekviziti za šport ter vadbo otrok; zunanjo plezalno steno, visoko 12 metrov; *escape room* – sobo pobega. Načrtujejo vodene vadbne, ki bodo predvsem v naravi; predavanja znanih alpinistov, športnih plezalcev ter ostalih športnikov in avanturistov; projekcije filmov,

povezanih z aktivnostmi v naravi ob prisotnosti glavnih protagonistov; športne dneve za vrtce in šole; *teambuilding*, izobraževanja in predavanja za mlade starše in še kaj.

Iz vsega povedanega je razvidno, da imajo v Plezarni možnost za aktivno preživljanje prostega časa različne skupine z različnimi željami in interesi. V njej so lahko hkrati prisotni rekreativni in profesionalni plezalci, vodene skupine za različne generacije, družine in posamezniki. Njene kapacitete so zlasti primerne za družine, saj njihovi člani lahko izbirajo med več aktivnostmi. Celotna plezalna površina meri okoli 500 m², od tega velika stena meri zavzema okoli 180 m².

Plezarna je umeščena v nekdanji industrijski kompleks, ki se je začel v zadnjih letih pospešeno razvijati v poslovno-trgovsko-obrtno cono. Zato so prepričani, da bo celotna cona obnovljena v nekaj letih in bo možno v sodelovanju z ostalimi lastniki na tem območju obiskovalcem ponuditi še veliko več. Brez Plezarne bi se območje razvijalo predvsem v smeri obrtnih dejavnosti, zdaj se bistveno bolj usmerja v storitvene. Prednost tega območja za kakovostno preživljanje prostega časa je tudi njegova širša okolica. Plezarna se namreč nahaja v lepem naravnem okolju v bližini kanjona Kokre in športnega parka. In ne nazadnje, nahaja se v Mestni občini Kranj, ki je splošno znana po svoji močni podpori športu in športnikom. Janez Ziherl je ob koncu povedal, da so ob vходу razstavljeni posnetki njihovih aktivnosti in prenoje objekta. Ponosni so, ker so razpadajoči objekt rešili pred propadom. To je lokacija z lepo zgodovino, ki priča o razvoju kranjske industrije. Preobrazba, ki smo ji priča v tej majhni industrijski coni, je dokaz, da se lahko, a z veliko dela, rešujejo degradirana območja. Poleg Plezarne so tudi druga podjetja že obnovila nekaj stavb, ostale pa še bodo. ○

Kaj vse je v objektu?

Visoka plezalna stena (11 metrov), na kateri je več kot 30 opremljenih smeri različnih težavnosti. Nameščenih je pet samovarovalnih sistemov Trublue (po izdelovalcu, podjetju Veverica jih plezalci imenujejo vevice), ki posameznikom omogočajo varno plezanje brez soplezalca.

Strma balvanska stena (*bolderca*) nudi dober poligon za treninge vzdržljivosti. Na delu stene je nameščen *MoonBoard* (standardizirana interaktivna plezalna deska, enaka po vsem svetu, ime po britanskem plezalcu Benu Moonu), ki se poveže z aplikacijo na telefonu in prikazuje smeri s pomočjo lučk LED različnih barv.

Mala *bolderca* je večinoma namenjena vodenim plezalnim vadbam. Kadar teh ni, je odprta za vse obiskovalce.

Visoka *bolderca* ponuja raznovrstne balvanske smeri in je namenjena vsem obiskovalcem.

Otroška *bolderca* predstavlja igralnico s plezalno steno in stolpom, trampolinom ter toboganom. Je odličen prostor za strukturirano in nestrukturirano igro otrok od 3. do 6. leta.

Lokal z otroškim kotičkom in dvema terasama.

Otroški kotiček
Foto:
David Bole

Plezalka na balvanski steni,
interaktivni
Moonovi
plezalni deski
Foto: David
Bole

Vodne plezalne vadbene za otroke so prilagojene za starostne skupine 4–6 let, 7–9 let, 10–13 let in 13–15 let.

Andrej Grasselli

Bogatih osemdeset let

Pogovor z Danilom Škerbinekom

Danilo Škerbinek - Lilo je gornik po duši, inženir po izobrazbi, menedžer po izkušnjah. Ima širok krog prijateljev doma, v Avstriji, Švici, Italiji in Nemčiji. V planinskih krogih je aktiven od mladosti, tako v osnovni dejavnosti – alpinist (čez 1400 vzponov, od tega več prvenstvenih), gorski reševalec, gorski vodnik – kot na organizacijskem področju (načelnik GRS Slovenije, predsednik Izvršnega odbora PZS, podpredsednik PZS).

Na Okrešlju
Arhiv Danila
Škerbineka

Pridobil si je spoštovanje v mednarodnih alpskih združenjih (dolgoletni član v mednarodni planinski zvezi UIAA, podpredsednik združenja planinskih organizacij alpskih dežel CAA), še zlasti se je uveljavil v mednarodnem združenju gorskih reševalcev IKAR. Na področju planinske literature je soavtor vrste publikacij za strokovno izobraževanje ter vodnikov (Kamniško-Savinjske Alpe, Turni smuki, Karavanke). Za svoje delo na planinskem področju je prejel vrsto planinskih priznanj, državno plaketo zaslužnega prostovoljca in častni znak svobode Republike Slovenije. Predvsem je Danilo delaven in vesel človek – Tirolici onemijo, ko zajodla – s pozitivno življenjsko energijo.

Si "fantič zelenega Štajerja"?

Rojen sem v Mariboru. Rosna leta je zaznamovala druga svetovna vojna. Oče je bil zaradi sodelovanja s partizani v zaporu, premoženje nacionalizirano, mama pa je, kot je vedela in znala, skrbela za štiri sinove. Tudi povojna leta družini niso prizanašala, nacionalizacija je odnesla skoraj vse, kar sta starša s

trudom ustvarila. Delo ter družinski sprehodi v naravi so poleg šole fantom predstavljali stalnico, različne dejavnosti in športne aktivnosti so nudile vedno več izzivov. Vključil sem se v PD Maribor Matica, nato v PD Obrtnik, ki smo ga tudi z mojo podporo preimenovali v PD Kozjak in katerega član sem še danes. V Ljubljano sem prišel zaradi študija in potem ostal; tu sva si z Ladi ustvarila dom in družino. Ves čas pa sem ostal v stiku z Mariborom, kamor se redno vracam in kjer imam stare prijatelje in znance.

Ob tvoji 60-letnici je *Planinski vestnik* objavil članek (leta 2000, str. 403) pokojnega prijatelja in velikega strokovnjaka za snežne plazove Pavla Šegule. Katere aktivnosti so te premamile od takrat?

Po svoji naravi sem nenehno aktiven. Dneve in čas želim napolniti z vsebino, ki me veseli, zanima, izživa ali jo potrebujem za potrditev, da sem koristen družini, planincem, reševalcem ter stroki, če me potrebujejo, in ne nazadnje sebi. V mladih letih pridobljeno planinsko strokovnost in znanje obnavljam, utrjujem z aktivnostmi v naravi, sledim novostim v tuji strokovni literaturi, ki jo dobivam od prijateljev iz več alpskih držav, s katerimi sem nekdaj odlično sodeloval kot predstavnik PZS ali GRS. Ob obletnicah PZS in GRZS ter društva Ljubljana sem sodeloval s prispevki v knjigah ter uredil *Zbornik GRS društva Ljubljana* ob njegovi sedemdesetletnici.

Od kot navdušenost nad gorami?

Starši so nas redno vodili v naravo in okoliške hribočke. Od mojih prvih izletov v mladinskem odseku, pri delu v alpinističnem odseku, v PD, v gorsko-reševalni dejavnosti in pozneje v zvezi z alpinističnimi odpravami sem imel veliko srečo, da sem imel ob sebi odlične vzornike, ki so mi bili tudi v oporo. Hoja v gore in vse tisto, kar je s tem povezano, mi predstavlja nujo. Še kar solidna telesna kondicija mi omogoča, da doma in v tujini uresničim mnoge lepe načrte (izlete, ture, pristope v visokogorje, plezalne vzpone, ferate, turne smuke, tek na smučeh, alpsko smučanje ter letno številne kilometre turnega kolesarjenja). Ob misli na vse to sem zadovoljen. Omenjene dejavnosti

mi dajejo dragocene izkušnje in bogate moje znanje, uporabljeno pri pripravi učnih gradiv, programov ter pri številnih usposabljanjih planinskega, alpinističnega in reševalnega kadra.

Alpinisti so večkrat individualisti, ti pa si med planinci poznan kot družaben človek.

V gore skoraj praviloma ne hodim sam. Lepote gora in njihovo doživljanje ter druženje mi dajejo številne spodbude in energijo, brez katere v poklicnem življenju za gotovo ne bi zmozel tega, kar sem. Na lažje izlete in ture grem z družinskimi člani in osebnimi prijatelji, na zahtevnejše pa z domačini in tujci. Zadnjih dvajset let vsako leto z veseljem in zadovoljstvom vodim pet do sedem izletov za člane veteranske sekcije pri matičnem društvu, s čemer se planinskemu društvu skušam zahvaliti za pot, ki sem jo začel pri njih.

Vedno si se zavedal pomena usposabljanja in strokovnega izobraževanja. Lahko kaj poveš o svojem delu na tem področju?

Več kot šest desetletij sem usposabljal ali sodeloval kot inštruktor ali predavatelj na raznih tečajih PZS, česar se še danes rad spominjam. Kadri PZS delujemo na amaterski bazi, kar pa ne pomeni, da se ne bi strokovno ter odgovorno lotevali tega dela. Tudi obnovitveni seminarji in tečaji so potrebni za podaljšanje licence ter so obvezni za kadre, ki želijo aktivno delati na svojem področju. Več strokovnih nazivov ali specialnosti je nekdo pridobil, več je obvez in obremenitev. To velja tudi pri GRS; na primer za gorskega reševalca je tega že toliko, da marsikateri član ob svojih službenih obveznostih tega zaradi časovnih obremenitev žal ne zmore.

Spominjam se tvojega vodenja Komisije za GRS, ki je ob sodelovanju načelnikov postaj, kot so bili Janez Brojan, Janko Koren, Cene Kramar, Rajko Rojs, Jože Rožič, Tone Sazonov, Franc Telcer in drugi, delovala kot dobro naoljen stroj. Kako si to doživljal?

Še kot absolvent Fakultete za strojništvo sem kot mlad reševalec in prostovoljec sprejel naloge tajnika komisije za GRS, kar je trajalo petnajst let. Organizacijske preнове, novi strokovni pristopi v vzgojnem delu, tudi čas menjave generacij so zaznamovali to obdobje. Po nekajletnem vmesnem obdobju kot predsednik IO PZS so me na zboru reševalcev izvolili za načelnika slovenske GRS. Nalog in opravil je bilo veliko, a sem imel odlične in prizadevne sodelavce. Ni nam bilo žal časa, ki smo ga porabili za to delo. Uredili smo tedanje pogoste težave pri reševanju v obmejnem območju, vzpostavili zaupanje in strokovno sodelovanje s sosednjimi tujimi reševalnimi organizacijami, kvalitetno zagotovili alarmiranje in medsebojno komuniciranje itd. Takrat smo se zmogli kot amaterji opraviti vse, čeprav je bilo administrativnega dela vse več. V tem času je prišlo do osamosvojitve Slovenije. Ostali smo brez kakršnih koli rednih

prihodkov, dokler nismo ob velikem razumevanju in podpori pristojnih zakonsko uredili svoj status in s tem financiranje. Odborniško delo in zadolžitve so bili iz leta v leto obsežnejši. Po šestnajstih letih sem delo predal novemu načelniku.

Leta so minila, kako danes gledaš na to službo in njeno delo?

Vsako obdobje prinaša svoje možnosti, izzive in mesto organizacije v družbi. GRS je po osemdesetih letih delovanja z dvema zakonoma v samostojni Sloveniji dobila zakonsko urejen položaj. Pogoji dela so boljši, delo obsežnejše in reševanja številnejša. A služba je prostovoljna. Imela je in ima kvalitetno usposobljeno ter prizadevno moštvo, ki svoje delo opravlja na profesionalnem nivoju, primerljivem tistemu v alpskih državah, svoje naloge odlično izpolnjuje. Število reševalnih akcij in s tem dela za reševalce je iz leta v leto več.

Ali s preventivnim delom in usposabljanjem obiskovalcev gora ni mogoče zmanjšati trenda naraščanj nesreč?

Žal se mnogi obiskovalci v gore odpravijo nepripravljene za svoje dejanje in neozaveščeni o nevarnostih v gorah. PZS in njena društva vsako leto za različne specialnosti in že usposobljene strokovne kadre razpisujejo obnovitvena in poglobljena usposabljanja. Poleg kadrov PZS pri tem vzgojnem delu uspešno sodeluje tudi članstvo GRS. Moštvo GRS je najbolj seznanjeno, kje in zakaj se nesreče dogajajo. Društva GRS organizirajo samostojno ali za planinska društva, šole, smučarske klube in druge interesente preventivne vaje, tečaje in predavanja, nudijo usposabljanja ter preventivno spremstvo dijakom in študentom vzgojnih ustanov na njihovih izletih itd. Ponosno lahko povem, da pri tem delu z veseljem sodelujem še danes.

*Z italijanskimi gorskimi reševalci
Arhiv Danila Škerbineka*

Ali si bil v zadnjih letih še odbornik v planinski in reševalni organizaciji?

Desetletja sem bil član UO PZS, dva mandata podpredsednik, več let sem vodil Odbor PZS za članstvo, bil tri mandate izvoljen za podpredsednika Združenja planinskih organizacij na področju evropskih Alp (CAA), pri tej organizaciji sem bil zadolžen tudi za sodelovanje v delu njene komisije za planinstvo, usposabljanje in varnost. Zadnja leta sem bil član OKS – Šport za vse. Vrsto let sem bil član italijansko-avstrijsko-slovenskega odbora za sodelovanje med temi reševalnimi organizacijami, imenovanega GRS "Alpe-Adria", predsedoval NO Ustanove Sklad Okrešelj in bil tri mandate izvoljen v predsedstvo mednarodne gorsko-reševalne organizacije CISA. Vesel sem, da so me pri teh zadolžitvah nasledili dobri kadri, ki nadaljujejo delo. Še zmeraj sem (od 2002) član Kuratorija za varnost gora v Avstriji.

V sodelovanju naše planinske organizacije s planinskimi združenji drugih alpskih narodov so bila različna obdobja. Lahko kaj poveš o sodelovanju naše planinsko-reševalne organizacije s sorodnimi v tujini?

V poklicu je treba slediti novostim v delu, teoriji, usposabljanju in praksi. To velja tudi v planinsko-alpinistični, turnosmučarski, gorsko-reševalni in drugih planinskih dejavnostih. Na delovnih omizjih, namenjenih vnaprej najavljenim temam, ko se v konstruktivnem pogovoru obravnavajo predlogi in vprašanja, posredujejo izkušnje ter novosti v doktrini ali vsakodnevnom delu, je možno izvedeti veliko koristnega. Običajno sledijo razprave, argumentacije, na plan pridejo tudi pomisleki in opozorila, a najpomembnejši so rezultati. Kadar so ti ali novosti temeljnega pomena za določeno stroko, bo objava v strokovni literaturi sledila šele pozneje. Prednost udeležbe na omenjenih omizjih je, da je matični organizaciji udeleženca omizja sprejeti rezultat dostopen v poročilu takoj ob vrnitvi v domovino. To je praksa dela v mednarodnih organizacijah, kot so UIAA, CAA, ICAR. S teh omizij, sestankov ter zasedanj sem prinesel domov ogromno gradiva in novosti, ki so bile potem na voljo pripadajočim komisijam PZS in GRS. V imenu Slovenije sem sam, a tudi drugi delegati iz Slovenije, tujcem lahko posredoval marsikatero našo izkušnjsko novost ali zanimivo prakso. Mednarodno sodelovanje sem vselej zagovarjal in podpiral.

Zanima te tudi naša zgodovina, smo na stičišču različnih alpskih narodov.

Res je, slovenska zgodovina me zanima vedno bolj, tudi zaradi razumevanja alpskega prostora, katerega del smo. V svoje izlete vključujem ogled zgodovinsko zanimivih krajev, sodeloval sem na tečajih tretje univerze, berem zgodovinske knjige in razmišljam o tem.

Hvala za pogovor. Želim ti še veliko lepih trenutkov v hribih, v krogu tvoje družine in med prijatelji. ○

O drugačnih izzivih

Skupščina PZS 2020

Letošnja skupščina Planinske zveze Slovenije (PZS) je bila zaradi epidemije koronavirusa s pomladanskega termina predstavljena na 4. september. Vitanje pod pohorskimi gozdovi je gostilo delegate planinskih društev, ki jih je bilo zaradi posebnih ukrepov precej manj, 138 je bilo glasovnic, sklepčnost pa je bila 47-odstotna. Delegati so skupščini prisostvovali namreč s pooblastili ostalih društev, le-ti pa so soglasno podprli spremenjen in dopolnjen Statut PZS, se seznanili z vsebinskimi in finančnimi programi dela za preteklo kot tudi za prihodnje leto ter prejeli informacije o delih na kočah na Okrešlju in Korošici. Planinska zveza Planinskemu društvu Celje Matica, ki je lastnik obeh pogorelih koč, nudi predvsem strokovno in finančno pomoč.

Zaradi posebnih ukrepov ob koronavirusu letošnja skupščina ni bila kulturno obarvana, prav tako ni bilo spremljevalnih delavnic in okroglih miz, ki so se običajno lotevale aktualnih planinskih tematik in bile dobro obiskane.

V centru Noordung sta zbrane najprej pozdravila predstavnika občine Vitanje. Franc Kropec, predsednik PD Vitanje, ki je ob svoji 45-letnici delovanja gostilo skupščino, je predstavil društveni utrip, aktivnosti in veliko zastopanost strokovnih kadrov. Vitanjski župan Slavko Vetrh pa je delegatom orisal znamenitosti občine in kraja. Predsednik PZS Jože Rovn je v svojem poročilu poudaril novosti letošnje drugačne sezone in povedal, kako se PZS poskuša ves čas aktivno vključevati v reševanje krize, ki je nastala po epidemiji koronavirusa. "K sreči se število članov zveze ni

toliko zmanjšalo, da bi gorel rdeči alarm, koče so še vedno dobro obiskane, a sezona bo precej slabša od rekordne lanske," je dejal predsednik Rován.

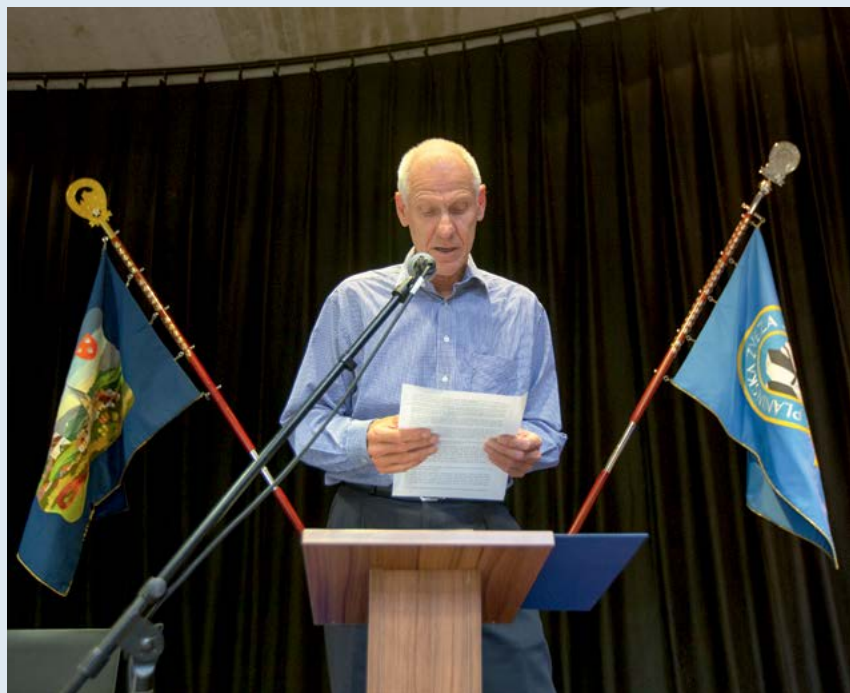
Na skupščini so delegati planinskih društev potrdili poročila organov PZS za leto 2019, okvirni vsebinski in finančni program dela PZS za leto 2021, pravilnik o finančnem poslovanju PZS in predloge sprememb Statuta PZS, s katerimi bo olajšano delovanje zveze v primeru ponovnih izrednih razmer. Predstavniki PZS Bojan Rotovnik, tudi delovni predsednik tokratne skupščine, je predstavil nov državni praznik – 23. september je namreč dan slovenskega športa – in povabil društva, da se tega vse-slovenskega dogajanja udeležijo.

PZS je leta 2019 pod svoje okrilje sprejela Športno društvo POT Fakultete za šport, Kolesarski klub Zagorska dolina, Slovensky horolezecky spolok JAMES plus, Planinsko društvo Kranjski gamsi in Plezalni klub Klajmber, tako da v PZS trenutno deluje 291 društev z več kot 61 tisoč člani posamezniki različnih starostnih skupin. Zbrane so povabili še

Na letošnji redni skupščini PZS v Centru Noordung v Vitanju se je zbralo precej manj delegatov, saj je zaradi posebnih ukrepov precej delegatov imelo pooblastila drugih društev.

Foto: Feri Kropec

na dogodek Slovenska turnokolesarska pot v enem dnevu, na prvo tekmo državnega prvenstva v balvanskem plezanju za vse kategorije in na akcijo Gibalno ovirani gore osvajajo. ●

Predsednik PZS Jože Rován je delegatom predstavil novosti letošnje drugačne sezone. Foto: Feri Kropec

Slovenska planinska organizacija se je od leta 1893 do danes na temelju prostovoljstva razvila v eno najbolj množičnih in vsebinsko najbogatejših nevladnih organizacij v Sloveniji in vse do danes uspela ohraniti svoje osnovno poslanstvo z motom Planinstvo kot način življenja, tj. organiziranje različnih aktivnosti v gorskem svetu, varovanje gorske narave, skrb za planinsko infrastrukturo s kočami in potmi, skrb za varnost v gorah in skrb za planinsko kulturo.

NOVICE IZ VERTIKALE

V drugi polovici poletja so bile preplezane številne naše in tuje stene, tudi po prvenstvenih smereh. Društvenih in meddruštvenih taborov oz. druženj pri nas in čez mejo je bilo veliko. Sestava udeležencev na njih je bila zelo raznolika. Na nekaterih so se zbrale le plezalke, kot na primer plezalke iz AO Rašica, Črnuškega AO, AO Železničar, AO Jesenice in AO Grmada Celje, ki so skupaj obiskale Logarsko dolino. Članice AO Železničar so prvi konec tedna v septembru organizirale 7. tabor ŽaoŽ in v sklopu tega obiskale Bele vode. Po alpinističnem stažu in spolu mešani tabori so bili seveda najštevilnejši. Največjo udeležbo sta imela zbor članov AK Ravne na Grohату in VIII. Tabor Nejcа Zaplotnika na Ledinah. Na Grohату se jih je 29. avgusta zbralo štiriintrideset in kljub dežju so se podali v stene. Na Ledinah je bilo število udeležencev podobno.

VIII. tabor Nejcа Zaplotnika na Ledinah

Tudi tokrat je bil organizator tabora AO Kranj, Komisija za alpinizem pa ga je podprla. V koči na Ledinah se je od 21. do 23. avgusta zbralo okoli trideset plezalcev iz AO Kranj, AO Jezersko, Akademskega AO, Črnuškega AO, AO Železničar, AO Radovljica, AO Ljubljana Matica in AO Zagreb Matica. V petek, 21. avgusta, sta Katja Gosar in Denis Tepeš (oba AO Ljubljana Matica) preplezala **Jubilejno smer** (V/IV, 500 m). Naslednji dan sta jo preplezala tudi Jernej Žižek (AO Radovljica) in Ante Vujinovič (AO Ljubljana Matica). Matej Šandl (Akademiški AO) in Gašper Ravnjak (Črnuški AO) sta ravno tako v Dolgem hrbtu preplezala **Trikot** (VI/V, 500 m) in nato še greben **Skuta-Rinka** (III/II). Nejc Cerkovnik in Katarina Rogelj sta preplezala **Indijansko poletje**, VI+/V, 400 m. Miha Zupin, Meta Cerkovnik, Tomaž Podberšič (AO Kranj) so v Dolgem hrbtu preplezali kombinacijo različnih smeri. Začeli so z verjetno prvenstveno varianto levo od Zahodne smeri.

Nadaljevali so po **Nemški smeri** in **Smeri po Zgornji gredini**. Skupaj so preplezali okoli 700 metrov. Saša Požun, Bojan Vardjan in Vesna Meden (vsi AO Železničar) so preplezali **Kaprico** (V-/III-IV, 350 m) v Kranjski Rinki. David Kozjek (AO Železničar) je s soplezalcema v Grintovcu plezal med **Smerjo ob kaminih** in **Črno počjo**. V Veliki Babi so **Novo centralno smer** (IV+, 700 m) preplezali naveza Vlado Huber-Timea Urdih-Jernej Šubic ter naveza Luka Legat-Miha Tršan. Jaka Capuder, Bine Pevec, David Jovanovski (vsi AO Jezersko) in Anže Iskra so preplezali greben **Rinka-Skuta**. V nedeljo, 23. avgusta, je napoved obljubljala slabše vreme in večina udeležencev je stenam obrnila

Gašper Pintar v Povšnarjevi zajedi
Foto: Miha Zupin

hrbet. V steno Dolgega hrbta sta se podala le Miha Zupin (AO Kranj) in Gašper Pintar (AO Ljubljana Matica). Preplezala sta **Povšnarjevo zajedo** (VII, 500 m) in opravila verjetno šele četrto ponovitev smeri.

Prvenstvene in prvi prosti vzponi

Druga polovica poletja je prinesla nekaj spontano nastalih in nekaj skrbneje načrtovanih prvih vzponov.

Vstopna varianta v Nemško smer, Dolgi hrbet
Foto: Meta Cerkovnik

V poletju zapostavljeni vzhodni steni Bovškega Gamsovca

Foto: Janez Elija Kos

12. septembra so člani Črnuškega AO Janez Elija Kos, Gašper Ravnjak in Gašper Stopar preplezali vzhodno steno Bovškega Gamsovca. Steno so preplezali med smerema Deklica kača in Mezinčkov triumf. Sploh v spodnjem delu stene so se pogosto srečevali s travami in ruševjem. Oboje jim je včasih predstavljalo nadlogo, le ruševje je nudilo tudi možnost varovanja. V spodnji polovici stene so se večinoma varovali na ruševju, v skali pa z metulji, ki jih je bilo mogoče pogosto uporabljati. Do približno polovice stene so zabili le dva klina. V zgornji polovici se je naklonina stene povečala. Medtem ko so v spodnjem delu iskali predvsem čim lepše plezalne odseke in se izogibali strmim travam, so v zgornjem delu izbrali najlažje prehode. Novo smer so poimenovali **Škropilka** (V+/IV-V, 500 m).

V Prisojniku sta 10. septembra Gregor Šegel in Primož Kunaver (AO Ljubljana Matica) preplezala smer desno od okna. O predhodnih vzponih v območju njunega plezanja ni podatkov in v steni ne sledi, zato gre verjetno za novo smer. Poimenovala sta jo **Zajčica** (IV+, III, 250 m)

Stene Nad Šitom glave so bile letos poleti kot običajno med najbolj obiskanimi stenami pri nas. V jugovzhodni steni je nastalo več novih opremljenih smeri, ki so se med plezalci hitro prijele in bile kmalu po nastanku večkrat preplezane. Po lepoti

plezanja so bile večinoma dobro ocenjene, pri težavnosti pa so se ocene še nekaj časa usklajevale. Smeri Vjolinca in Črni panter sta bili omejnjeni v preteklih novicah. Za njima sta Tomo in Dragica Česen opremila in preplezala še eno večraztežajno športnoplezalno smer v tej steni. Preplezala sta jo 21. avgusta in poimenovala Mandolinca. Za najtežji raztežaj sta predlagala oceno 6a+/b. Podobnega mnenja so bili tudi ponavljavci. Istega dne sta Tomo in Dragica ponovila smer **Črni panter**, za katero pa sta menila, da je podana ocena 6b prenizka. Z njima so se strinjali tudi ponavljavci, ki so težavnost najtežjega raztežaja pogosto ocenjevali s 6c.

Greben Pelcev je bil poleti večkrat prečten, le redko pa so bila preplezana ostenja Pelcev. Brata Luka in Tadej Kračun (AO Grmada Celje) sta 15. avgusta preplezala dve prvenstveni smeri v desnem delu severne stene Pelca nad Klonicami - Pinje. Prva smer poteka po stebri in sta jo pomenljivo poimenovala **Kračunov steber** (V/III-IV, 200 m). Drugo smer sta preplezala desno od njunega stebra in jo poimenovala **Celjski frajli** (V/III-IV, 300 m). V sosednjem Jalovcu sta Vesna Meden in Miha Močnik (oba AO Železničar) preplezala prvenstveno varianto smeri **Prinčič-Wagner** (IV+/IV, 800 m). Smer je v severozahodni steni Jalovca nad Loško Koritnico. Leta 2008 je bila v dobrih zimskih razmerah večkrat ponovljena, sicer pa, tako kot preostale Jalovčeve smeri nad Loško Koritnico, skoraj ni videla ljudi. Vesna in Miha

sta varianto označila za zelo krušljivo, posebno krušljiva je izstopna grapa. Najzahtevnejši večraztežajni prosti vzpon je konec poletja opravil Jernej Kruder. Preplezal je smer v strmi vzhodni steni Bele peči na italijanski strani Kaninskega pogorja. Smer je skupaj z Davidom Debeljakom in Gašperjem Pintarjem opremil že leta 2018, zaradi zahtevnosti pa je na prosti vzpon morala malo počakati. Letos je Jernej ponovno prišel pod steno in po treh dneh poskušanja prosto preplezal celotno smer. Detajl mu je uspelo preplezati v drugem poskusu, najzahtevnejši pa je bil zadnji raztežaj, kjer je težavnost še vedno visoka, pozna pa se tudi plezalčeva utrujenost. Smer je poimenoval **Ellipsis** (8b+, 8a obv., 200 m). Po raztežajih si ocene sledijo: 7b+, 7a+, 8a, 8b+ in 7c.

Redke in zahtevnejše ponovitve

V Ojstrici sta Blaž Karner in Uroš Grilj (oba AO Ljubljana Matica) 21. avgusta preplezala smer **Tempelj skrivnosti** (VIII/VI-VII, 580 m) in opravila prvo ponovitev. Smer, posvečeno Frančku Knezu, sta po več obiskih in opremljanju s klini lani prva prosto preplezala Marko Mavhar in Marko Volk. Blaž in Uroš sta jo našla v precej mokrem stanju, toda to jima ni povzročalo večjih težav. Tudi varovanje jima ni povzročalo težav, saj je smer dobro opremljena. Avtorja smeri sta namreč v steni pustila vse kline in zanke, na najtežjem mestu pa sta ročno zavrtila svedrovec. Prva ponavljavca sta morala nekaj iznajdljivosti uporabiti le pri izdelavi sidrišč. V Steni je Žiga Oražem (AO Kamnik) s soplezalcem prosto ponovil **Obraz Sfinge** (IX+, 200 m). Marko Gorišek (AO Rašica) je s soplezalcem v Vrhju Labrja ponovil **Novo neznano smer** (V+/IV, 350 m). Gre za drugo znano ponovitev smeri, a verjetno vsaj tretji vzpon v njej. Avtorji smeri namreč niso znani, o njih pričata le dva zarjavela klina v detajlu smeri, prvi znani vzpon pa je bil opravljen lani. V Votlem vrhu v Loški steni sta 5. septembra Milivoj Bučan in Matic Štrančar (AO Ajdovščina) opravila prvo ponovitev **Koritniške smeri** (VI+/V-VI, 300 m, 600 m do vrha

Votlega vrha). Smer poteka po izrazitem razu, ki so ga v celoti prvi preplezali Gregor Kresal, Matej Mejovšek in Tadej Golob leta 1999. Italijanska smer, imenovana tudi Severozahodni raz, iz leta 1935, se je v spodnjem delu stene držala manjših naklonin desno od raza in ni v celoti rešila problema raza.

SMAR v Courmayeurju

Člani Slovenske mladinske alpinistične reprezentance so se od 7. do 17. avgusta zbrali v Courmayeurju. Udeleženci akcije so bili vodja Bor Levičnik, mentor Aleš Česen, Matevž Štular, Krištof Frelih, Matija Volontar in gost Žiga Rozman. Uspešno izpeljano akcijo so spremljale spremembe načrtov na račun vročine in vremenskih sprememb, ki jih ta prinaša pod najvišje vrhove Alp in nanje. Na samem začetku akcije jim je dostop do načrtovanega kampa v dolini Val Ferret onemogočila cesta, ki so jo tamkajšnje oblasti zaprle zaradi podirajočega ledenika. Kamp so poiskali nižje v dolini in naslednji dan odšli v gore. Naveza Frelih-Rozman-Štular je 8. avgusta preplezala smer **Voyages sellon Gulliver** (7b, 430 m) v Grand Capucinu. Naveza Česen-Levičnik-Volontar je tega dne odšla pod steno Druja. Njihov cilj je bil **Ameriška direktna**. Še enkrat so spoznali resničnost hitrih podnebnihih sprememb. Dostop do stene se je s treh ur podaljšal na šest in jim odvzel precej dodatne energije. Naslednji dan so preplezali Ameriško direktno do stika s smerjo Allain-Leininger. Zaradi vročine in izčrpanosti vzpona niso nadaljevali, temveč so se odločili za neudoben bivak. Tega dne je naveza Frelih-Rozman-Štular preplezala smer **Rey Fil ou Face** (7a, 250 m) v Pic Adolphe. 10. avgusta so preplezali še na Chandelle du Tacul. Tega dne so se po treh dneh v dolino vrnili Česen, Levičnik in Volontar. Sledilo je poslabšanje vremena in trije dnevi počitka ter plezanja v plezališču Pilier Rhodo, kjer so plezali s sprotnim nameščanjem varovanja v smereh težavnosti do 7b. Ob ponovnem izboljšanju vremena so se ponovno odpravili v gore. 14. avgusta so Frelih, Rozman in Štular pristopili do kočice Borelli, Levičnik in Volontar pa

do kočice Envers. Trojica se je odločila za prečenje grebena **Peuterey integrale** na Mont Blanc, dvojica pa za plezanje v smeri **Republique Bananiere** (6c, 650 m) v Aiguille de la Republique. Vsi so se v dolino vrnili 16. avgusta.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Novice lahko navežemo kar na prejšnje, saj ima spet glavno vlogo Mina Markovič. Ni kaj – ko si v formi, si v formi. Tako je zbirki smeri v osapski Luknji dodala še prvi ženski vzpon v Waterworldu, 9a. Gre za še eno Bečanovo smer po stropu jame, ki se po seriji balvanskih gibov spremeni v vzdržljivostno plezanje skupne dolžine preko 50 metrov. Čeprav je Mina komentirala, da je bil to njen najzahtevnejši (in najdaljši) projekt, je zadevo vseeno realizirala v približno desetih dneh, na četrti zaporedni plezalni dan in pri temperaturah nad 30 stopinj. Potem je za trening dodala še La Super Nero 8c v bližnjem Baratru. Tam je plezal tudi Jaka Šprah, ki je smeri Il sicario sanguinario 8c dodal še vzpon v Strelovodu 8c. V še boljši formi je Jernej Kruder, ki je spet v kratkem času nanizal trojček uspehov, kar samo potrjuje, kako vsestranski plezalec je. Čeprav je izvorno balvanski plezalec, je tokrat ponovil športno smer Umetnost 9a, ki je pred nedavnim prvi preplezal Domen Škofic, tej dodal 200-metrsko Ellipsis v Beli peči, ki se dotakne težav do 8b+, in pa zmago na ekshibicijski tekmi Triglav the Rock, kjer se je ročkalo nad Ljubljano (pri dekletih je slavila Vita Lukan).

V tujini z dobro formo nadaljuje Alex Megos, ki je v Arcu splezal Underground 9a. To sicer ne bi bilo nič posebnega, če ne bi smer ugnal v prvem poskusu (na *flash*). Kaj takega je trenutno sposoben le še Adam Ondra. Medtem je v Pierrot Beachu Francozinja Julia Chanourdie na svoj seznam vzponov dodala svojo drugo devetko, Sang Neuf 9a.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Tine Mihelič: Julijske Alpe Bohinjske gore. Ljubljana, Sidarta, 2020. 192 str., 26,00 EUR.

Za peto, dopolnjeno in razširjeno izdajo *Bohinjskih gor* Tineta Miheliča, vodilnega pisca slovenske vodniške literature, lahko zapišem, da me je navdušila takoj, ko sem malce polistal po njej. Zdi se mi, da je v njej najbolj opazen preskok na višjo raven oblikovanja in vizualnega učinka med vsemi, meni znanimi knjigami te založbe. Ne vem, v kolikšni meri je na moje občutke vplival duh pokojnega Tineta, vsekakor pa drži, da me je knjiga prevzela kot malokatera tega žanra. Preglednemu kazalu, razdeljenem na sklope Sprehodi, Razgledi, Izleti, Visokogorske ture, Prečenja, Triglav in Zanimivosti (tega območja), sledi avtorjev uvod v njegovem značilnem poetičnem slogu, ki daleč prekaša suhoparno naštevaje podatkov in dejstev. Bohinjec po duši (v to dolino se je družina priselila, ko mu je bilo pet let) je svoj kraj in njegovo okolico poznal v *nulo*, kot se temu reče dandanašnji, vse opisane poti je tudi večkrat prehodil, zato izvemo marsikatero manj znano zanimivost. (Kogar pa zanimajo značajni domačinov, njihove karakterne poteze in navade, naj prebere *Zlati rep* Borisa Žagarja.) Sledi geografski oris Bohinja, nato spis Marije Cvetek z vložki pristne bohinjske govornice, v katerem piše, da je še v polpreteklem obdobju veljalo

za nezasluzeno veselje in pohajkovanje, če je Bohinjec hodil po hribih *kar tako, brez deva*. Naslednja poglavja, ki zadevajo razvoj gorništvu v teh vaseh, varstvo narave, kulturno-zgodovinsko dediščino in praktične napotke, so namenjena širjenju obzorja in splošne razgledanosti obiskovalcev, da bodo morda bolj cenili naravne lepote in posebnosti bohinjskega kota. Pri pregledu planinskih postojank je treba nepoučenim povedati, da sedeža PZS ni več na naslovu, ki je na voden v knjigi, ker so se preselili.

Koncept petdesetih izletov je zasnovan na načelu postopnosti, od lahkih k težjim in najtežjim. Začnemo s sprehodi, nato se potrudimo na razgledne točke in nadaljujemo z izletmi, ki so predhodnica visokogorskih tur. Pred finalom – hojo na Triglav, se lahko preskusimo na štirih prečenjih. Pred vsako od omenjenih skupin je kratek uvod, v katerem nas Tine Mihelič domiselno povabi na pot.

Čas je, da vzamemo pot pod nogo. Struktura izletov je pri vseh kategorijah skoraj enaka. Podnaslov omenja pomembno značilnost poti ali okolice. Pod njim so oznaka težavnosti, nadmorska višina cilja, višina izhodišča in višinska razlika. V kratkem uvodu vabljivo predstavijo cilj, zatem se vrstijo odstavki izhodišče, opis vzpona in sestopa; pri težavnosti opozarja na morebitne nevarnosti in potrebno previdnost; zaključijo s časi po etapah in skupnim časom ture. Pri skoraj vseh visokogorskih turah je dodana skica z vršano potjo.

Po zadnji turi na Triglav mimo njegovih jezer, 15–18 ur, ki je izpitna

tura vzdržljivosti v tem planinskem raju, sledi bonus – Bohinjska planinska pot z dvema zemljevidoma, planinskim in plezalnim (v planinskem smislu, ne alpinističnem). Sezname literature, zemljevidov in koristnih spletnih naslovov so dobrodošel dodatek. Razveseli nas abecedno kazalo, za njim je seznam fotografov. Nekatere eno- in dvostranske fotografije so vrhunske.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Septembra je planinska organizacija pripravila kar nekaj prireditev in dogodkov, ki so spomladi in v začetku poletja odpadli zaradi koronavirusa. PZS je izvedla letošnjo skupščino (več v posebnem prispevku), dan planincev pa je potekal 19. septembra, in sicer razpršeno na več lokacijah po Sloveniji.

Predsednik PZS je 24. septembra sklical deseto sejo Upravnega odbora PZS. Med drugim so obravnavali vmesno poročilo o članarini 2020, drugi rebalans letošnjega finančnega načrta PZS in finančno poročilo za obdobje od januarja do julija.

Naj koči 2020 sta v akciji PZS in spletnega medija Siol.net po izboru obiskovalcev gora postali Mihov dom na Vršiču (PD Kranjska Gora) in Koča na Kriški gori (PD Križe) med visokogorskimi kočami. Obe koči, Koča na

Kriški gori na višini 1471 metrov na zahodnem delu slemena Kriške gore in Mihov dom na Vršiču na 1085 metrih, ki ponuja prelep razgled na Špink, Škrlatico in Krnico, sta v izboru za najplaninsko koč zmagali prvič. Kot sta povedala oskrbnika koč Denis Berra (Koča na Kriški gori) in Aleš Štefe (Mihov dom na Vršiču), a sicer poprej večkratni zmagovalci z Valvasorjevimi domom pod Stolom) sta izjemno vesela naslova, hkrati pa sta tudi vesela velikega števila obiskovalcev. Oskrbnika se zavedata, da je to spodbuda in zaveza, da bodo v kočah delali z vso močjo tudi naprej.

Slovenski dan športa, ki je prvič potekal 23. septembra letos, je obeležila tudi PZS, še posebej pa odbor planinstva za invalide in osebe s posebnimi potrebami, ki spodbuja k rekreaciji in pohodništvu najbolj ranljive, žal včasih tudi pozabljene skupine.

Odbor planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami (Pin/OPP) je 3. in 4. oktobra v Planinskem domu na Mrzlici zaključil letošnjo akcijo Gluhi strežejo v planinskih kočah (GSPK). V Vojkovi koči na Nanosu pa bo 18. oktobra zadnja akcija GSPK, kjer bodo prostovoljci akcije stregli slepim in slabovidnim ter njihovim spremljevalcem v okviru njihove akcije SSOV (Stopiva skupaj, osvojimo vrh).

Mladinska komisija (MK) je razpisala volitve za mandatno obdobje 2020–2022, in sicer za načelnika MK in za osem do enajst članov izvršnega odbora MK.

Vodniška komisija (VK) je objavila razpis za zbiranje predlogov za najvišje priznanje VK za leto 2020, tj. častni vodnik PZS.

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti **koledar@pzs.si**

preko spletne trgovine **https://trgovina.pzs.si**

in na brezplačni tel. številki **080 18 93** (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,90 €**

Gospodarska komisija je objavila novo zgibanko Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA) o posteljnih stenah, ki odgovarja na osnovna vprašanja in podajajo priporočila in napotke.

Na Orožnovi koči na Planini za Liscem pod Črno prstjo so 6. septembra pripravili letošnji tretji koncert klasične glasbe, v svoje instrumente zapihali člani orkestra Quintet Contrast.

Komisija za planinske poti. PD Nova Gorica obvešča, da je planinska pot med Planinskim domom pri Krnskih jezerih in Veliko Babo zaprta zaradi vetroloma.

Komisija za varstvo gorske narave. PD Drava Maribor je 12. septembra za vse varuhe gorske narave, gorske stražarje ter zainteresirane planinke in planince organiziralo Naravovarstveni dan Areh 2020.

Komisija za alpinizem (KA) je objavila seznam alpinističnih šol, v katerih se lahko vključite letošnjo jesen. V plezališču Kotečnik je 12. septembra potekal četrti festival Kotečnik z namenom združevanja lokalnih skupnosti, tako športnih društev, turističnih kmetij in drugih ponudnikov, ki so aktivni na območju hriba Kotečnik. Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca je drugi teden avgusta plezala v italijanskih Alpah.

Komisija za športno plezanje. Plezalni center Celje je septembra gostil drugo tekmo državnega prvenstva v športnem plezanju, in sicer v hitrosti. V konkurenci članic je slavila Janja Garnbret, med člani je zmagal Matic Kotar.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK). Dvanajste septembra je

dogodek in Migimigi izziv Prekolesarimo Slovensko turnokolesarsko pot (STKP) v enem dnevu zbral kar tristo kolesarjev, ki so se podali po enainštiridesetih etapah STKP in skupno prevozili 1850 kilometrov dolgo krožno transverzalno pot s 112 kontrolnimi točkami, od katerih je 52 v planinskih kočah. Letošnji posebni dogodek, ki je nastal v sodelovanju Komisije za turno kolesarstvo PZS in zavarovalnice Generali, je bil namenjen usposabljanju kolesarjev o pravilnem turnem kolesarstvu in ozaveščanju o potrebi po uskladitvi zakonodaje, ki ureja turno kolesarstvo.

Zdenka Mihelič

Na Okrešlju položili temeljni kamen za nov dom

Na Okrešlju nad Logarsko dolino, ki sodi med najbolj priljubljene planinske cilje v Sloveniji in kjer je lani na višini 1396 metrov pogorela koča v požaru, so 16. septembra položili temeljni kamen za nov planinski dom. Slovesnosti so se udeležili predsednik vlade Janez Janša, minister za gospodarski razvoj in tehnologijo Zdravko Počivalšek, podpredsednik

Če želite pomagati pri novogradnji, lahko to storite z nakazilom na TRR: 0510 0801 6743 162 ali s SMS-sporočilom na 1919 (geslo: OKRESELJ5), s katerim boste darovali pet evrov. Dom na Korošici lahko pomagate zgraditi z donacijo na TRR 0510 0801 5958 723. Namen: prispevek za izgradnjo novega doma na Korošici, sklic: 00 005.

Na Okrešlju so v prisotnosti predstavnikov slovenske vlade in Planinske zveze Slovenije položili temeljni kamen za nov Frischaufov dom na Okrešlju.
Foto: Andraž Purg

PZS Miro Eržen, generalni sekretar PZS Matej Planko in predsednik PD Celje Matica Franc Povše. Slovenski premier je poudaril pomen medsebojnega sodelovanja, saj le tako lahko gradimo uspešne zgodbe: "Slovenske gore in slovenske planine in vse tisto, kar je povezano z gorskim okoljem, so nekje globoko v naših srcih, del naše nacionalne identitete in nekaj, kar nas združuje." Minister Počivalšek je ob tem izpostavil medsebojno sodelovanje in ohranjanje zelenega gorskega turizma: "Naše današnje dejanje je simbol naših skupnih prizadevanj, naporov in predvsem želja, da planinski dom ponovno zasije v svoji luči. Veseli me, da pri tem sodeluje tudi država – na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo smo za obnovo doma na Okrešlju namenili dvesto tisoč evrov. Ohranjanje zelenega gorskega turizma nas postavlja v trajnosten kontekst, ki ga moramo vzdrževati in nadgrajevati, prav tako pa je to ogromen potencial, ne samo za slovenske turiste, temveč tudi tuje, kar potrjujejo tudi številke, ki v zadnjih letih skokovito naraščajo. Mir, raznolika in aktivna gorska doživetja znatno povečujejo našo dodano vrednost, ki jo moramo krepiti, predvsem pa moramo znati združiti moči, ne samo v izrednih, ampak tudi vsakdanjih razmerah."

Dom bodo postavili s pomočjo helikopterjev Slovenske vojske. Letos je obratovala Okrešeljska plaža, na kateri so si planinci lahko kljub odsotnosti koč odpočili in se okrepčali. Izkupiček prodaje na plaži je namenjen obnovi pogorelega planinskega doma, ki ga je lani obiskalo 25 tisoč obiskovalcev, po zgraditvi novega pa si društvo nadeja vsaj tak obisk.

"Prisotnost predsednika vlade RS in gospodarskega ministra na tem dogodku nas utruje v prepričanju, da bodo s tem postavljeni ne le temelji nove koč, ampak tudi temelji razumevanja, da so koč in planinske poti pomemben del turistične infrastrukture, ki potrebuje sistemsko pomoč države za njeno ohranjanje, vzdrževanje in ne nazadnje tudi razvoj v smislu investicij za izpolnjevanje sodobnih ekoloških in energetskih zahtev," pa je dejal podpredsednik PZS Eržen.

Zdenka Mihelič

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Lovci na rekorde, ljubezen v gorah

INTERJUJ

**Jakob Kunšič, Samo Supin,
Tadej Golob, Karmen Klaura**

Z NAMI NA POT

Dobrovlje, Sauris

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

I FEEL
SLOVENIA

ALPE ADRIA
TRAIL®

ALPE ADRIA TRAIL

MOJ NAČIN RAZISKOVANJA.

Tri dežele in ena skupna pot.

Prepustite se pohodniški, gastronomski in kulturni raznolikosti, ki vas bo navdušila s svojo pristnostjo. 43 različnih etap vas bo vodilo od vznožja avstrijskega Velikega Kleka, skozi Slovenijo, do italijanskega mesta Milje ob Jadranskem morju. Izberite si svojo in se podajte na pot.

#ifeelsLOVEnia
#myway
#alpeadriatrail

www.slovenia.info
alpe-adria-trail.com